

ALI TREBANJCI RES NE POTREBUJEJO HIŠE, ZAPISANE V POSLEDNJI VOLJI?

str. 2

ORODJE NEMIRA

str. 5

S SREČANJA BRIGADIRJEV VETERANOV

DELO, TO JE BILA NASA MLADOST

str. 6

MLADOSTNO KULTURNO UTRIPANJE

str. 7

DA LAHKO POPIS PRAVE REZULTATE?

str. 13

UČNA URA – DOLGA SEDEM DNI

str. 14

MARKO, POIŠČI ZVEZO S TOVARISI!

str. 16

Ze med narodnoosvobodilnim bojem sem poudaril, da ima vsak narod neodtujljivo pravico do lastne svobode, pravico, da sam odloča o svoji usodi in da je enakopraven drugim narodom. Na tem smo gradili tudi odnose z vsemi našimi zavezniki. Odločno smo se zoperstavljal vsem poskusom diktata iz tujine in načrtom za delitev Jugoslavije, za njeno podrejanje in omejevanje njenega samostojnega in svobodnega razvoja. Vselej smo zavračali poskuse, da bi bili šahovske figure v kakršnikoli igri.

In ko smo leta 1950 sprejeli zakon o delavskem samoupravljanju, smo izhajali s stališča, da sta naša usmeritev k socialističnemu samoupravnemu razvoju in neodvisna zunanja politika v popolnem sozvočju in medsebojni odvisnosti.

Osnovna načela notranje ureditve Jugoslavije se ujemajo z načeli, ki jih zastopamo v

tudi tukaj odločen boriti se za to, da bi se človeštvo nekako drugače organiziralo. Trdno sem bil prepričan, da se mora svet spremeniti, da se nam ni treba sprijazniti s tako nepravilnimi odnosi. Glejte, to je bila ena izmed mojih poglavitnih skrbi...

★

Skoraj vse neuvrščene države so izpostavljene zelo močnim pritiskom. Zdaj izvajajo pritisk na Jugoslavijo. Glejte na primer, ta ameriški veleposlanik v Beogradu, Silberman, je sprožil v Ameriki kampanjo proti nam. Poglejte samo, kako se obnaša. Govori, da se splača izvajati pritisk na Jugoslavijo, in kritizira tiste, ki mislijo drugače. Deli nauke o naši notranji in zunanji politiki, vmešava se v naše zadeve.

In to je del poskusov, da bi našo državo

Za mir in sodelovanje

mednarodnih odnosih. Mi namreč v praksi ureničujemo popolno enakopravnost narodov in narodnosti ne glede na njihovo številčno moč, razvijamo samoupravni sistem, borimo se za hitrejši razvoj nerazvitih področij, vse sklepe sprejemamo z dogovarjanjem in sporazumevanjem itd. To so v bistvu ista načela, za katera se zavzemamo tudi v zunanji politiki.

Skratka, samoupravljanje v državi in neuvrščenost v mednarodnih odnosih pomenita celoto neodvisne jugoslovanske politike.

★

Če dolgoročno želimo mir in sodelovanje v svetu, potem za politiko neuvrščenosti ni alternative. Zmeraj sem se bal, da bo razvoj kakršen se je začel po drugi svetovni vojni, pripeljal do nove katastrofe. Mislil sem, da bi moralo čimveč ljudi in držav aktivno sodelovati, da bi preprečili imperialistične in drugačne manevre, da ne bi prišlo do nove vojne.

Zmeraj sem bil proti vojni; za reševanje vseh vprašanj po miroljubni poti, s pogajanjem. Sam sem izkusil dve svetovni vojni. Pogoltnile so na milijone ljudi. Uničeno je bilo tisto, kar so ljudje ustvarjali desetletja. Zato je to razpoloženje proti vojni v meni tako globoko zakoreninjeno.

Ko sem se kot komunist opredelil za tisto, za kar se bojujem vse življenje, tako sem bil

nekako kompromitiral med neuvrščenimi pred sestankom v Colombu...

V svetu uživamo velik ugled, in to zaradi naše doslednosti. Kadar se opredelimo za načela in določeno smer, ki ustrezajo tudi drugim narodom, mi več ne omahujemo, vztrajamo. Zaradi naše širokosrčnosti in pomoči drugim — čeprav smo majhna država, smo dosti dali in dajemo osvobodilnim gibanjem in drugim, ki jim je to potrebno — smo pogosto čutili tudi posledice, ne samo materialne, ampak tudi politične narave. Toda mi hočemo biti vzor, kako je treba pomagati državam in ljudem, ne da bi pri tem opozarjali na svoje politične in druge interese. Za nas je to pomembnejše in zmeraj se je dolgoročno pokazalo, da je to tudi za nas bolj koristno...

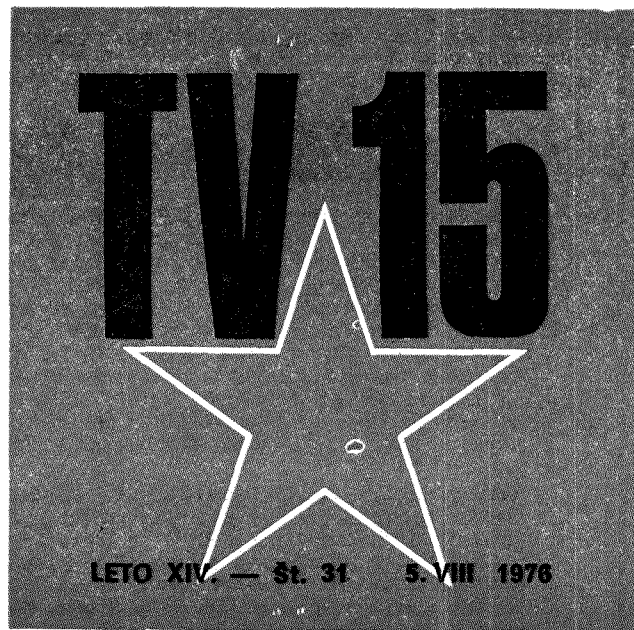
★

Konferenca mora jasno povedati, da so neuvrščene države in druge države v razvoju pripravljene na dialog in pogajanja z razvitimi državami. Skrajni čas je že, da razvite države odgovorijo na to pripravljenost in da prenehajo vztrajati pri sedanjem stanju...

(Iz pogovora predsednika Tita za Tanjug pred začetkom zgodovinske konference v Colombu)

AVNOJ 1976

S KULTURNIM PROGRAMOM IN POLAGANJEM VENCA PRED SPOMENIK REVOLUCIJE, JE BILA MINULO NEDELJO DOPOLDNE SKLENJENA ŽE TRADICIONALNA AKCIJA SLOVENSKE MLADINE »AVNOJ 76«, V KATERO SO SE LETOS PRVIČ VKLJUČILI MLADINCI IZ VSEH REPUBLIK IN POKRAJIN! O POMENU AKCIJE, KATERE ORGANIZATORICA JE REPUBLIŠKA KONFERECA ZSMS — IN O VSEM, KAR SO MLADI POHODNIKI PO POTEH SLOVENSKE IN HRVAŠKE DELEGACIJE NA DRUGO ZASEDANJE AVNOJ DOŽIVLJALI NA TEJ POTI BRATSTVA IN ENOTNOSTI, BOMO POROČALI V PRIHODNJIH ŠTEVILKAH »TV 15«.

Foto: JANEZ ZRNEC

Še nekaj resnic o »žrtvovanju«

Odmev na sestavek »Kakšna je resnica o razveljavljanju delovne dobe«, objavljenem v »Komunistu«

Glasilo ZKJ in ZKS »Komunist« je 19. 7. 1976 objavilo članek z naslovom »Kakšna je resnica o razveljavljanju delovne dobe«, ki ga je napisal generalni sekretar skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja Franc Ključevšek.

V obrambo razveljavljanja priznane delovne dobe pred petnajstim letom starosti in dobe, prebite v KNOJ, pravi: »Osebe, ki so jim priznali dobo pred 15. letom, prav gotovo niso nič »žrtvovala«, pripadniki KNOJ, ki so odšli na služenje roka po osvoboditvi, pa tudi ne. Res je, da so se (nekateri več, drugi manj) udeleževali posameznih nevarnih akcij, ki pa jih je bilo po končani vojni vedno manj...«

Pisec članka med drugim navaja, da je bila nezakonito priznana doba pred petnajstim letom tudi izseljenim otrokom od šest let dalje. Splošno znano zgodovinsko dejstvo pa je, da so tudi ti otroci žrtve fašizma, žrtve nemškega okupatorja, ki jih je skupaj s starši izgnal iz domovine v Nemčijo! Mnogi od njih niso preživeli strahovitega okupatorjevega jarma v izseljeništvu, mnogi od tistih, ki so preživeli, pa so izgubili starše, sestre, brate. Veliko od teh sploh ne ve, kdo so njihovi starši, odkod so in podobno. Otroška leta so najbolj čustvena, oblikovalna, potrebna hrane, ljubezni staršev... in za vse to so bili ti otroci prikrajšani! Prikrajšani pa so bili tudi za slovensko šolo. Se več so žrtvovali otroci, ki so bili v

internaciji, saj so živeli tudi pod šotori ali na prostem, brez svobodnega gibanja v kraju, kjer so bili internirani.

Kaj pa dvanajst, trinajst in štirinajstletni otroci, ki so partizanom nosili pošto, hrano, pisali pisme po zidovih okupatorjevih kasarn. In tisti, ki so aktivno in organizirano delali med narodnoosvobodilnim bojem kot kurirji, obveščevalci, prenašali orožje in strelivo, bili celo člani pionirskih odborov ali odborov mladinskih organizacij. Ali ti otroci niso nič žrtvovali za svobodo domovine in za zgraditev socialistične domovine?

Veliko jih je padlo pod streli okupatorja, bili so sežgani, mučeni.

Petnajst let je umetna, z zakonom določena meja za priznanje dobe, toda mnogi otroci so že pred tem spoznali, kaj je fašizem in se aktivno ter celo organizirano vključili v narodnoosvobodil-

Na enem izmed sestankov pionirjev v Potoku pri Vas-Fara v Kolpski dolini, na katerih so se pionirji dogovarjali o svojih akcijah in svojem delu v narodnoosvobodilnem boju.

ni boj in nihče ni vprašal, koliko so stari. Veliko jih je bilo pri partizanih. Zato se ne more reči, da so samo tisti, ki so bili stari petnajst ali več let vse žrtvovali, mlajši pa nič. Priznati jim je treba, vsaj moralno in politično, njihovo žrtvovanje, če že ne morejo imeti to žrtvovanje za domovino priznano v delovno dobo pred petnajstim letom.

Kar se pa tiče služenja v KNOJ, pa je treba avtorju članka povedati, da so se med narodnoosvobodilnim bojem pripadniki teh enot udeleževali pravih vsakodnevnih borb in tudi po vojni skoraj eno leto ali več veliko nevarnih akcij in celo manjših borb z domobranci, ustaši, četniki, balisti in drugimi oboroženimi sovražniki socialistične domovine, ki so se skrivali po gozdovih v Jugoslaviji. V teh borbenih akcijah jih je veliko dalo življenje za čuvanje domovine, zlasti na državni meji. Res je, da se nekateri pripadniki teh enot sploh niso udeleževali akcij in borb, toda zaradi teh izjem se ne more posploševati, da pripadniki KNOJ takoj po vojni niso nič žrtvovali, zlasti v okviru Jugoslavije.

Ker se je Franc Ključevšek podpisal kot generalni sekretar skupnosti, lahko sklepam, da tako mislijo tudi drugi odgovorni funkcionarji skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Udeleženci narodnoosvobodilnega boja in pripadniki KNOJ prav sigurno ne mislimo tako in protestiramo proti podcenjevanju velikega prispevka otrok pred petnajstim letom starosti v boju proti sovražniku med narodnoosvobodilnim bojem in pripadnikov KNOJ takoj po osvoboditvi!

Kolikor razumem iz člankov, ki jih avtor imenovanega sestavka navaja, je imela skupnost možnost, da določi, katere nezakonite priznane dobe se bodo razveljavljale oziroma katere ne. Mislim, da je bistveno vprašanje, zakaj skupnost tega ni storila in je prepustila generalnemu sekretarju skupnosti, ki je hkrati tudi vodja strokovne službe, da je dovolil, da so se vse nezakonito priznane dobe razveljavile. Če ne gre za revanšizem, gre pa sigurno za birokratizem. Nepoznavanje predpisov nikogar ne opravičuje. Če delavci službe ne znajo uporabiti predpisov, pa jih je treba naučiti. Nad delom službe pa bo potrebna večja družbena kontrola.

RUDI HABICHT,
borec Gubčeve brigade in
Prve brigade KNOJ
Vrhovčeva 13
p. Ljubljana

PRIPIS UREDNISTVA — Še so nerešena vprašanja (na mnoga izmed njih ste opozorili tudi v vašem pismu!), ki zahtevajo politično in strokovno oceno, predvsem pa sprejetje stališč, ki bi pristojnim organom v novem pokojninskem sistemu omogočila postaviti mnoge stvari na pravo mesto!

Zgodilo se je, da je Trebanjec v oporoki zapisal občini Trebnje hišo, ki naj bi rabila za vrtec, toda občina darila ni sprejela. Zakaj? Neverjetno, a vendarle resnično. Dejstva, navedena v članku, objavljenem 4. julija 1976 v Nedeljskem dnevniku, ostanejo dejstva, ki jih ni mogoče spremeniti ali spreminjati.

Raje pogledajmo, kdo je bil človek, ki je s poslednjo voljo želel uresničiti to humano dejanje. Vladimírja Prosenika ali Ladkoto, kot so ga Trebanjci imenovali, sem spoznal pred kakimi petnajstim leti na cesti v Trebnjem. Takrat je bil že slep. Hotel sem mu pomagati pri prehodu čez cesto, a je ponudbo vedro in hudomušno odklonil.

»Veš, tovariš,« tako me je nagovoril, »hvala za pomoč, saj sem se že tako privadil vsemu, da poznam vsak kamen na cesti in na poti domov v Paradiž.« Potem jo je jadrno mahnil čez cesto. Tudi sam sem prečkal cesto in takrat sva se spustila v pogovor. Prijeten sogovornik je bil in nadvse duhovit.

Da, takšen je bil pokojni Vladimir Prosenik-Ladko.

Zivljenje ga je zbrusilo in izpilo, a ne le nje-ga, temveč vso Prosenikovo družino. Ze 1942. leta, ko je bil čevljarški vajenec, se je podal na trnovo pot zavednega Slovence. Takrat je bil aktivist OF in terenski politični delavec. Septembra 1943. leta je še ne devetnajst let star odšel k partizanom in sicer v Cankarjevo brigado, kjer je bil borec vse do osvoboditve. Za njim sta odšla k partizanom še dva brata. Jožeta so že po končani vojni ubili v Karlovcu, Janez pa je prišel iz gozdov domov in je zdaj 80-odstotni vojaški vojni invalid.

Tudi pokojnega Ladka so 1945. leta odpustili iz vojske, saj je bil že takrat bolan na oči. Posledice vojnih let so mu vtisnile neizbrisni pečat. Leta 1946 je popolnoma oslepel. Pa ni klonil. Zgrabil ga je vrtinec povojne izgradnje porušene domovine. Vključil se je v aktivno politično delo. Povsod je bil zraven, naj je bila to cesta ali spomenik padlim, povsod so bili njegovi predlogi upoštevani in sprejeti.

»Moje nepremičnine, ki leže v k. o. Trebnje in ki se sestoje iz hiše v Trebnjem, Kidričeva 7, garaže z drvarnico in kurnice s pripadajočim zemljiščem v izmeri cca 13 arov, zapuščam občini Trebnje za vzgojnovarstveno ustanovo (otroški vrtec) z izrecno željo, da bi ta ustanova nosila ime po meni.«

Tako je bilo zapisano v poslednji volji Ladka Prosenika prav na dan človečanskih pravic... 10. decembra 1957. leta, tri dni pred smrtjo, pri polni zavesti in duševni uravnovešenosti ob prisotnosti pravnega zastopnika in profesorja.

Pa so njegovo volilo zavrnili!

Ne morem in ne morem verjeti, da je to mogoče v današnji samoupravni družbi. Verjemite mi, tovariši, to ni prav! Nadvse zanimivo je tudi odgovor predsednice SZDL, ki je izjavila, da o

zadevi niso razpravljali. Vse tako kaže, da predsednica SZDL ni bila obveščena in je zato niso povabili niti h končnemu sklepanju. Vprašam se, zakaj je niso povabili zraven, zakaj niso povabili h dokončnemu sklepanju predsednika izobraževalne skupnosti. Ali je res vse to potrebno in konec koncev, komu to koristi? Občini prav gotovo ne, ker se hiši iz nerazumljivih razlogov odpoveduje. Komu v prid? Prav gotovo ne posamez-

Ali Trebanjci res ne potrebujejo hiše, zapisane v poslednji volji?

Odmev na sestavek »Darilo, ki postaja breme...«, objavljenem 4. julija 1976 v »Nedeljskem dnevniku«.

nikom. Kaj ni nadvse humano, da voli občan občini hišo za otroški vrtec, ali morda za kakšno drugo organizacijo in v kakšne druge namene? Enih in drugih potreb je veliko!

Naj bo že kakorkoli, tako je! Namesto, da bi pokojnega Ladka na seji izvršnega sveta, ko so razpravljali o njegovem volilu, počastili z enominutnim molkom, so po hitrem in kratkem postopku sprejeli sklep o zavrnitvi volila. S tem pa so, morda vede ali nevede, oblatili poslednjo voljo borca in partizana, ki jim je bil dolga leta na voljo s predlogi in nasveti. Je to prav? Zakaj takrat, ko je še lahko delal, dokler ga domače razmere in huda bolezen niso priklenili na posteljo, niso zavračali njegovih predlogov in nasvetov?

Po besedah predsednika občinske skupščine Slavka Kržana je o zadevi sklepal izvršni svet, ki, kot pravi, je edini upravičen sklepati o takih stvarih. Ob tem se mi nehoti postavljati tole vprašanje: ali je res samo izvršni svet pooblaščen razpravljati in sklepati in to dokončno? Kaj pa delegati? Ali so sploh vedeli, in če so, ali so o zadevi razpravljali? Je o zadevi razpravljala izobra-

ževalna skupnost v Trebnjem in ali je sploh kaj vedela o njej?

Konec koncev ne gre za malenkostno premoženje, kajti hiša, namenjena vrtcu, je vredna več kot 100 starih milijonov!

Trdim, da je napisana in potrjena poslednja volja Ladka Prosenika ne le dobrotamerna, ampak predvsem humana, v njej je želja pomagati samoupravni skupnosti, napredku in boljšemu jutrišnjemu dnevu naših najmlajših. Še posebej zdaj, ko že nekaj let, in kar bomo podaljšali, vplačujemo samoprispevek za zgraditev vrtcev in šol. In prav v tem času se občina Trebnje odpuveduje tako humanemu dejanju borca in 100-odstotnega vojaškega invalida. Je morda vrednost 100 starih milijonov, kolikor je vredna hiša, namenjena za vrtec, premajhna vrednost za to nerazvito občino v Sloveniji? Namesto, da bi zbrala sredstva od samoprispevkov porabili za adaptacijo hiše, kaže, da bodo raje zbirali sredstva več let za ustanovo, ki pa bodo, ko bodo zbrana, spet prenizka, da bi zgradili nov vrtec.

Pa denimo, da vrtca ne potrebujejo. Ali ne bi mogel izvršni svet trebanjske skupščine dati hišo neki drugi družbenopolitični organizaciji, na primer RK, SZDL, pa šoli za varstvo, morda krajevni organizaciji ZB, saj je bil Ladko Prosenik sam borec?

Menim, da bi ob tem morali spregovoriti trebanjski borci in aktivisti, samoupravne skupnosti, družbenopolitične organizacije, pa tudi republiški samoupravni organi in republiške družbenopolitične organizacije.

Napisali smo, da pokojni Ladko v poslednji volji želi, naj bi se ustanova — vrtec imenovala po njem. Tudi to jim ni prav v občini. Ne vem zakaj? Zato je prav, če zapišemo izjavo neke matere iz Trebnjega: »Kaj si bo on izmišljal, saj je bil navaden partizan. Mi imamo bolj zaslužne ljudi, ki bi dom poimenovali po njih.«

Besede so bile zabeležene dva meseca pred zapuščinsko razpravo.

Je partizan in 100-odstotni vojaški vojni invalid, ki je vid položil na oltar domovine in še po osvoboditvi zanjo aktivno delal, zanjo — morda pa tudi za druge krajane in občane — ON, ne pa borec in aktivist Ladko Prosenek. Kaj je bil pokojni Ladko NEKDO, ki ni vredno spominjati in omenjati njegovega imena. Ne! Pošten je bil do samega sebe in do drugih. Morda jih prav ta poštenost bode v oči. Morda! Kdo ve...? Kdo ve, kaj se za vsem tem skriva?

Prav bi bilo, če bi Trebanjci sami o tem razmislili in tudi o zadevi spregovorili!

JANEZ SLIVAR,
Hudovernikova 3
p. Ljubljana

Ujetniki, izgnanci in še nekateri drugi

Danes se bomo zadržali še na nekaterih drugih kategorijah občanov, ki so povezane z narodnoosvobodilnim bojem. Pri tem mislimo na bивše vojne ujetnike, slovenske izgnance, med vojno ukradene otroke, pionirje v NOV in pa »junjske borce«. Status vseh omenjenih je zelo zanimiv in priznati moramo, da o tej kategoriji občanov ni bilo mnogo napisanega niti v našem, niti v drugih časopisih, kljub nespornemu deležu nekaterih v boju za svobodo naroda.

Bivši vojni ujetniki

Po nepopolnih podatkih je bilo v vojnem ujetništvu nekaj več kot 15.000 Slovencev, ki so bili v različnih nemških ujetniških taboriščih. V organizacijo ZZB NOV je trenutno včlanjenih le 3252 teh občanov, zaradi česar so njihovi problemi pomanjkljivo obravnavani. Zanimivo je, da ima izmed bivših vojnih ujetnikov samo 235 oseb priznano aktivno in organizirano delovanje v NOB v dvojnem trajanju, 92 pa je takih, ki imajo za 39 odstotkov povečano pokojnino kot priznanje za sodelovanje v NOB. Zanimivo je tudi to, da socialni in materialni položaj bivših vojnih ujetnikov ni analiziran, res pa tudi je, da gre tu po večini za upokoјence, katerih višina pokojnine ne odstopa od višine pokojnin drugih upokoјenih občanov.

Status vojnega ujetnika po veljavni zakonodaji ne daje posebnih pravic, razen možnega 30-odstotnega povečanja pokojnine za določen obseg sodelovanja v NOB in enojnega štetja dobe v ujetniškem taborišču in sicer na podlagi določil »bivšega« temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju.

Slovenski izgnanci

Slovenski izgnanci so tista kategorija občanov, ki so najbolj neopredeljena. Zaradi preseljevalnih akcij okupatorja se le-ti niso mogli pridružiti osvobodilnemu gibanju in je zato med njimi zelo malo takih, ki imajo priznano dobo v izgnanstvu v dvojnem trajanju. Podatkov o številu izgnancev, ki imajo dvojno dobo, trenutno nimamo na voljo. Med njimi je največ žensk, katere je okupator preganjal skupaj z otroki.

Po nepopolnih podatkih je okupator med vojno izgnal približno 60.000 Slovencev: v Srbijo in Hrvaško 17.100, v Nemčijo, Avstrijo in druge dežele pa nekaj več kot 42.000. Tudi ta kategorija občanov ima na podlagi že omenjenega zakona pravico le do enojnega štetja dobe v izgnanstvu in sicer od dneva izgnanstva do vrnitve.

Ukradeni otroci

Med ukradene otroke prištevamo otroke ustreljenih borcev, talcev in umrlih v koncentracijskih taboriščih. Le-te so okupatorji odpeljali v posebna mladinska taborišča ali pa jih oddali v vzgojo in vzrejo nacističnim družinam. Iz podatkov

RO ZZB NOV Slovenije je razvidno, da je v Sloveniji še 380 takšnih otrok. Po letih rojstva so razvrščeni od 1924 do 1942. Med njimi je 7 takih, ki imajo priznano dvojno dobo v NOV, 60 pa enojno in sicer le tisti, ki so med NOV izpolnili 15. leto starosti.

Pionirji v NOV

Izredno zanimiva kategorija so pionirji v NOV, posebno pionirji tako imenovanega »Slivniškega bataljona«.

Na osvobojenem ozemlju Gorskega Kotara, na Medvedovem štantu nad soko, je bil ustanovljen pionirski Poljiški bataljon, ki se je po vrnitvi v Slovenijo preimenoval v Slivniški bataljon. Leta 1942 je bilo v njem 115 ljudi, v mladinski četi pa 22 pionirjev, starih od 5 do 12 let. Pionirji so bataljon oskrbovali s hrano, opravljali druga lažja opravila, na primer skrbeli za rekonvalescente, skrbeli za red, obiskovali politične izobraževalne ure itd.

Poleg 22 pionirjev je bilo v njem še 16 otrok, starih od nekaj mesecev do 3 let.

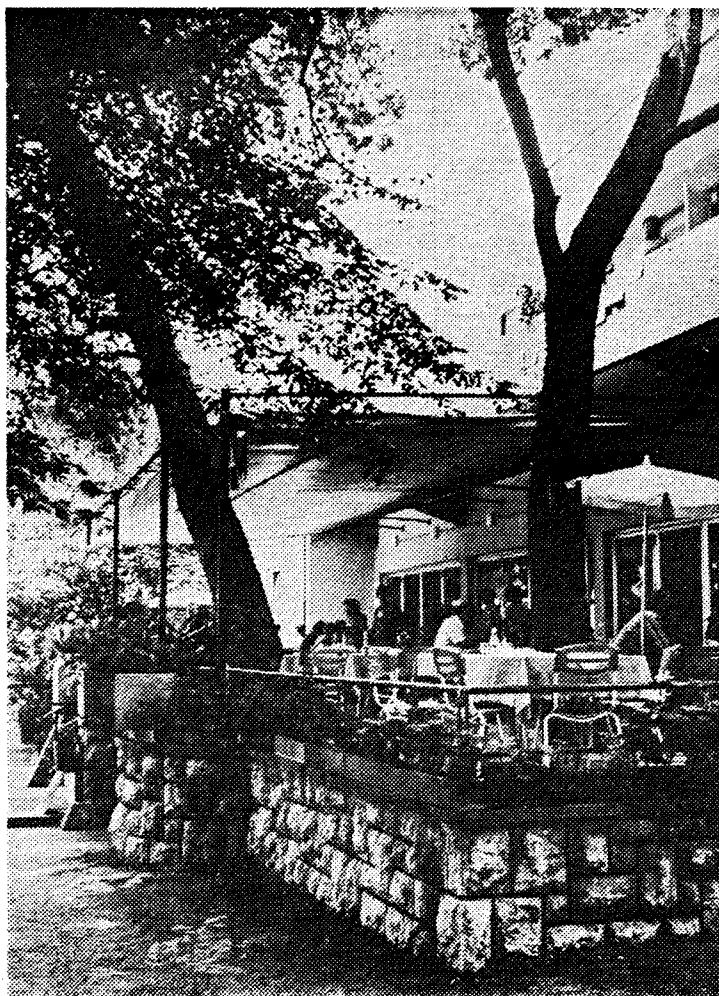
Pionirji in otroci iz bivšega Slivniškega bataljona danes zahtevajo, da se jim dovolil včlanjevanje v ZZB NOV in s tem omogoči zdravljenje v ambulantah in dispanzerjih za borce NOV in da se nekaterim izmed njih prizna posebna doba v dvojnem trajanju. Teh je 19.

Junjski borci

V SR Sloveniji je živih še 9 udeležencev spopada delavcev z »Orjuno« 1. junija leta 1920 v Trbovljah. Nekateri med njimi nimajo priznanega niti statusa borca v NOV, kljub splošnemu mnenju, da si to zaslužijo zaradi prispevka v razvoju revolucionarne zavesti. Prvojunjski borci pa ne zahtevajo samo status borca NOV, temveč tudi priznanje statusa imetnika »partizanske spomenice 1941« z vsemi pravicami, ki izvirajo iz omenjenega naslova.

Kot je razvidno iz današnjega članka, gre zgolj za opis dejanskega stanja pri navedenih kategorijah občanov. Vsak premik pri reševanju omenjene problematike bomo v prihodnosti skušali zabeležiti in vas s tem seznaniti z manj popularizirano problematiko, ki je povezana z revolucionarno preteklostjo jugoslovanskih narodov.

Pripravil: A. S.

Kako letujejo člani ZZB NOV v Banjolah boste lahko prebrali v naslednji številki

Tisti, ki jih mika morje in vse tisto, kar sodi zraven, naj se v tem trenutku zadovoljijo s tem posnetkom, ki prikazuje prijeten del »Počitniške skupnosti ZZB NOV Ljubljana — Banjolek«. V omenjeni skupnosti je zastopano dvajset slovenskih občin. Po ukinitvi ljubljanskega okraja, ki je bil ustanovitelj te počitniške skupnosti, so bile ustanoviteljske pravice prenešene na mesni odbor ZZB NOV Ljubljana.

V prihodnji številki našega časnika

vas bomo v daljšem zapisu seznanili z življenjem in delom te delovne skupnosti v neposredni bližini Pule, ki skrbi za prijetno počitniško razpoloženje članov ZZB NOV Slovenije.

V sestavku se bomo potrudili prikazati položaj takoimenovanega »borčevskega turizma«, uspehe in težave, ki smo jih v zadnjih letih zabeležili na tem področju in še kaj.

Foto: S. TERSEK

Skrb za varstvo spomenikov

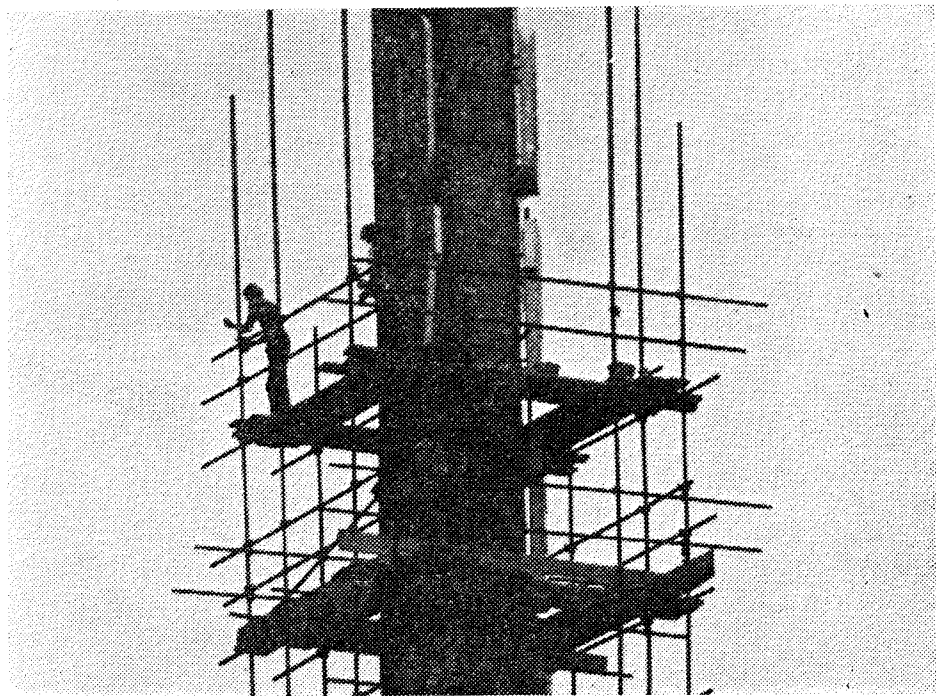
Na Ravnah na Koroškem je bilo 13.7. območno posvetovanje o nalogah na področju varstva spomenikov revolucije in NOB. Sklicano je bilo na pobudo zgodovinske komisije pri predsedstvu CK ZKS in sta se ga poleg predstavnikov vodstev družbenopolitičnih organizacij iz občin Dravograd, Ravne in Slovenj Gradec udeležila tudi člana komisije Pavle Zavcer-Matjaž in Milan Apih.

Pavle Zavcer je uvodoma govoril o prizadevanjih komisije, da bi po Sloveniji ustrezno zaščitili in uredili spomenike iz časov revolucije in NOB. Pri občinskih konferencah SZDL bodo zato ustanovili komisije za razvijanje tradicij NOB, ki bodo prevzele skrb za spomeniško varstvo. V občinah bodo morali čimprej sprejeti odloke ali družbene dogovore o varstvu spomenikov revolucije in NOB in z njimi zagotoviti trajno varstvo spomenikov. Več kot doslej bo treba storiti pri popularizaciji spomenikov ter izdati ustrezne vodiče, razglednice, značke in podobno. Ogled spomenikov in območij, ki so kot celota zgodovinski spomenik, je treba vključiti v redno turistično dejavnost. Med pomembne naloge sodi tudi kategorizacija spomenikov. V občini Ravne so bili doslej registrirani kot spomeniki 1. kategorije celotno območje doline Tople — zibelke koroškega partizanstva, spomenik za-

ključnih bojov v 2. svetovni vojni na Poljani pri Prevaljah, Kefrov mlin, v katerem sta bila dva kongresa SKOJ in Prežihove bajte. Tem bodo dodali še spomenik Maistrovemu borcu Malgaju. V občini Slovenj Gradec sta med takimi spomeniki območje Graške gore — gore jurišev in območje Razborja pod Plešivcem. Dodali pa bodo še Pavčkove bolnišnice na zahodnem Pohorju.

Občine Dravograd, Ravne in Slovenj Gradec bodo morale — po mnenju udeležencev posvetanja — čimprej sprejeti družbeni dogovor, s katerim bodo uredile regionalni status gestapovske mučilnice v Dravogradu in Muzeja revolucije v Slovenj Gradcu. S tem bodo rešili financiranje teh ustanov, kar je še zlasti nujno za slovenjegraški muzej. »To je muzej koroškega partizanstva«, je poudaril tovariš Zavcer. Njegova prihodnja naloga bo, da se bo bolj usmeril na zbiranje gradiva iz časa NOB onstran meje.

Ko so govorili o nalogah varstva spomenikov, so enotno ugotovili, da so se že doslej organizacije ZSMS zelo izkazale in niso redki primeri, ko je prav iz njihovih vrst prišla pobuda za postavitev novih spominskih obeležij. Tudi v prihodnje bodo mlade pritegnili k reševanju vseh vprašanj na tem področju.

Delavci gradbenega podjetja Objekt iz Ljubljane so pred kratkim pobrali reklamne črke z obeliska na Gospodarskem razstavišču. Dvainštirideset metrov visok stolp je spomenik, posvečen sedmemu kongresu ZKJ — in je doslej rabil kot reklamni pano. Kot takega so ga jemali tudi nepoučeni občani, zato je bil storjeni korak nedvomno na mestu.

Foto in tekst: ANDREJ SELAN

TV - 15
VAŠ TOVARIŠ!

Na poti v Dachau in druga taborišča

Zjutraj 17. avgusta leta 1943 so nacisti odpeljali iz begunskih zaporov v Dachau 24 pripadnikov narodnoosvobodilnega gibanja. Večina je bila z jeseniške občine. Gestapovci so jih aretirali v aprilu in maju istega leta. Deloma zaradi izdaje pobeglega borca izpod Stola, deloma pa po odkritju mreže OF v Zgornji savski dolini. Ostali so bili iz raznih krajev okupirane Gorenjske.

Ze dan pred tem, v popoldanskih urah, so nas dali v posebno sobo, v pritličju stavbe, kamor so zapirali na smrt obsojene in tiste, ki so bili določeni za koncentracijska taborišča. Tam smo prebili zadnjo noč. Bili smo se, da bi nas zjutraj postrelili. Radi smo zapuščali zloglasne gestapovske zapore, čeprav smo tudi dobro vedeli, da nas v Dachau ne čaka nič dobrega.

Zgodaj zjutraj so nas povezali v verigo po dva in dva in nas strpali v zaprt kamion ter močno zastražene odpeljali na železniško postajo na Bledu. Dali so nas v posebne kupeje, a delavci, ki so šli na delo v tovarno na Jesenicah, so nas opazili in nam na jeseniški postaji dajali skozi okno svoje malice. Na postaji v Beljaku sem opazil pred vlakom znanca, železničarja z Jesenic. Prosil sem ga, da bi povedal moji ženi, da grem v Dachau. Na poti smo večkrat prestopali.

V mraku smo dospeli v Muenchen in tam so nas prevzeli esesovci, taborišča Dachau. Težko je opisati zamenjavo spremiljevalcev. Dotedanji so postopali z nami še kar človeško, novi pa so v nas videli le ničvredno raso. Brce in klobute so nas spremljale do vlaka, ki je vozil iz Muenchna v Dachau. Okoli 22. ure smo prestopili prag tega stotisočkrat prekletega kraja. Dobil sem prvo klobuto še preden sem prestopil prag, ker sem pozabil sneti z glave klobuk. Vedeti bi namreč moral, da nihče od zapornikov ne sme s pokrito glavo mimo stražnice. Prenehali smo biti ljudje, tam je človek postal le še ničvredna številka. Jaz na primer 50.340.

Vsi, ki smo prišli tistega dne v Dachau, smo bili tam le začasno. Po sedmih tednih so nas poslali deloma v Mauthausen, deloma pa v Flossenbürg. »Domov greš,« mi je nekega dne dejal starešina bloka 24, »domov greste« mi je dejal mlajši esesovec, ko sem menjal zebrasto obleko za civilno, »domov greste«, nam je dejal komandant taborišča pred esesovsko pisarno. Imel je krajši govor, kako naj bomo v naprej dobri nemški državljani. V Dachau naj nič ne govorimo, da ne pridemo še nazaj. Vsi so nas prepričevali, da gremo domov. Deset Gorenjcev nas je bilo v tej skupini in dobro smo se zavedali, da če nas res pošiljajo nazaj v Begunje, domov gotovo ne pridemo več. Odpeljali smo se na odprtem kamionu in le eden stražar je sedel pri šoferju, ter se z njim pogovarjal. Izgledalo je, kakor da smo res prosti. Po prihodu v Muenchen pa smo se zapeljali na zaporniško dvorišče in takoj videli, kako smo prosti. Oddati smo morali vse svoje malenkosti, tudi vezalke s čevljev in pasove ter hlačne naravnice. Zaprti so nas v veliko sobo v drugem nadstropju in tako smo drugo noč doživeli strahovito bombardiranje tega me-

sta. Vse zapornike so nagnali v kletne prostore.

Tretji dan, zgodaj zjutraj, so nas ločili. Pet jih je šlo v taborišče Mauthausen, ostalih pet pa v Flossenbürg. Odpeljali so nas na železniško postajo in nas natrpali v posebne zaporniške vagone. Popoldne se je vlak ustavil na postaji Weiden in takrat smo se seznanili z najbolj podivjanimi esesovci ter njihovimi psi. Poimensko so nas klicali z vagonov in s pretepanjem naganjali na zaprt kamion, kamor ni prišla niti trohica svetlobe. Ugibali smo, kam so nas namenili, saj smo bili različnih narodnosti.

Okoli 18. ure se je kamion ustavil. Odprla so se vrata in zopet so gumijevke in palice pomagale, da smo hitro popadali s kamiona. Ostali smo zunaj žične ograje in lahko smo ugibali, kaj nas čaka. Na apelplacu smo videli množico ljudi, ki so se pravkar vrnili z dela v kamnolomu in drugih komand. Opazovali smo izžete, zaprašene in umazane človeške postave, izmzgane od napornega dela, slabe prehrane in nečloveškega mučenja podivjanih esesovcev »Arbeit macht frei« sem opazil velik napis pred glavnim vhodom v to, vsaj meni, do tedaj neznano taborišče. Tako smo 8. oktobra leta 1943 postali ničvredne številke taborišča Flossenbürg, enega najbolj uničujočih krajev nacistične Nemčije. Nas pet so oštevilčili še s starimi številkami. Tako sem jaz postal številka SL 889, Janez Makovec SL 1662. Črki SL sta pomenili narodnost Slovenec.

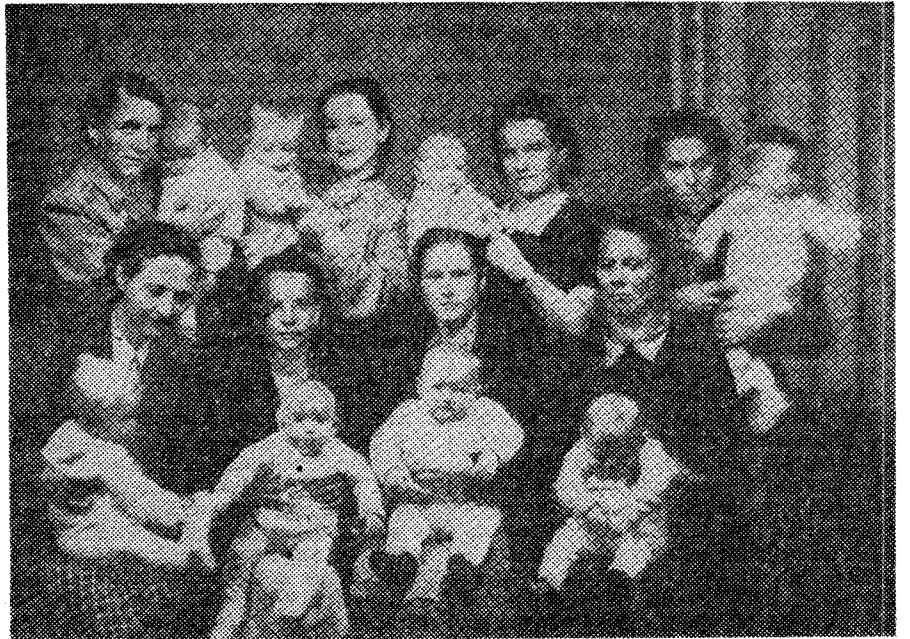
Zanimivo je, da do konca septembra leta 1943 novi zaporniki niso dobivali tekočih števil, kot na primer v Dachau, pač pa številke umrlih in pobitih zapornikov. Tako se ne more ugotoviti, koliko ljudi je šlo skozi taborišče. Ugotovljeno je le, da je v njem izgubilo življenje 73.696 ljudi raznih narodnosti in med temi tudi 2.120 naših državljanov. Številke so napisane na spominskih ploščah v spominskem parku ob krematoriju. Skupina slovenskih rojakov, ki so prišli v Flossenbürg proti koncu septembra leta 1943, bilo jih je točno 701, iz italijanskega taborišča Renici, pa je že dobila tekoče številke, od 6000 naprej. Potem je število hitro naraščalo. Ugotovljeno je tudi, da nacisti niso registrirali tistih, ki so jih dan ali dva po prihodu pobijali. Znani so primeri, ko so priveli večje skupine ruskih visokih oficirjev, ne da bi jih registrirali, jih v bunkerjih pobili in spuščali po rovu v nižje ležeči krematorij.

Tako smo torej 8. oktobra leta 1943 tudi mi postali delček občestva tega zloglasnega taborišča. Številka SL 889 me je nato spremljala vse do zadnjih dni pred evakuacijo. Dan ali dva pred tem pa smo dobili nove številke, brez označbe narodnosti in teh števil, črne na rdečem traku, se je prijelo ime »številka smrti«. Res je pomenila to, saj je bilo pobitih v dnevi evakuacije okoli 4000 ljudi. To je bilo od 19. do 23. aprila leta 1945.

Številka 50.340 v Dachauu in številka SL 889 v Flossenbürgu ter zadnja 3183 na evakuaciji, pa me vedno spominjajo tudi na pot z dobrimi tovariši v času nacističnega nasilja.

SREČKO SORLI

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Matere z otroki, zaprte poleti 1943 v materinski sobi ljubljanskih sodnih zaporov, fotografirane na prostosti septembra 1943 po kapitulaciji Italije.

Slovenski pediatri in borci NOB

2

V tistih okoliščinah je bilo nujno potrebno navaditi na red že najmanjše člane naše skupnosti. Strogo sem prepovedala vsako razvajanje otrok. S tem v zvezi sem seveda imela težave in to celo s komisarjem Stanetom in bolničarjem Tinetom, ki sta poleg puške kar prevečkrat vzela v roke kakšnega otročička. Povedati moram, da iz porodnišnice skorajda ni bilo slišati joka.

Kljub težkim okoliščinam v katerih smo delali, smo vedno uspeli vzdrževati čistočo, kar je bilo seveda nujno, saj je to tudi šola za bodoče matere in gospodinjice. Kar težko je verjeti, da v bolnišnici nikoli ni bilo uši in bolh, sicer pogostih spremljevalcev partizanov.

Mnogi so nam napovedali, da bo večina otrok rojenih v mračnem gozdu umrla, kar se pa seveda ni zgodilo. Od 53 otrok so umrli samo trije in še to povsem ob koncu vojne. Umrljivost je torej znašala 5,6 odstotkov, kar je manj kot je bila umrljivost otrok v Sloveniji zadnja leta pred vojno (10 odstotkov).

Vsi otroci, ki sem jih videla po vojni, v mislih imam seveda tiste, ki so se zdravili, oziroma bili pri nas v bolnišnici v negi, so bili duševno in telesno dobro razviti.

Z zavezniškimi letali v južno Italijo

Z namenom, da bi zaščitili naše otroke in naredili prostor drugim, ki so prihajali v našo bolnišnico, smo jih z materami prepeljali v Italijo in sicer z zavezniškimi letali. Med njimi je bil tudi dojenček, ki mu je umrla mati. Vso skrb zanj je prevzela bolničarka Gita. Sama ga je tudi pripeljala nazaj v Slovenijo, kjer ga je po osvoboditvi posvojil dr. Cedrik. Umirajoči materi je obljubil, da bo njenega otroka vzel k sebi takoj ko bo to mogoče.

Prvi transport dojenčkov in mater je prispel v Italijo septembra leta 1944.

V gravini

Približno 70 kilometrov zahodno od Barja, v Gravini, je bila partizanska ženska poročnišnica in seveda tudi splošna bolnišnica. Tja so pošiljali noseče partizanke iz različnih predelov Jugoslavije.

Nedaleč od Gravine smo septembra leta 1944 preuredili vilo nekega fašista v centralni jugoslovanski partizanski dečji dom, ki je bil namenjen dojenčkom, otrokom in seveda materam. Tja so prihajale partizanske matere iz Slovenije, Hrvaške, Bosne, Črne gore in Dalmacije.

V lepih sončnih sobah, z balkoni v prvem nadstropju, smo namestili dojenčke ločeno po starostnih skupinah. V vsaki sobi je bila podnevi in ponoči dežurna ena

mati, ostale pa so redno prihajale dojenčke dojit, previjati in kopati. Na voljo smo imeli tudi ambulanto, izolirnico in čitalnico. Več kot leto dni stari otroci (takih sicer ni bilo mnogo) z materami so bili v pritličju, kjer je bil tudi dnevni prostor in jedilnica. Kuhinja, shramba in skladišča so bila v podpritličju.

Vila je bila na bolj osamljenem kraju, zato smo imeli zaradi varnosti 12 stražarjev.

Hrana v dečjem domu je bila obilna in dobra, saj so nas preskrbovali iz partizanske in angleške komande v Gravini in iz jugoslovanske sanitetne misije v Barju. V Barju je bil načelnik neki črnogorski zdravnik, polkovnik, ki je v 4. ofenzivi izgubil nekaj mesecev starega edinega sinčka. Kar pretresljivo je bilo, ko je vso svojo skrb prenesel na naše malčke.

V vili, v kateri smo bili nastanjeni, žal ni bilo niti vode, niti elektrike. Zaradi tega in zaradi prostorske stiske, ki je nastala, smo se morali preseliti v mesto Gravino, v bivši fašistični dom.

Na svežem zraku, soncu, ob dobri hrani in skrbni negi so nam otroci izredno lepo uspevali, da je bilo veselje pogledati nasmejana rdeča lička. V tem dečjem domu sem bila upravnica. Tudi tu sem vztrajala na tem, da so matere dojele.

V Gravini sem ostala do decembra leta 1944, ko sem bila premeščena v osvobodjeni Split. V tem mestu je pediatrično vodstvo prevzela dr. Praprotnikova, ki je takrat prišla iz internacije.

Otroci, begunci v Italiji

Naš vrhovni štab je dosegel, da smo ob koncu leta 1943 in na začetku leta 1944 evakuirali v Italijo del naših beguncev. Večje število le-teh, predvsem iz hrvaškega in dalmatinskega Primorja, iz Like, Korduna, Banije in nekaj iz Črne gore, jih je tedaj prispelo v Italijo. Mnogi med njimi so do tistega trenutka hodili s partizani po gozdovih. Brigade iz Korduna in Like so jim utirale pot do obale. Med begunci so bili starčki, otroci in slabotne žene. V Italijo so jih prepeljali v lesenih ribiških čolnih. Begunci so bili do kraja izčrpani, lačni in pretreseni od preživelih grozot.

Pretrsljiv je podatek, da je šlo skozi, z zavezniško pomočjo urejena taborišča, približno 37.000 oseb, med katerimi je bilo 19.000 otrok. Nekateri so ostali v Italiji, nekaj pa so jih zavezniki poslali v Afriko in na Sinajski polotok. V neugodnih podnebnih razmerah in na splošno slabih razmerah, je v tistih krajih umrlo 11.000 otrok, med katerimi je bilo 500 jugoslovanskih.

(se nadaljuje)

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

Enak posnetek ima tudi on v svoji zbirki. Borec na belem konju je Jože Jakoš-Skol-ski, politični komisar v 14. diviziji. Slika je nastala nekje na Stajerskem konec jeseni leta 1944. Jože je umrl v Zagrebu leta 1947, pokopan pa je v svojem rojstnem kraju Zagradcu na Dolenjskem.

Katero enoto prikazuje slika? Kje in kdaj je nastala?

V zvezi s fotografijo, ki smo jo objavili v številki 28 dne 15. julija nam sporoča tovariš Silvo Podobnik iz Ivančne gorice št. 97 naslednje:

ORODJE NEMIRA

Pred nedavnim so v Rimu ubili sodnika Occorsia. Mož je preveč vedel o tujih obveščevalnih službah in o njihovi povezavi s fašističnimi prevratniki. Italijanski tisk je bil o tem dokaj jasen. Med drugim je bilo povedano, da je Washington imenoval za veleposlanika v Bernu Nathaniela Davisa, velikega strokovnjaka za protikomunistične državne udare in specialista za izvajanja kisseringerjevske politike vnašanja zmede v gospodarstvo (destabilizacije). S tem se je odlikoval posebno v Gvatemali in Čileju, kjer je tudi bil veleposlanik.

(od 1956 do 1960) in v Rimu (od 1960 do 1963). ALBERT H. KLINE (47 let), ataše, je bil prej v Münchnu in Bukarešti, v Bernu pa je prispel v lani. V uradu Telecom pri veleposlaništvu so zaposleni tudi agenti BRUCE G. CHANEY, JAMES C. MITCHELL in JOSEPH E. WHITE.

V Zürichu je pri konzulatu zaposlen HARVEY H. GINSBURG (54 let). Zdaj ima politične zadolžitve, prej pa je bil dešifrant v zunanjem ministrstvu, potem pa je šel v London in Haag.

Glavni štab CIA v Ženevi se krije z za-

Zmotil se je, kdor je mislil, da je ameriška obveščevalna agencija CIA prejela odločilni udarec po odkritju senatne komisije. Nasprotno, svojo dejavnost v Evropi bo v najkrajšem času še bolj okrepila. Zdaj je obnovila vso evropsko mrežo, tako periferno kot osrednjo v Švici. Podatke povzemamo po zahodnoevropskem tisku.

Ze dolgo časa je znano, da je v Švici centrala velike mednarodne vohunske mreže. Kljub temu je opazovalce presenetila okrepljena dejavnost, ki jo je čutili od začetka letošnjega leta. Čeprav to deželo obravnavajo kot »nevtralnno«, je vlada ZDA vzpostavila v njej glavno središče za dajanje smernic svojim vohlačem. Centrala je namenjena predvsem temu, da bi z njeno pomočjo intervenirali v državah, v katerih je po njihovem mnenju komunistični pritisk postal preveč nevaren, ali pa tam, kjer levičarske sile silijo v vlado. To velja v prvi vrsti za Italijo in Francijo. Švica je zato najbolj primerno mesto. Glavna elementa tajnega programa sta povečanje števila agentov CIA pri lastnih diplomatskih predstavništvih in pri raznih mednarodnih organizacijah s sedežem v Švici (Ženevi) ter z imenovanjem desnoprevratniškega strokovnjaka Davisa za veleposlanika.

Umazana zadeva je prišla na dan po zasluzi nekdanjega agenta CIA Philipa Ageeja in ekipe švicarskih preiskovalcev, ki jih vodi državni svetnik socialist Jean Ziegler. Ti so odkrili vso mrežo CIA v Švici in objavili seznam tajnih agentov z omenbo uradnih funkcij, za katerimi se skriva njihova prava dejavnost. Povzemamo ga dobesedno:

Pri ameriškem veleposlaništvu v Bernu vedo z gotovostjo za pet agentov CIA, verjetno pa je treba k njim prišteti še tri. FREDERICH ALLNER (51 let) je vodja »postaje« CIA v Bernu. Za njen račun je deloval že v Indoneziji, na Dunaju (5 let) in v Bonnu. TERREL W. HUTCHISON (52 let) je ataše. Pred tem je bil v Mehiki

posliti v »Office of the Special Assistant« Najstarejši in najuglednejši med njimi je GORDON CARTWRIGHT (67 let). V Ženevi je delal že v letih 1965–1970 in sicer kot strokovnjak za fiziko. Domnevni vodja vse ekipe je CLARENCE BARBIER (54 let). Kot strokovnjak za azijska vprašanja je služboval dvajset let tudi v Sajgonu, Sin-papuru in Džakarti, kjer je bil vodja centra, v Ženevo pa je prišel lani. THROOP WILDER (47 let) je zdaj prvi sekretar političnega oddelka. V CIA je od leta 1955 in prej je služboval v Zagrebu, na Dunaju in v Salzburgu. KEVIN MALOY (40 let) je zaposlen v uradu za mednarodne odnose; v CIA je od leta 1962 in je zdaj prvič na delovnem mestu v tujini. JOHN COYNE (35 let) je drugi sekretar oddelka za trgovino in gospodarstvo; v Ženevo je prišel letos. JOHN J. ARENDS (39 let), drugi sekretar urada za mednarodne odnose, je bil leta 1968 na Dunaju. NANCY FORD (51 let) je bila zaposlena v obrambnem ministrstvu; leta 1960 je bila v Varšavi, leta 1964 v Beogradu, od leta 1967 pa dela v ženevskem političnem oddelku. Med ostalimi agenti so omenjeni še RONALD L. CERRA (33 let), DENNIS L. BLEAM (38 let) LEO SANDEL (42 let) ALAN LOURIE (37 let) in JOHN A. ROSE.

Zdaj so v Švici; morda bodo kdaj prišli k nam. Za našo samozaščito je najvažnejše vedeti, kako delujejo in v kakšni obliki.

Pri ameriškem konzulatu v Zürichu sta najmanj dva agenta, pri veleposlaništvu v Bernu jih je gotovo osem, v Ženevi pa jih je kakih dvajset. Tamkajšnji sedež je v

ZUNAJ NASIH MEJA

petem nadstropju ameriške misije. Zakaj jih je največ v Ženevi?

Agenti ameriške obveščevalne službe se trudijo, da bi se vrtnili v čim večje število mednarodnih organizacij. Zagotovo so navzoči v ženevskem sedežu Organizacije združenih narodov, Mednarodnega urada za delo, Mednarodnega sindikalnega urada in Visokega komisariata za begunce. Od tam poskušajo vplivati na sindikate, predvsem na španske in italijanske. Ena njihovih najvažnejših nalog je, da pridobivajo »sodelavce« iz neuvrščenih držav, ki jih potem pošiljajo v domače organizacije. Uporabljajo jih tudi v mednarodnih organizacijah.

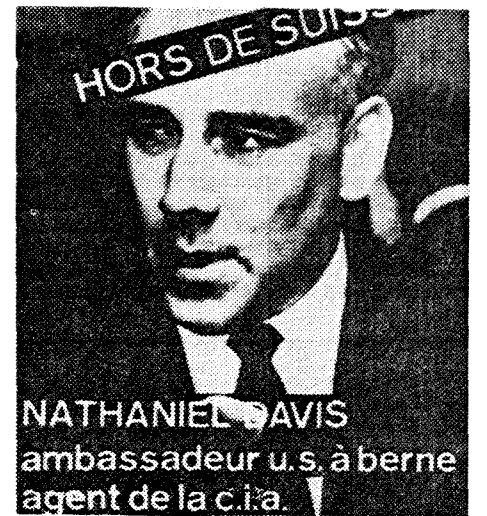
Agenti CIA v Bernu večkrat tesno sodelujejo s švicarsko obveščevalno službo. Skupaj nadzorujejo dejavnost veleposlanštev socialističnih in srednjeevropskih držav.

Poznavalce razmer pa je najbolj zbodel v oči prihod Nathaniela Davisa. Zakaj so ga poslali v Švico? Zanj vedo, da je strokovnjak za vprašanja komunizma, da je dosegel doktorat iz ruskega jezika in kulture, da je bil kot diplomat že v Pragi, Sofiji in Moskvi ter da je specialist za psihološko vojno, dušitev uporov in destabilizacijo. Pohvali se lahko tudi s tem, da je bil koordinatorska dejavnost CIA pri državnih udarih v Gvatemali in Čilu. Toda človeka z rangom kot je njegov, ne smemo prištevati k navadnim agentom; kot veleposlanik ni upravno povezan s CIA, marveč opravlja politično dejavnost drugod. Davis pripada ekipi, ki je odgovorna tako za pripravo kot za izvajanje posegov v notranje zadeve tistih držav, v katerih je potrebno okrepiti proameriški režim ali pa »destabilizirati« vlado, ki nasprotuje interesom Washingtona. Lani se je Davis hudo sporekel s Kissingerjem, ker ni bil zadovoljen z ameriško intervencijo v Angoli. S tem je dokazal, da spada med jastrebe in da je zagrizen zagovornik intervencijske politike.

Vodja ameriške vohunske službe v Italiji, Hugh Montgomery.

Njegov prihod v Švico bi moral razburiti ne le švicarsko, marveč vso evropsko javnost. Sindikalna zveza in socialistična stranka sta zahtevali od vlade, da ne pristane na imenovanje Davisa za veleposlanika, toda zamaž so bili vsi protesti. Pri tem je prišla na dan tipična kariera diplomata njegovega kova. Diplomatsko službo je Davis začel v Pragi. V Firencah je bil vicekonzul, nato pa je šel v Rim, kjer se je naučil italijanščine in spoznal probleme italijanskih komunistov. Leta 1954 do 1956 je služboval v Moskvi in leta 1959 je osebnostno spremljal Hruščova na potovanju po

Švicarski lepak, s katerim zahtevajo izgon novega ameriškega veleposlanika Nathaniela Davisa. Na njem piše: »Ven iz Švice!«

ZDA. Leta 1962 se je povezal s CIA, ko je postal vodja organizacije »Peace corps« (mirovni korpusi) v Čileju. Uradno pomeni ta organizacija skupine študentov, ki hodijo pomagati državam v razvoju, uradno pa so (morda tudi, ne da bi se zavedali) orodje CIA. Davis je ostal v tej funkciji tri leta. Leta 1968 je prišel kot veleposlanik v Gvatemalo prav v času, ko se je začela »vietnamizacija« te države. Med njegovim bivanjem (do 1971) se je tam nabrala množica agentov CIA, zaostri se je gverila in mrtvih je bilo na tisoče. Oktobra 1971 je odšel v Čile, na zahtevo Raymond Warrena, šefa centrale v Santiagu. Njegovo delo je bilo nadvse učinkovito. Fašistične sile, kot npr. Patria y libertad, katerim je dajal napotke, so dobile velike dolarske zneske. Njegova spretnost je dosegla vrhunec z umorom Allendeja; rdeče nevarnosti ni bilo več. Lani aprila je bil imenovan za pomočnika sekretarja v ministrstvu za zunanje zadeve kot izvedenec za afriška vprašanja. Po sporu s Kissingerjem je odstopil, nakar so ga imenovali za veleposlanika v Bernu. Švica pač meji z Italijo in to je že med vojno vedel tudi nekdanji šef CIA Dulles. V Italiji pa je vedno bilo treba pomagati desničarjem, ki imajo zdaj na razpolago neofašistično drhal. Povezava z njimi bo trenutno glavna naloga novega vodje CIA za Evropo.

Priredil: POLDE VRBOVSEK

Uprli se bomo statistični smrti

Pred kratkim je bila Kotmara vas, to nedeljo je St. Jakob in prihodnjo nedeljo bo Skocijan, prizorišče izrazite nemško-nacionalistične in protislovenske hujške prireditve, kakršne se bodo v prihodnjih mesecih zvrstile tudi še v raznih drugih krajih dvojezičnega ozemlja. Kot prireditelji nastopajo znane organizacije, ki se odevajo v plašč neke posebne »koroške domovinske zvestobe«; paleta udeležencev je temu primerno izredno pestra in sega od vojakov rajne avstro-ogrske monarhije ter »obrambnih borcev« in plebiscitnih »zmagovalcev v nemški noči« prek Hitlerjevih soldatov vključno članov zločinske SS, ustašev in sorodnih fašističnih skupin vse do pripadnikov današnje avstrijske vojske; namen vseh teh bojevitih bojovniških srečanj pa je: načrtno pripraviti »ozračje« za preštevanje manjšine.

Take in sorodne dejavnosti, ki so naperjene predvsem proti slovenskemu življenju in njegovim pravicam, hkrati pa tudi proti mirnemu sožitju in sploh proti demokratičnemu razvoju v deželi, so v

ostrem nasprotju ne le s členom 7, marveč še posebej tudi s členom 9 državne pogodbe. Pristojne oblasti so bile že neshetokrat in ob vsakem primeru splošno opozorjene na to očitno kršenje javnih, z mednarodno pogodbo in z ustavo prevzetih obveznosti Avstrije. Toda odgovorni dejavniki so ostali gluhi, kakor tudi niso hoteli upoštevati upravičenih pomislekov in utemeljenih argumentov tedaj, ko so koroški Slovenci in njihovi zavezniki iz vrst večinskega naroda ter Jugoslavija kot matična država svarili pred posledicami, ki jih bo nujno imelo vsako popuščanje nemško-nacionalističnim in neonacističnim silam.

To velja še zlasti tudi v zvezi z diktatom o preštevanju, s katerim so stranke, vlada in parlament dokončno in popolnoma kapitulirali prav pred temi silami, s tem pa seveda prevzeli tudi vso odgovornost za ogromno škodo, ki so jo s svojim sramotnim ravnanjem prizadejali ugoditi Avstriji v svetu, znotraj države pa onemogočili — kakor zdaj sami priznavajo — vsako sprejemljivo rešitev. V du-

najskih krogih namreč že ugotavljajo, da je »stvar popolnoma zavožena«; priznavajo, da Jugoslavija ne more odstopiti od svojega načelnega stališča; in celo razumejo, da je za koroške Slovence možen edini en odgovor — bojkot štetja.

Na take posledice sta osrednji slovenski organizaciji že vnaprej opozarjali znotraj države in v mednarodni javnosti. Zato tudi zdaj javno in zavestno ter s čutom odgovornosti pozivata k ustreznim akcijam z namenom, da se prepreči, da bi Avstrija svoje obveznosti iz mednarodne pogodbe izpolnjevala na podlagi rezultatov štetja, ki v danih razmerah pomeni očiten etnocid. Za akcije, s katerimi se bomo koroški Slovenci uprli statistični smrti, prevzema vodstvo vso odgovornost in poziva ljudi, naj se ne ustrašijo najrazličnejših oblik zastraševanja, pritiska in izsiljevanja; prav tako pa naj tudi ne nasedajo raznim krivim preokrom in nepravim svetovalcem, ki bodo z lepimi besedami, pa tudi s hudimi grožnjami skušali prepričevati, naj se vendar pustijo prešteti, da bodo potem deležni blagodat za vso Evropo »vzornega« avstrijske naklonjenosti manjšinam.

Takšnim vabam se bomo lahko zoperstavili, ker vemo, kakšne morejo biti rešitve, ki so jih zahtevali in končno tudi izsilili (to na Dunaju danes že priznajo!) tisti krogi, za katere se je »Heimatsdienst« udomačil kot nekakšen sinonim. Pri tem pa ni mišljen KHD kot organi-

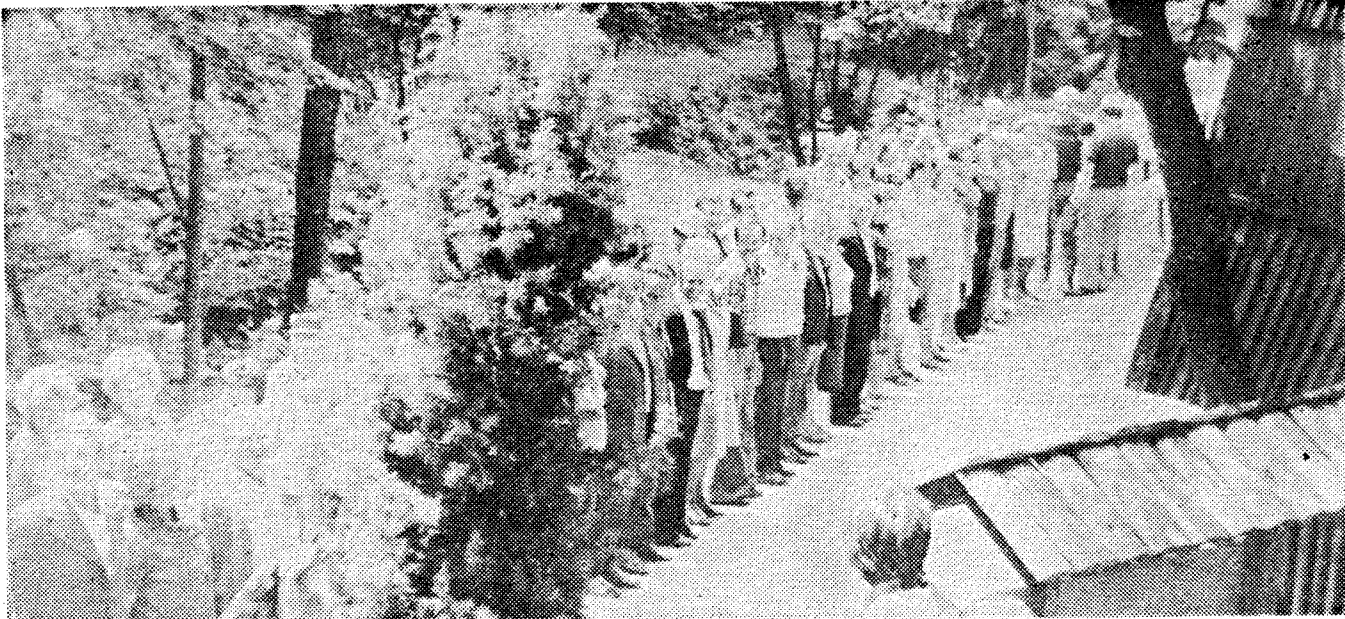
zacija, marveč je mišljena miselnost, s katero je na Koroškem zastrupljena vsa politika in vse javno mnenje, miselnost, ki jo dosti bolj uspešno in prodorno kot razni Feldnerji, Samesi in podobni zastopajo in uveljavljajo Wagner, Bacher in Ferrari na čelu strank, ki so si na svoj skupni prapor »koroške domovinske zvestobe« zapisale že iz zgodovine znana in zloglasna gesla velikomemskega nacionalizma in šovinizma.

Slovenski VESTNIK

PRIPOMBA UREDNIŠTVA: Kameradschaftsbund, organizacija veteranov iz obeh svetovnih vojn, je osebnostno in politično povezana s Heimatsdienstom. V njenem sestavu je tudi Kameradschaft IV, v kateri so vključeni nekdanji esesovci. Kljub protestom Slovencev in solidarnostnega komiteja so minulo nedeljo nemoteno razvili svoj prapor. Navzoči so bili tudi predstavniki vojske in duhovščine. Ob pogledu na razstavo nacističnih odlikovanj, ki jo je nosil na prsih skoraj vsak »bojovnik«, se nam je nehote vrnila misel: Le kje je tista Avstrija, ki naj bi bila prva žrtev nacizma?

**S srečanja brigadirjev —
veteranov**

DELO, TO JE BILA NAŠA MLADOST

Zbor brigadirjev — veteranov

V letošnjem letu, ko praznujemo 35-letnico vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti, se spominjamo tudi začetkov povojne izgradnje naše domovine. Trideset let mineva, odkar so mladinci iz vse Jugoslavije zavijeli krampe in lopate — začela se je gradnja železniške proge BRČKO—BANOVICI.

Zadnjo nedeljo v juniju so namenili tudi v žalski in mozirski občini temu jubileju posebno pozornost. Pri jami Pekel sta občinski konferenci ZSMS Zalec in Mozirje organizirali srečanje povojnih brigadirjev — veteranov.

Zastave, plakati, transparenti...; že v ranih jutranjih urah je bilo okoli jame zelo živahno. Mladina se je ubadala še z zadnjimi pripravami, ko so začeli prihajati na slavnostni prostor nekdanji udarniki. Mladina jih je pozdravila ob potoku Peklenščice, ponosne na njihov prispevek v oboroženi in delovni revoluciji. Ni jih

da grem za komandanta 1. brigade Franca Rozmana Staneta na progo Otovec—Bubnjarci. Prijavilo se je veliko mladih tako, da smo morali najmlajše odsloviti. Nekaj več kot 180 mladincev smo končali delo v dveh mesecih.

Kmalu sem dobil novo nalogo; postal sem komandant 3. brigade Franc Rozman

odlikovanja za požrtvovalno delo. Po nekaj tednih sem se moral javiti v Beogradu, kjer so delali razpored za delovne brigade, ki naj bi gradile cesto Zagreb—Beograd. V omenjeni brigadi sem postal namestnik vodje avtotransporta. Delal sem tudi na nadvozu pri Bosanskem Brodu.

Brigadirsko pot sem končal leta 1949...

Kakšna čast, prvi sem stopil skozi tunel

Spomini so se vrstili drug za drugim. Čeprav že nekoliko obledeli so v pogovoru ponovno oživel in se še močneje vtisnili v spomin.

»... Bil sem med partizani in po končani vojni sem bil še nekaj časa v sestavi naših oboroženih sil. Po demobilizaci-

nalogo, da pripravim v Vranduku vse potrebno za sprejem brigadirjev na progi Samac—Sarajevo. Istočasno se je ustanovila tudi prva in druga minerska brigada. Ker sem bil rudarski tehnik, sem vodil vsa dela na pripravah tunela Vranduk. Dolete-la me je tudi čast, da sem po opravljenih delih prvi stopil skozenj.

Po tistem sem odšel na izgradnjo hidroelektrarne Novi Vinodol, pozneje pa sem sodeloval pri izgradnji železniške proge Sežana—Dutovlje. Po štirih mesecih, kolikor so trajala dela, sem moral ponovno v Beograd...!»

☆

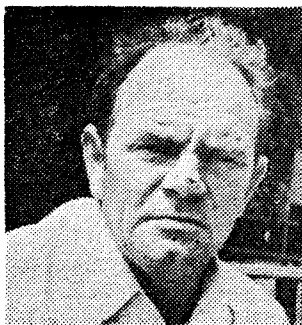
Kristina Triglav Čobal je ena izmed tvarišic, ki so dobile brigadirsko priznanje, čeprav leta, kot same pravijo, niso bila cilj njihovim prizadevanjem.

Rudi Praznik

Vili Glažar

Lenart Štok

Franc Jelen

Ivan Pavlin

Krista Triglav

bilo malo, ki so se po dolгих letih prvič srečali. In ni si težko misliti, kakšna so takšna srečanja. V veselje in obujanje nepozabnih spominov se je zljala pesem, ki jim je pred mnogimi leti dajala polet — internacionala.

Ob zaključku proslave so dočakali naj-svečanější trenutek. Bilo je tako kot takrat, ko so s krampi in lopatami, preden so odšli na delo, stopili v zbor.

»Brigadirji! Zbor...!«, je zadonel močan glas komandanta. Prihajali so iz množice, z rdečimi nageljni in se razvrščali v zbor. Bil je to nepozaben pogled. Po tolikih letih so njihova srca ponovno začutila utrip takratnih dni. Nekateri so se vrtnili na progo Brčko—Banovići, drugi na progo Samac—Sarajevo, tretji na avtocesto Zagreb—Beograd...! Ob brigadirskem pozdravu 'horuk, horuk, horuk' so mnogim stopile solze v oči. Koliko truda in znoja, koliko žuljev pa odrekanih je bilo potrebno, da so bili zgrajeni, takorekoč z golimi rokami, naši veliki spomeniki — simboli dela, bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti.

Mladi smo bili neutrudljivi

»... Enaindvajset let sem imel, ko sem šel v brigado,« je začel pripovedovati Franc Jelen s Polzele. »Mladinski aktivist sem bil in nisem niti trenutek razmišljal o tem ali naj grem ali ne na delovno akcijo. Potrebno je pač bilo, da se vključimo z vsemi močmi v izgradnjo porušene domovine. In kako ponosen sem bil, ko sem postal komandant 8. celjske brigade na progi Samac—Sarajevo. Brigada je imela 180 brigadirjev in je bila sestavljena iz Mozirske, žalske, šmarske in Trboveljske čete. Morali smo končati dela na zadnjem delu proge.

Ej, mladi smo bili takrat neutrudljivi; delali bi noč in dan. Lepša prihodnost je bila naše vodilo. Naša takratna prizadevanja niso bila zaman — trikrat smo bili udarna in petkrat pohvaljena brigada.

☆

O svoji zanimivi brigadirski poti, ki se je začela že med NOB, je pripovedoval tudi Vili Glažar iz Zalca.

»... Oblastni komite partije je sklenil,

Stane in sicer na železniški progi Brčko—Banovići. V omenjeni brigadi je bilo približno 800 mladih.

Zgraditi smo morali progo od Starega Brčkega do Bukajskega mosta. Po končanem delu smo odšli graditi železniško postajo v Brčkom Novem. Delo smo opravili v dveh mesecih. Trikrat zaporedoma je bila brigada udarna. V trajno last smo prejeli prehodno zastavico proge Brčko—Banovići.

Pozneje sem odšel v Zavidovico na progo Samac—Sarajevo. Mene so razporedili na odsek proge od Samskega mostu do predora Vranjek. Predor in progo je po končanih delih izročil namenu tovariš Moša Pijade.

No, mojega brigadirskega življenja s tem še ni bilo konec. Delal sem še pri postavljanju telefonske napeljave od Zenice do Sarajeva.

Da, tudi nekaj odlikovanj sem odnesel s teh akcij: orden dela tretje stopnje in

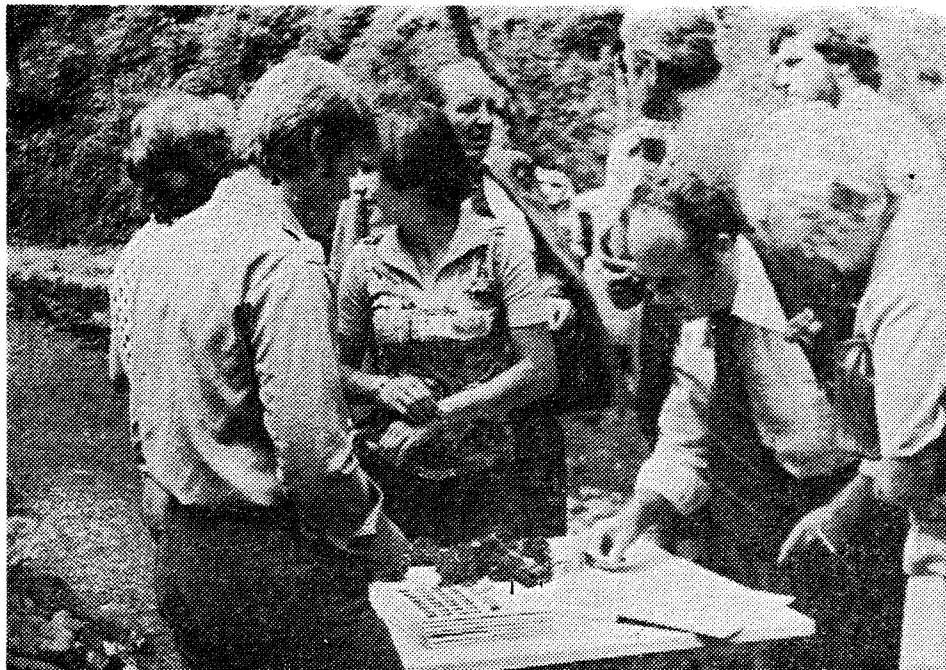
ji pa sem dobil nalogo, da bi organiziral brigado za gradnjo proge Samac—Sarajevo. Postal sem komandant 3. celjske brigade Franc Leskošek Luka,« je pripovedoval Ivan Pavlin iz Mozirja. »Progo smo gradili v Prapratnici. Delovno nalogo smo tako dobro opravili, da smo bili dvakrat udarna in trikrat pohvaljena brigada.

Pozneje sem v domačem kraju, na željo celjskega komiteja, organiziral delo na gozdni cesti na Raduhi in se spet vrnil v Zenico. V Alipašinem mostu sem postal komandant brigade...!»

☆

Zanimivih pripovedi o tem velikem obdobju naše povojne revolucije je veliko. Ena takih je brez dvoma pripoved Rudija Praznika.

»... Bil sem član okrajnega komiteja zveze mladine v Celju, ko so me poklicali na okrajni komite ZK. Tam sem dobil

Brigadirji veterani se vpisujejo v knjigo spominov

»... V brigado sem šla po skojevski liniji in sicer kot delavka v tovarni nogavic v Polzele. Z menoj sta odšla tudi brat Braco in sestra Cica. Bili smo v brigadi, ki je gradila železniško progo Brčko—Banovići.

Leta 1946 je bilo v tistih krajih še veliko četnikov. Skrivali so se po gozdovih, mi pa smo morali z orožjem stražiti naš tabor in delovišče.

Pozneje sem delala še na progi Samac—Sarajevo in Dutovlje—Sežana ter v Pesnici pri Ptuj. V brigadah sem bila kar štirinajst mesecev, polnih delovnega navdušenja in velikih delovnih uspehov. Srečna sem, da sem se po tolikih letih spet srečala s tovariši. Mislim, da bi mi, s svojimi izkušnjami, še vedno lahko pomagali pri današnjih pripravah delovnih akcij.

Invalidi v delovnih brigadah

Po vojni so bili med brigadirji tudi invalidi, ki so prav tako kot ostali napor-no delali. Štok Lenart iz Ločice je bil tudi med njimi.

»... Invalid sem postal v NOB, ko sem kot borec zaščitnega bataljona 9. korpusa odšel v napad na Trst. Drobec granate me je zadel v levo nogo. Devetega maja so mi jo v Sežani odrezali. Devetega maja pa sem se kljub temu veselil, saj nam je prinesel dolgo pričakovano svobodo.

Ko se je začela obnova naše domovine sem se odločil, da prispevam svoj delež. Za to sem videl priložnost prav v delovnih akcijah. Postal sem brigadir 2. slovenske brigade za tehniko in šport. Brigada je odšla iz Ljubljane v Banias — od Zenice proti Doboju.

Sodeloval sem pri izgradnji proge Samac—Sarajevo. Na delo sem odšel kot skojevec, zato mi je priznanje in udarniška značka, ki sem jo dobil ob odhodu, pomenila ogromno. Kmalu po tistem se mi je izpolnila velika želja: bil sem sprejet v Zvezo komunistov...!»

Še veliko spominov bi bilo mogoče za-beležiti in poudariti izkušnje, ki bi nam bile lahko v pomoč tudi pri dandanašnjem kadrovanju mladih v mladinske delovne brigade; tokrat naj rečemo le: brigadirji — veterani, srečno!

DARKO NARAGLAV

Mladostno kulturno utripanje

»Tam na Pugled gori, tam so hudi boji«, poje znana in lepa partizanska pesem. Nekoč so hodili po gori in okoliških hribih ter vseh partizanski junaki, danes žive v teh krajih junaki drugačne vrste. Mlajši in starejši mladinci, ki z neuklonljivo zagnanostjo nekdanjih vzorov, s svojim brigadirskim delom in zlasti še široko razvejano kulturno dejavnostjo, prenašajo v današnji čas tiste najbolj pristne kvalitete, ki so nekoč že odlikovale prebivalstvo teh krajev in ki so bile pogojene tako v trdi realnosti kmečke zemlje kot iskreni domovinski zavesti. Danes ta mladina ve, kaj je trdo delo, kaj tovariško sodelovanje, kaj nadaljevanje revolucionarnih tradicij in vse to jemlje kot vsakdanji moto izobraževanja, dela in ravnanja.

Ko smo se pred časom pogovarjali z mladinci Alenko Jeriho, Metod Gradom in Ivom Kovačevićem iz Zadvara, Kamnice in sosednjih krajev, ki sicer spadajo v občino Ljubljana Moste-Polje, se nismo mogli načuditi njihovi skromnosti in tekočemu pripovedovanju, ki je izdajalo osebe, ki vedo, kaj hočejo, in to največkrat tudi dosežejo. Vsi trije in še mnogo drugih, so animatorji kulturnega življenja v številnih krajih, vaseh in zaselkih v neposredni okolici slovenskega glavnega mesta in v luči tega dela bo teklo besedilo današnjega prispevka, ki naj bo še eno opozorilo na velike uspehe in pridne roke tisočev mladincev, ki so za prizadevnost prejeli že številna visoka priznanja na kulturnem področju kot tudi za brigadirsko delo, pa o tem ne črnejo niti besedice.

Plodovita skromnost

Kljub svoji skromnosti, ki ni nikakršno slepilo, valovi pod nasmejanjo in radoživo površino teh mladenk in mladeničev, navdušen in ljubezen do lepih stvari in vrednot. V takem vzdušju pa njihov duh z lahkoto ustvarja. Nekaj je pesnikov, nekaj glasbenikov, nekaj likovnih oblikovalcev, nekaj animatorjev, kar ni prav nič zahvalno delo in terja kopico novih idej in zvrhan koš spretnosti. Nekaj med njimi je igralcev, pevcev, nekaj takih, ki jim je prepuščena organizacija. Težavno opravilo in uspehi takih vzgledov človeku skoraj vzamejo pogum. Pa vendar so starši, občinski mošnje in še kdo, celo s krajevnih komitejev, ponosni na ta mladi rod, ki ima toliko novih idej, da si jih pri njih sposojajo tudi oni, starejši in bolj izkušeni.

Število sodelavcev v mladinskih kulturnih in drugih sekcijah (tehnika, šport), nenehno raste, kljub temu, da imajo stalni odliv članov, ki zaradi študija morajo zapustiti domači kraj ali pa imajo premalo časa, da bi se sodelovali. Vedno pa se vračajo na kraj, kjer so preživeli veselo in ustvarjalno otroštvo ter dobo zorenja. Prav res bi bilo škoda, ko teh stvari ne bi razgrnili na papir, škoda bi bilo, ko bi se pozabile in izgubile iz spomina.

Kraji, o katerih teče beseda, so najbolj vzhodno na obronku mesta Ljubljane: Zalog, Zalog, Beričevo, Sentjakob, Senožeti, Kamnica, Dolško, Klopce, Vinje, Zagorica, Sv. Križ, Vekvas, Drtija, Obrije, Osredke, Oklo, Malnik, Tuji grm, Janče in še bi se kaj našlo. Mnogim so ti kraji nepoznani, zato je res prijetno, ko jih spoznavamo na tako bogat in prisrčen način.

Kulturna tradicija že pred vojno

Z vrhvice rdeče, bele, plave nitke je spe-ta njihova pesmarica, lističi papirja z revolucionarnimi, brigadirskimi, narodnimi, tudi ljubezenskimi pesmimi, vsaka posebej lepo predstavljena, naslovnica pa govori za vse hkrati. Na njej piše: »To so pesmi revolucije, o borbi in izgradnji — pesem nas združuje. Namenjena je nam, torej je ne zavržimo!«

Zakaj vendar bi jo. Pesem je bila ena glavnih opor partizanskim pohodom, jurišem, trudnim in neprepanim nočem. Pesem še danes spremlja na pohodih tabornike, brigadirje, tudi »navadne« nedeljske ljubitelje narave. Nekako je združena s sproščenim občutkom radosti, ki človeka zajame sredi gozdov, travnikov, planjav. Če pa zaori pesem iz grl 140 mladincev Molniške čete, ki je sicer prva mladinska pohodna četa z imenom heroja Jožeta Moškriča in spada v sestav mladinske pohodne enote Druge grupe odredov, je vsakemu jasno, da pesem še ne bo tako kmalu izumrla. Še zlasti ne ob intimni spremeljavi kitare ali bolj krepkih in poskočnih zvokih stare harmonike.

To vse vzdržuje na eni strani tradicija v zavesti ljudi, po drugi pa neprekinjeno delo kulturno-umetniških društev Svoboda, ki so bila tu ena prvih že pred vojno.

Trenutno so na terenu najbolj aktivne dramske sekcije, ki imajo organizirano tudi organizacijsko službo, ki izbira dramska dela, režiserje in skrbi za gostovanje. Gostovanja pa so na dnevnem redu, pa ne sa-

mo v najožji okolici. Za vse to delo skrbi tekoče in sedaj že tudi vpeljeno, igralec ljubljanske Drame, Marjan Benedičič. Vsaka dramska sekcija, in v veliki večini imajo eno skupino starejših igralcev in eno mlajših, nastudira letno eno igro. Ves čas študija raste med prebivalstvom napeta in skoraj skrivnostna atmosfera porajanja predstave in ko pride dan premiere, imajo tremo prav vsi v kraju in ne samo igralci.

Največ zaleže hvaležni odmev

Tekmovanja, ki jih imajo v krajevni skupnosti vsako leto že več kot deset let in nagrade, ne pomenijo skupinam toliko kot zadovoljstvo gledalcev, ki z zanimanjem slede komediji, satiri, tragediji, lahko tudi samo recitalu ob priložnosti občinskih, republiških praznikov ali kakšnih drugih prireditve. Samo da je besedilo blizu njihovim srcem in razumevanju, da je iz njihovega življenja. Dramske sekcije tod okoli dihaajo s prebivalstvom in vedno se najde kakšna ura prostovoljnega dela za okrasitev dvorane, popravilo odra, šivanje novega kostuma. Včasih naredijo tudi kakšno lasuljo in se z njo preselijo v čas Zupanove Mice in kulturniških preobratov prav na začetku slovenske uprizoritvene dramatike in izražanja svobodnega duha.

Kulturno vzdušje ne zamre niti na pohodih Molniške čete, ustanovljene pred leti na Tujem grmu, ali kakšne druge pohodne brigade. Pet let bo tega, ko so se zanj in za tak način združevanja odločili mladi v krajevni skupnosti. Tudi dobro voljo in trenutke sprostitev je potrebno usmeriti v kakšen cilj, zakaj se torej ne bi organizirali v četo, ki bi nosila ime narodnega heroja, zakaj ne bi obiskovali krajev, kjer so bili hudi boji, kot na Pugledu ali Molniku, krajev, kjer je padlo dvainšestdeset partizanov, ker jih je zanesla slovenska umetniška beseda in so jih sovražniki zaradi izdaje, med mitingom zajeli. Naj se spominjamo ljudi in še zlasti mladi junaštva mnogih in zločinskega strahopetstva posameznikov, ki so po eni strani vodila v ponosno svobodo, na drugi v temno brezno sramote.

Marksistični krožek drugače

Vsi mladi v teh krajih imajo samo dvoje vodil, ki pa se jih zares držijo: nihče nič ne dela pod prisilo, vse je na prostovoljni osnovi; in kar delajo, delajo z resnostjo in strokovno. Tako je pri kulturnih sekcijah, tako pri šolskih krožkih, tako pri

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

V jutranjem soncu

*Ze ajda cveti in v jutranjem soncu
biserov tisoč na njej se leskeče.
Dekle hiti po rosnih se travah,
sonce objema ji nadri brsteče.*

*Naša je zemlja s krovjo prepojena,
naša je zemlja zbičana, pohojena,
naša je zemlja v trpljenju
prekaljena.*

*V jutranji rosi vsa je oprana,
kot slika je našega partizana.*

*V jutranji rosi v zarje cvetoče,
dekle hiti in poje ljubeče
o delu in boju te zemljice naše.
Golezen, avgust 1944
LJUBA SKORNŠEK*

Trije mladi kulturni animatorji z obronkov ljubljanske pokrajine in člani pohodne mladinske brigade: Ivo Kovačević, Alenka Jeriha in Metod Grad (z leve v desno).

njihovem »ponosu« marksističnemu krožku, pripoveduje Ivo Kovačević. Organizirali so ga sami. Sedaj se posamezniki zadožijo s pripravami na določeno temo, ki jo razložijo na njim lasten in razumljiv način. Razgovor, ki vedno sledi, je živahen in ploden. Vsakič pride približno dvajset mladincev. Tako spoznajo, kaj pravzaprav marksizem je, kaj so njegova osnovna načela in lahko strokovno in z razumevanjem sledijo pogovorom o naši ustavni in družbeni ureditvi in tudi napake obravnavajo premišljeno in utemeljeno.

V vrste pohodne brigade stopa vedno več mladih ljudi, vedno več je sekcij, kjer mladi lahko ustvarjalno porabijo svoj prosti čas. Imajo tudi svoje glasilo »Informator« in »Glas Molniške čete«, pa enega prvih klubov OZN na terenu. Delajo v prostorih, ki jih navadno sami uredijo in vzdržujejo. Mladi tako postajajo organizirane skupine, na katere se lahko zainteresirani

občani vsak trenutek obrnejo. To pa je izredno veliko, živeti v zavesti, da je mladina organizirana, da želi z delom sodelovati v družbenem življenju, da se na ta način socialno in politično vzgaja. Na drugi strani pa je treba reči, da je vse to delo cepljeno na solidno podlago kulturne vzgoje in ustvarjalnosti. Tako te skupine in skupinice drže ogledalo ne samo družbi, ampak tudi sebi, na odru pa s takim odnosom do dela niso le poustvarjalci, ampak velikokrat zažive kot v resničnem življenju in so avtorji in igralci hkrati.

Njihovi kilometri, posvečeni tradicijam, se tako seštevajo ne le na pohodih, ki jih je vsako leto lepo števililo, ampak tudi pri delu, brani in govorjeni besedi, petju, glasbi, tudi športnem koraku mladih teles. Sedaj pa naj kar bučno zadoni tista prešerna: danes jaz, jutri ti, pojutrišnjem vsil NEVA MUZIC

7D

Suša v preteklih tednih našemu uredništvu ni prav nič škodila in čeprav je nekaj kolegov na dopustu smo vam pripravili obilico zanimivega branja.

Casnikar Milan Golob je odpotoval na Vorarlberško, da se je tam pogovoril s trenutno najuglednejšim strokovnjakom za manjšinska vprašanja na svetu, univerzitetnim profesorjem dr. Theodorjem Weiterjem o pravicah, ki gredo Slovincem na Koroškem, ki pa jim jih vedno znova krati avstrijska vlada.

Mirko Lorenci je v Ljubljani obiskal sprte arhitekta, ki se potegujejo za izde-

lavo načrtov za gradnjo hotela Holliday Inn. Danka Zvonar je obiskala rudnik Kanžarico štiri mesece po katastrofi in ugotovila, da bodo kanžarski rovi znova oživele. Janez Cundrič se je na Koroškem pomenkoval s škocijanskim župnikom Jožetom Koglekom, Vasja Sterle pa je opisal, kakšni so bili prvi koraki slovenske televizije pred dvajsetimi leti. Marlen Premšak je opisala dosedanje življenjsko pot izgnanega slikarja Repnika iz Mute. Ivo Ivačić pa je obiskal brigadirje, ki delajo v Brkinih. Braco Zavrnik se je vrnil iz Etiopije in nam od tam pripravil sestavek z naslovom Jaz, ladies in Afrika. Poleg že omenjenega gradiva boste tudi v tej številki našli obširno televizijsko prilogo, štiri strani za najmlajše, tri strani za uganke, karje, šolsko prilogo, dve strani humorja in mnogo drugega. Ne pozabite torej, že v sredo zjutraj v vseh gorenjskih kioskih in trafikah najnovejša številka najmlajšega slovenskega tednika 7 D.

Prispevek k spoznavanju nacizma

Francoski avtor knjige V imenu rase je v sodelovanju s svojo ženo tri leta brskal po arhivih in se pogovarjal z Nemci, da bi odkril najbolj nekulturno sramoto nemškega naroda — organizacijo za pridelovanje in krajo otrok, Lebensborn.

Lebensborn ali vir življenja je nastal po zamisli rajhsführerja Himmlerja. Ta je šel tako daleč v svojih zločinskih nakanah, da je velel ustanoviti nekakšne človeške žrebčarne, v katere so zahajala fanatična nemška dekleta, zanosila z esesovci in tako skrbela za vzrejo »čiste rase«. Nemčija je potrebovala čim več fanatikov, da bi se bojevali zanj, med vojno pa so njeni voditelji morali misliti tudi na nadomestitev človeških izgub. Pri tem so bile prizadete zasedene dežele, posebno tiste, ki so germanskega rodu. Za človeški pridelek so med vojno skrbeli tudi navadni vojaki. Po navedbah avtorja knjige je bilo poslano z Norveškega v Nemčijo najmanj dvesto tisoč otrok in najmanj 60.000 Norvežank se

je poročilo z Nemci. Najmanj je bila pri tem ravnanju prizadeta Danska.

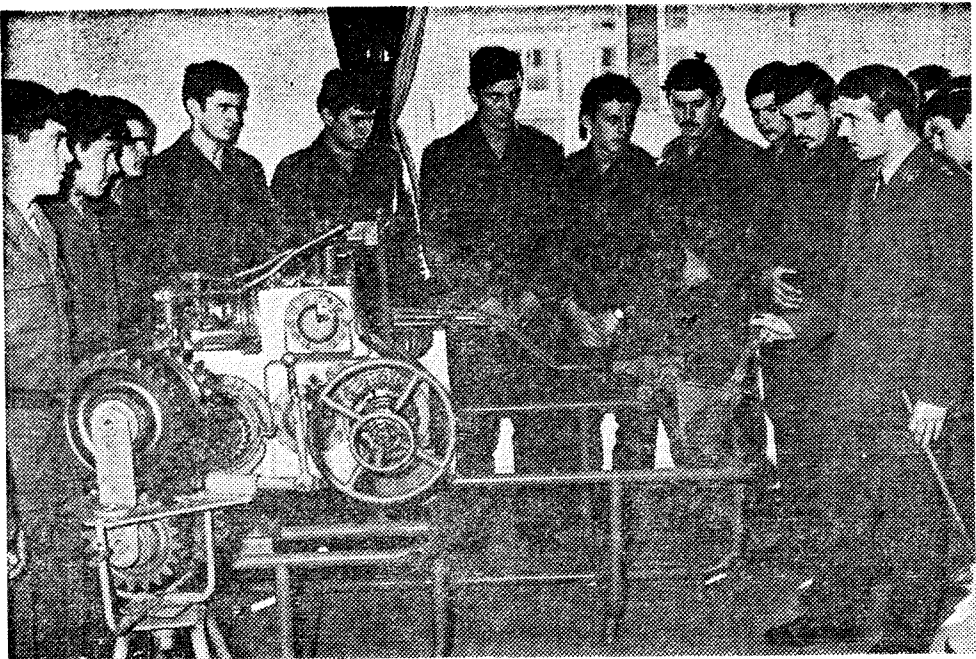
Prvi del knjige nosi naslov Sirote sramote. Ni treba pripominjati, da se sodelovanja pri tej zločinski organizaciji sramujejo tudi najbolj zakrknjeni nacisti in celo oba vodje, ki živita na Bavarskem.

V drugem delu, z naslovom Sirote sovraštva, knjiga opisuje, kako so esesovci kradi in selekcionirali otroke z značilnostmi »arijske rase«. V tretjem delu, Trideset let pozneje, je prikazano iskanje otrok in staršev. Dragocen dodatek k delu je seznam arhivov in knjižnih del, na katere so avtor oslanja.

Knjiga ima 228 strani, spisal jo je Marc Hillel v sodelovanju z ženo Clarisso Henry, izdala pa jo je pred kratkim založba Borec. Posebej je treba poudariti vrednost ilustrativnega materiala in kvaliteten prevod Franceta Sušteršiča. Knjiga stane 142 dinarjev.

POLDE VRBOVSEK

KULTURNI OBZORNIK

V šolah za rezervne oficirje se mladi vojaki, podobno kot na akademijah, predvsem seznanijo z ustrojem tehnike, s katero bodo ravnali.

Ko teorijo dobro obvladajo, je ponavadi na vrsti daljši pohod, med katerim na vajah pokažejo, česa so se naučili.

POGOVOR Z REFERENTOM ZA NABORNE ZADEVE IN OBRAMBNO VZGOJO MLADINE V ILIRSKI BISTRICI

Mladi usmerjeni pravilno

V ilirskobistriški občini je vse več mladih, ki so se že odločili za odhod v šole za rezervne starešine, med njimi pa je tudi vse manj takih mladincev iz krajevnih skupnosti, ki po izobrazbi in zdravju ne ustrezajo pogojem, ki jih za sprejem postavljajo posamezne šole za rezervne oficirje in nižje oficirje. O teh in drugih vprašanjih v zvezi s pridobivanjem in izbiro kandidatov za bodoče člane zveze rezervnih vojaških starešin smo se pred nedavnim pogovarjali s tovaršom BOJANOM LOVCEM, referentom za naborne zadeve in obrambno vzgojo mladine pri občinskem upravnem organu za ljudsko obrambo. Prepričani smo, da bo zapis o tem pogovoru zanimiv za marsikoga, saj prav zdaj teče dokončno odločanje o tem, kdo izmed jesenskih rekrutov bo v začetku in sredi septembra odšel služiti vojaški rok v šolo za rezervne oficirje.

Tovariš Lovce, kakšen je zadnje mesece v občini Ilirska Bistrica odziv mladih v zvezi z odhajanjem v šole za rezervne oficirje in komandirje oddelkov?

»Iz prakse lahko opazimo, da v naši občini zanimanje mladih za odhod v šole za rezervne oficirje iz leta v leto narašča. Predvsem se kaže veliko zanimanje med kmečko mladino in mladino v neposredni proizvodnji, vendar pa s tem ne moremo trditi, da med drugo mladino to zanimanje nazaduje, marveč ostaja približno na isti ravni kot prejšnja leta.«

Kakšna pa so merila za sprejem kandidatov na to šolanje?

»Moram reči, da so merila za sprejem kandidatov v šole za rezervne oficirje in komandirje oddelkov zelo različna, odvisno od tega, za kateri rod ali službo gre. Vsekakor pa morajo vsi kandidati biti zdravstveno povsem sposobni za službovanje v Jugoslovanski ljudski armadi, imeti morajo ustrezno šolsko izobrazbo in biti moralnopolitično neoporečni, razgledani in aktivni. Za nekatere rodove in službe je dopustno, da je kandidat lahko tudi samo

delno sposoben za vojaško službo, medtem ko morajo kandidati za druge šole na poseben zdravniški pregled in testiranje. Vsak kandidat za te šole mora našemu oddelku oddati kratek življenjepis ter potrdilo o šolski izobrazbi. Poudariti pa moram, da so v izbiranje kandidatov za šole za rezervne starešine vključene vse družbenopolitične organizacije iz občine ter vse druge ustanove, ki nam pomagajo pri izbiri, medtem ko je dokončen izbor stvar komisije, katere član je tudi predstavnik oddelka za ljudsko obrambo.«

Ali morda tudi zveza rezervnih vojaških starešin spremlja razvoj svojega bodočega kadra?

»Organizacija rezervnih vojaških starešin redno spremlja svoj bodoči kader skupaj z oddelkom za ljudsko obrambo. To spremljanje se kaže v neposrednih stikih med kandidatom in zvezo rezervnih vojaških starešin neposredno pred kandidatovim odhodom v šolo. Zveza rezervnih vojaških starešin kandidatu predstavi življenje v šoli in mu da napotke za delo, hkrati pa mu predlaga, kako naj se čim uspešneje uči, da bo šolski učni program dojel čim boljše ter ga kasneje prenašal na svoje podrejene.«

Torej to tudi pomeni, da kandidate seznanjate tudi z njihovim delom in dolžnostmi po končanem šolanju?

»Kandidate za šole za rezervne oficirje in komandirje oddelkov seznanjamo s potekom šolanja, s trajanjem, življenjem in delom po končani šoli, torej na stažiranju, ter z nalogami po končanem stažiranju, se pravi v rezervnem sestavu enot JLA in teritorialne obrambe. Ko kandidat konča stažiranje, je lahko razporejen v ustrezno enoto teritorialne obrambe. Te enote imajo izdelan program, s katerim si zdaj novi pripadniki, zdaj že rezervni starešine, izpopolnjujejo znanje. Poleg tega pa ima svoj program tudi zveza rezervnih vojaških starešin, ki ga morajo obvladati prav vsi njeni člani ne glede na to, kakšna je njihova vojaška specialnost.«

Ali ste doslej med pripravljanjem kandidatov za šole za rezervne starešine imeli zanje že kaka predavanja?

»V dosedanjih načrtih, ki smo jih pripravili za delo z bodočimi starešinami, nismo imeli skoraj nobenih predavanj, vendar to ne pomeni, da kandidatov nismo z ničemer seznanili. Lahko rečem, da prav zdaj skupaj z organizacijo rezervnih vojaških starešin že pripravljamo načrte, da bi v program vnesli tudi teme, potrebne za bodoče člane ZRVS.«

In za konec še vprašanje o tem, česa ste se vse lotili, da bi šole za rezervne starešine čim boljše predstavili fantom, ki bo-

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽINA

do šli k vojakom prihodnjo pomlad in jesen?

»Mislim, da kakih posebnih ukrepov za propagiranje teh šol in za zagotavljanje zadostnega števila kandidatov zanje sploh ni treba sprejemati, saj imamo kandidatov dovolj. Poleg tega smo vezani na vse veljavne predpise in pogoje, ki jih morajo kandidati izpolnjevati, izbor pa je odvisen od širše družbenopolitične javnosti, katere predstavniki so do zdaj — in upamo, da bodo tudi v prihodnje — svoje delo opravljali vestno in nam s tem pomagali pri zagotavljanju določenega števila kandidatov za šole za rezervne oficirje in tečaje za komandirje oddelkov.«

PETAR NIKOLIĆ

V skladu z delovnim programom odbora pri novogoriškem občinskem komiteju ZK za poklicno usmerjanje v vojaške srednje šole in akademije naj bi vsi družbenopolitični dejavniki v občini nadaljevali akcijo pomoči pri odpravljanju pomanjkanja slovenskega aktivnega starešinskega vojaškega kadra v JLA; zato je predsedstvo občinskega odbora ZRVS novogoriške občine v sodelovanju s prosvetnimi delavci izvedlo enodnevni program obrambne vzgoje za učence višjih razredov na osnovni šoli Milojke Štrukelj v Novi Gorici. Program je bil zelo pester in je vseboval slikovno razstavo o življenju in delu pripadnikov JLA, predvajanje filma z vojaško tematiko, predavanje o prvi pomoči in praktično dajanje prve pomoči poškodovanim, streljanje z zračno puško, metanje ročnih bomb, uporabo kompasa, iskanje diverzanta na določeni razdalji in okolju. Obrambnega dne se je udeležilo nekaj nad 700 učencev in učenk višjih razredov te šole. Na sliki: skupina učencev išče s pomočjo azimuta in busole ter določene razdalje okolje, v katerem bi se lahko skril diverzant. (MILE GOJKOVIĆ)

Iz snežniških gozdov

Piše: JOŽE OBLAK - SIME

7. nadaljevanje

Glavni dobavitelj jelenov, košut, srnjakov in srn je bil Viktor Kraševac — Malnarjev iz Vrhniče v Loški dolini. Z njegovo pomočjo je bila bolnišnica vedno primerno založena z divjačino, ko je zmanjkalo drugega mesa. Pri-

biti pa moram, da je bil Malnarjev Viktor lovec z visoko etiko, ki je skrbno izbiral svoj plen in ni pobijal vse in tjavendan kar mu je prišlo pred puško.

Po zaslugi ostrostrelca Viktorja Kraševca je bila naša bolnišnica verjetno edina partizanska bolnišnica v Slo-

veniji ali celo v Jugoslaviji, ki je imela na svojem jedrniku tudi medveda, točneje medvedko.

Zjutraj nekega junijskega ali julijskega dne 1943 je prišel v bolnišnico Viktor Kraševac in redkobeseden kot je bil, zahteval od mene nekaj fantov, da prenesejo sem

Prvo vodilo – varnost učencev

V statutu osnovne šole »Anton Velušček – Matevž« v Kanalu so določila tudi s področja priprav na splošno ljudsko obrambo in družbeno samozasčito, med temi pa tudi določila o pouku enot civilne zaščite na šoli ter pouk učencev za obrambo in zaščito. V skladu s temi določili je odbor za ljudsko obrambo osnovne šole Kanal sklenil, da morajo poleg programske vzgoje za učence vsako šolsko leto organizirati najmanj enkrat obrambni dan šole. Tega dne bi se učenci in učence osemletke ter otroci iz vrtca čim podrobneje seznanili z načinom umika, zaklanjanja in razmestitve na vojnih lokacijah v primeru vojne nevarnosti.

Osnovna naloga odbora za ljudsko obrambo in družbeno samozasčito šole je v primeru nevarnosti rešiti učence in otroke te šole. Zato so to leto že drugič naredili načrt za vajo z umikom in zaklanjanjem v prva zaklonišča, ponoven umik na zbirno mesto v gozdu, ki je od šole oddaljen kak kilometer, ter pregrupacijo učencev za umik na vojne lokacije šole – za umik domov. Nanjo so se pripravljali več kot štiri mesece in čakali na prve majske dni...

Potres, ki je ponoči 6. maja prizadel Posočje, pa je zelo močno poškodoval tudi osnovno šolo Antona Veluščka-Matevža v Kanalu, zlasti telovadnico. Zaradi tega je bil obrambni dan šole preložen in izveden šele dva dni pred koncem šole – tik pred počitnicami. Na vaji niso sodelovali edino učenci osmih razredov, saj je bil pouk zanje zaključen že prej. S to vajo so hoteli preizkusiti vse dosedanje obrambne priprave in načrte za zaklanjanje ter disperzijo otrok in delovanje novih enot civilne zaščite na šoli, ki morajo skrbeti za reševanje, prvo pomoč in vzdrževanje reda. Hkrati so želeli preveriti funkcioniranje kurirskih zvez, sodelovanje z odbori za ljudsko obrambo v krajevnih skupnostih ter iznajdljivost, spretnost in druge sposobnosti vojnega upravitelja, ki je takrat pokazal solidno znanje v organizaciji in realizaciji vaje. Da bi vajo popestrili in obogatili, pa so načrt obrambnega dne na šoli razširili na sodelovanje vojakov in enot podpolkovnika Franja Miheliča, ki se je z vso resnostjo in odgovornostjo vključil v te pri-

dili in se že zdaj upognili pod težo še vedno zelenih plodov. Avtomobil s lahkoto ubira pot ob Soči proti kanalski dolini. Pripeljejo se skozi Kanal in zapeljemo proti šoli. Na cesti milnik; pokaže nam s prometno tablico mesto, kjer naj parkiramo avtomobil. Pozdravi in pravi, da je cesta zaprta. Proti šoli smo nadaljevali peš.

Tako smo prišli do šole, ki je dajala nenavaden prizor: vrata in okna odprta, voda, plin in tok izklopljeni, pisarne in učilnice prazne, po klopih knjige in pripomočki učencev ne ravno v najlepšem redu, ni slišati ne učencev pa tudi ne predavateljevega glasu. Na dvorišču, v senci divjega kostanja stojita ravnatelj osnovne šole tovariš Aldo Trnovec in podpolkovnik Franjo Mihelič. Ko se jim pridruživa, vojni upravitelj ukaže, naj sprožijo signal za začasno prenehanje nevarnosti. Takoj potem so iz zaslinih zaklonišč skupine učencev stekle proti zbornemu mestu v gozdu. Ker sva prišla nekaj minut pozneje, kot je bil napad na Kanal in alarm v šoli, naju je ravnatelj s kratkimi besedami seznanil s situacijo, da bi laže spremljala drugi in tretji del vaje:

»Sovražnika, ki se je prebil do Kanala in Soče, so zaigrali vojaki podpolkovnika Franja Miheliča. Bil je to uraganski ogenj pehotnega in artilerijskega orožja, toda z manevrskimi naboji in topovskimi udari – petardami. Alarmni znak je bil dan točno ob 8,15. Takoj je sledil umik iz šole in zaklanjanje v zasilna zaklonišča. V Kanalu je izredno stanje. Organi milice vzdržujejo red in usmerjajo promet. Gasilske enote in enote prve pomoči so v strogi pripravljenosti. Zdaj, točno ob 8,20, je začasno prenehala nevarnost, kot vidite, otroci in učenci tečejo iz zaklonišč proti zbornemu mestu, kjer bomo učence pregrupirali za umik na vojne lokacije šole. Po končani pregrupaciji pa ne bomo šli na vojno lokacijo, ampak se bodo učenci zbrali na Pečni, kjer bo streljanje z lahkim pehotnim orožjem. Potem se sedmi razred odpelje z avtobusi v Tolmin na vojaško strelišče, kjer bodo streljali s polavtomatsko puško, medtem ko imata peti in šesti razred posebno nalogo, ki smo jo poimenovali »iščemo diverzante«, ta ima obveščevalni pomen. Učenci nižjih razredov in otroci iz vrtca pa si bodo ogledali razstavo slik in pehotnega orožja,« je dejal Aldo Trnovec.

V urejenih vrstah, ki so jih vodili prosvetni delavci, in v zelo hitrem teku so se kolone učencev pomikale po kozjih stezah proti Pečni in gozdu na zborna mesta, kot da so to že počeli vsak dan, ter organizirano in molče v manj kot desetih minutah prehodili tisoč metrov. Medtem so 580 otrok pregrupirali v skupine, ki niso smele biti večje od deset učencev in bližje med seboj kot sto metrov. In res teh učencev v gozdu ni bilo videti. V tem času so naše enote prisilile sovražnika, da je prešel v

obrambo, zavlada je zatišje. Panike in strahopetnosti ni bilo. Vsak je točno vedel, kam mora teči. Med šolarje in tudi spremljevalce so se takoj porazdelili tisti, ki so imeli torbice za prvo pomoč in celo na nosila niso pozabili. Ekipe prve pomoči so se zares zelo hitro znašle pri dajanju prve pomoči ranjenecem in poškodovancem, ki jih pa v resnici seveda ni bilo.

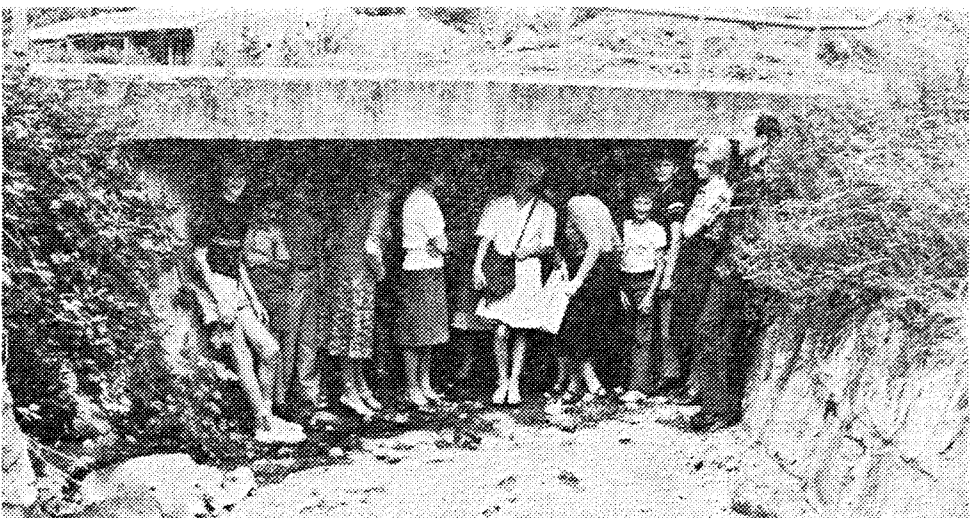
Ponoven ukaz vojnega upravitelja, tokrat po kurirski zvezi: dati znak za trajni konec nevarnosti. Iz gozda so se začele na Pečni zlivati skupine otrok in učencev; tu je bilo prirejeno zasilno strelišče in že so jih čakali vojaki, da izvedejo vzorno streljanje. Vse je pozdravil podpolkovnik Franjo Mihelič, ki je povedal, kako pomembno je za obrambo domovine sodelovanje tudi s šolsko mladino. Aldo Trnovec je vse navzoče seznanil z dnevnim načrtom dela in vrsto vzornega streljanja. Vojaki so pokazali, kako se strelja z brzostrelko, z polavtomatsko puško, puškomitraljezom, s tromblonom na polavtomatski puški in z ročnim minometom M-57. Za mnoge šolarje in otroke iz vrtca je bilo opazovanje streljanja s pravim orožjem in bojnim strelivom veliko doživetje. Treba pa je povedati, da so vojaki z odličnim streljanjem navdušili sploh vse. Vsi so imeli v tarčah toliko zadetkov, kolikor so izstrelili nabojev oziroma min.

Po končanem streljanju se je za učence 5. in 6. razreda začel orientacijski pohod.

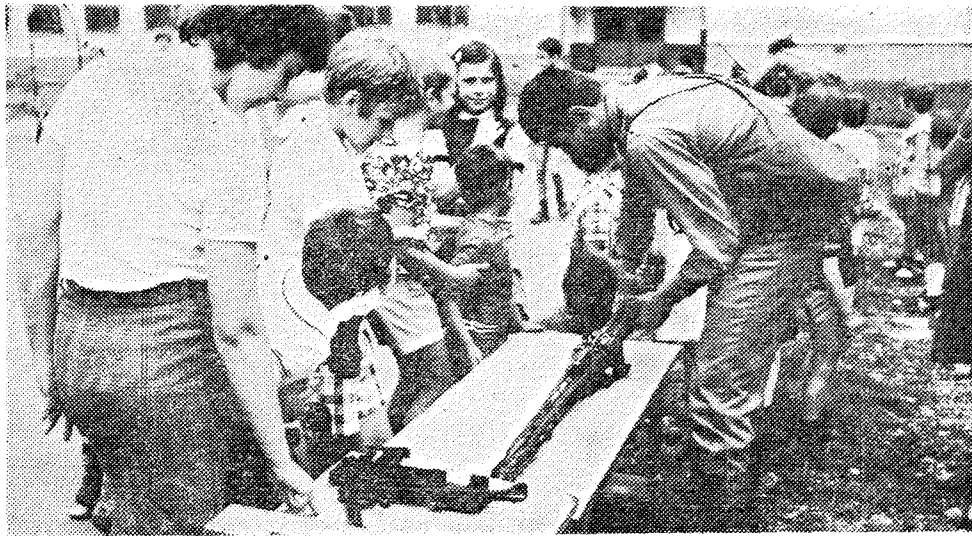
Potem ko so se razdelili po skupinah, so se skupine podale na 5 kilometrov dolgo pot, ki je vodila proti Kanalskemu vrhu s kakimi 350 metrov višinske razlike, in na svoji poti s pomočjo skice in busole iskali diverzante ter o njih obveščali svoje poveljstvo. Učenci sedmih razredov so streljali na vojaškem strelišču v Tolminu s polavtomatsko puško. Uspeh je bil odličen, saj je 63 odstotkov učencev streljalo odlično. Najbolj uspešni so bili Lilijan Kragelj, Lucijan Piketo, Dargo Bavdež, Davorin Okroglič, Jože Kofof in Mirko Humar. Ti so nastreljali v doprsko tarčo, oddaljeno 100 metrov, toliko zadetkov, kolikor so izstrelili nabojev (5). Medtem so se učenci drugih razredov in otroci vrtca zvrstili pri ogledu strelskega orožja na igrišču za šolo, kjer so ga vojaki razstavljali in spet sestavljali ter pojasnjevali njegov učinek v boju proti slehernemu sovražniku. Srbohrvaški jezik ni motil nikogar. Vsi so bili istih misli in želja – vojaki, da čim več pokažejo, učenci, da si čimveč zapomnijo.

Treba pa je povedati, da je sodelovanje te osnovne šole z vojniki JLA tradicionalna zadeva. Lani so s skupinimi silami zgradili nogometno igrišče na Ligu, ki rabi otrokom, mladini in vojakom. Tudi letos po potresu so vojaki priskočili v pomoč. Polna gradbena ekipa se zdaj pomaga odpravljati posledice potresa na liški osnovni šoli.

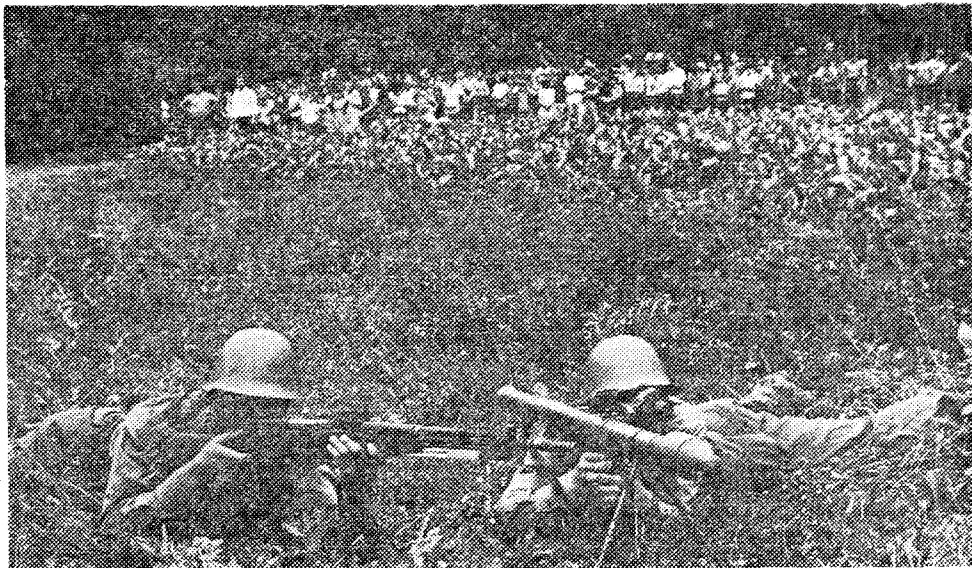
MILE GOJKOVIČ

Na obrambnem dnevu osnovne šole »Anton Velušček-Matevž«: ena od skupin se je zaklonila pod bližnji most in čakala na znak, da je nevarnost za nekaj časa prenehala.

Kanalske učence je razstavljanje in sestavljanje puškomitraljeza pritegnilo kot le malokaj.

Pripadniki JLA prikazujejo za vzor, kako se strelja z ročnim minometom M-57 in s pravo, bojno mino. (Fotografije: MILE GOJKOVIČ)

A IZBINA SAMOZASČITA

prave. Te so bile res temeljite. Zlasti so učence temeljito izurili za hiter ter varen umik iz zgradbe v primeru alarma ob nastopu nevarnosti. Dan in čas za vajo sta vse do 23. junija ostala tajnost. Zanj so vedeli le tisti, ki so pripravili podroben načrt, kako naj bi potekal obrambni dan v Kanalu.

Odzval sem se vabilu ravnatelja osnovne šole »Anton Velušček-Matevž« v Kanalu in skupaj z Marinom Bastjančičem, predsednikom občinskega odbora ZRVS Nova Gorica, obiskal osnovno šolo v Kanalu.

Sreda je in lep, malo oblačen poletni dan. Travniki povsod ob cesti in Soči proti Kanalu pokošeni in na novo ozeleneli kot spomladi. Vinogradi in sadovnjaki so obro-

medvedke. Sprva mu nismo verjeli, toda ko je opisal lov, so se takoj javili prostovoljci. Viktor je povedal, da je bil zgodaj, še v temi, v Predanskim Berinšček na jelena. Na majhnem laz, kjer je bil gotov, da bo dobil jelena, je zagledal medvedko, ki se je igrala z mladičema blizu plike smreke. Viktor se je približal z naperjeno karabinko z daljnogledom. Ko ga je medvedka zavohala in zagledala, je zarjula in lopnila mladičih, ki sta urno splezala visoko na smreko. Sta se je dvignila na zadnje noge in grozeče šla proti Viktorju, ki je hladnokrvno pritisnil na petelina in s prvim strelom ubil medvedko. Z nadaljnjima streloma je skladil ova mladiča, ki sta se v trhu smreke tesno pritisnili in debilu. Medvedka so odne-

li v logor Vrhnicanov, medvedko pa v bolnišnico. Medvedke nismo dosti pojedli, ter se je meso hitro kvarilo

in smo jo morali večji del zakopati. Medvedina je bila dobra, veliko manj sreče pa sem sam imel z medvedjo šapo, katero sem si bil izprosil od tovarišev. V mladosti sem namreč bral v zgodbah o Indijancih in o lovcih z Divjega zapada, da je medvedja šapa prava poslastica. Moja to vsekakor ni bila; preklemansko trdih kit sem se kmalu naveličal in raje segel po kuhanem medvedjem križu in stegnu. Dobro se še spominjam, da je bila koža medvedka polna klopov. Po Viktorjevem nasvetu smo kožo zakopali.

O Viktorju Kraševcu so že takrat pripovedovali kot o izrednem ostrostrelcu, ki je streljal Italijane in belogardišče točno v glavo. Viktor je bil redkobeseden in ni rad pripovedoval o svojih uspehih. Kljub temu, da sem z njim večkrat govoril, sem šele po osvoboditvi zvedel za njegove podvige, zlasti še v

Gorskem kotaru. Odkrito priznam, da se mi je pokojni Viktor Kraševac pokazal v vsej veličini šele, ko sem na dušek prebral knjigo Francija Strleta »Partizanski volk samotar« in generala Veljka Kovačevića »Kapeljski kresovi«.

Prepričan sem, da če bi Viktor Kraševac živel v bratški Črni gori, bi bil že uradni narodni heroj in o njemu bi šle od ust do ust narodne pesmi, zložene v junaškem desetercu.

Kljub zelo hudim pogojem smo imeli za tiste čase še kar redno prehrano. Če se prav spominim, smo samo nekajkrat jedli enkrat dnevno, sicer pa smo imeli tri obroke.

Mato, komandir TV-11 je bil 26. junija 1943 ranjen v trebuh, v bolnišnico pa je bil sprejet šele 6. julija.

(se nadaljuje)

DOPISNIKI NAM POROČAJO

LJUBLJANA

PETNAJST LET ŠPORTNEGA UDEJSTVOVANJA

V počastitev občinskega praznika, 35. obletnice OF in dneva borca so invalidi, člani ZB NOB iz ljubljanske občine Moste-Polje priredili jubilejno petnajsto športno tekmovanje. Nastopilo je 50 ekip z 265 tekmovalci iz 31 delovnih organizacij domače občine. Tekmovali so v kegljanju, balinanju in streljanju z zračno puško. Izmed 25 kegljaških ekip je bil najboljši Saturnus z 2552 podrtimi keglji; med posamezniki je največji uspeh dosegel Gosarič iz Javnih skladišč s 461 keglji. Izmed 10 balinarskih ekip je bila najboljša Kolinska. V streljanju je nastopilo 15 ekip s 75 tekmovalci; zmagali so strelci iz Petrola Ljubljana-Moste z 852 krogi. Najboljši strellec je bil Miroslav Mikelj s 177 krogi, med

RAVNE NA KOROŠKEM

SREČANJE BORCEV IZ SLOVENSkih ŽELEZARN

Letos bo že četrto tradicionalno srečanje članov ZZB NOV iz delovnih kolektivov, kateri so združeni v podjetju Slovenske železarne.

Prvo srečanje je bilo leta 1973 na partizanski Pokljuki, kjer so se zbrali člani zveze borcev iz železarn Jesenice, Ravne in Štore. To srečanje je organiziral aktiv ZB železarne Jesenice. Naslednje leto so se zbrali člani ZB slovenskih železarn v Kotljah, organizacijska izvedba pa je pripadla aktivu ZB železarne Ravne. Lani pa so bili organizatorji člani aktiva ZB železarne Štore.

Letos se bodo zbrali v Begunjah 11. septembra. Tu si bodo ogledali gestapovsko mučilnico in Drago, kjer je okupator

znali nove prijatelje, nove kraje, osvojili nove vrhove. Mnogi so se razšli z besedami na ustih: »Čez leto se spet vidimo!«

G. R.

SLOVENSKE KONJICE

OCENA DEJAVNOSTI ZRVS

Na zadnji seji občinskega odbora ZRVS Slovenske Konjice so analizirali dejavnost vseh v občini in ugotovili, da so osnovne organizacije izvedle dokaj uspešno vse naloge po programu obveznega vojaškega strokovnega usposabljanja v prvem polletju. Posamezne naloge iz dopolnilnega programa so bile prav tako uspešno izvedene. Še posebno so bili zadovoljni s strokovnimi ekskurzijami in ogledom nekaterih garnizij v Sloveniji.

Predsedniki OO ZRVS iz Loč, Zrač, Vitanja in Slovenskih Konjic so posebej ocenili priprave in samo izvedbo nočnega orientacijsko patrolnega pohoda ter izpite, katerih se je tokrat udeležilo manjše število rezervnih vojaških starešin. Tudi mladina ni upoštevala dogovora o udeležbi na podhodu, saj se je le-tega udeležilo znatno število mladincev. Zato so na tej seji sklenili, da bodo v jeseni ponovili pohod za vse zamudnike, tiste pa, ki se tudi ponovljenega pohoda ne bodo udeležili, predali v postopek za kaznovanje.

Na isti seji so sprejeli sklep, da je potrebno število najmočnejši OO ZRVS v Slovenskih Konjicah reorganizirati najkasneje do konca tega leta. Namesto dosedanjih dveh naj bi v prihodnje delovale v Slovenskih Konjicah tri osnovne organizacije.

VLADO PRATNEMER

LOKVE

SREČANJE PRIMORSKIH UPOKOJENCEV

Lokve pri Novi Gorici bodo v nedeljo, 8. avgusta, prizorišče velikega tradicionalnega srečanja upokojencev Primorske. Organizator je društvo upokojencev Nova Gorica, pokrovitelj pa občinski sindikalni svet. Srečanje bo posvečeno 30. obletnici ustanovitve društva upokojencev SR Slovenije in 35. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte. Leta 1947 je šlo društvo upokojencev Slovenije 7800, leta 1975 pa 124.015 članov. Za srečanje vlada veliko zanimanje in upokojenci iz vseh občin Primorske in celo iz ostale Slovenije prijavljajo skupine udeležencev. Nastopilo bo več pevskih zborov posamič in skupno z izbrano pesmijo.

Srečanje gmotno podpira Ljubljanska banka, ki želi razširiti število vlagateljev. S posebnim razumevanjem je vodstvo hotela Poldanovec na Lokvah dalo na razpolago obsežen prostor pred hotelom.

T. RUTAR

VOJSKO

DEVETI KORPUS JE OŽIVEL

Po lanskem srečanju na Lokvah in v Čepovanu so se člani vodstvenih organov in odsekov 9. korpusa letos drugič sestali in sicer v partizanskem kraju Vojsko pri Idriji.

Udeležba je bila letos dokaj večja: poln avtobus in še mnogo osebnih vozil. Med vožnjo mimo nekaterih domačij so si udeleženci ogledali položaje bojev, hiše kjer so svojčas domovali odseki štaba in udarne enote te močne partizanske formacije. Med udeleženci je bil takratni načelnik štaba narodni heroj Albert Jakopič-Kajtimir, namestnik komandanta, narodni heroj Peter Stante-Skala, politični komisar korpusa narodni heroj Viktor Avbelj in mnogi takratni organizatorji. Največ časa so posvetili partizanskemu grobišču na Vojski, kjer je pokopano 305 borcev. Ko je tovariš Rok spregovoril o boju, ga je primerjal kot našo Sutjesko v malem. Ganljive pa so bile besede takratne voditeljice partizanske bolnišnice Pavle, dr. Pavle Jerina. Bolnišnica je bila tam blizu nad Cekovnikom, pod Mrzlo Rupo. Zivo je opisovala posamezne žrtve, ki so tam pokopane. Tako je omenila usodo najmlajšega pacienta te bolnišnice, šestletnega Vande Strosar, ki je bila ranjena v glavo. Niso jo uspeli rešiti in vsi so tisti dan jokali. In drugi primer hudo ranjenega borca Pretnarja. Prav ko so se veselili velikega uspeha pri njegovem okrevanju, se je na lepem pojavila davica in ni bilo pomoči.

Nekdanji načelnik štaba Kajtimir je v

pozdravnem govoru udeležence seznanil z nekaterimi nalogami. Kot prvo naj bi se vsi sodelavci takratnih štabnih enot in odsekov zdaj organizirali v klub devetega korpusa. Prav tako je potrebna pomoč, da bi grobišče 305 borcev na Vojski lepše uredili. Nerešeno je tudi vprašanje domicila 9. korpusa. Domala vse partizanske enote imajo svoje domicile, tako močna in pomembna enota pa tega še nima.

Se in še je nalog in želja. Kot prva, neposredna je v tem, kako organizirati večkratno srečavanje članov korpusa oziroma sedanjega kluba. Oživele tovariške težnje pa so še dokaj širše od golega srečavanja in organizacije vsakoletnih izletov. Oživljajo se nadaljevanje revolucije, uresničevanje ciljev, za katere so padli borci, oživljajo se težnje v prenašanju bogatih tradicij na današnji mladi rod. To je bilo slišati tudi v predlogih o lokaciji za prihodnje srečanje, ki naj bi bilo morda nekje v Benetici ali v pasivnih obmejnih krajih.

Za izpolnitev teh in drugih nalog so imenovali ožji organizacijski odbor.

K. MAKUC-ZVONIMIR

IZ NASIH KRAJEV

CELJE — Člani ZB NOV Trbovlje so se udeležili 25. julija izleta. Dva-inštirideset jih je šlo čez Velenje, Slovenj Gradec, Ravne in Črno do planinske postojanke na Pudgarskem. Ustavili so se pred spomeniki padlim v NOB ter obiskali muzeja v Slovenj Gradcu in na Ravnah.

VIKTOR DOBRIŠEK

☆

MOZIRJE — ZRVS Mozirje je postal dan borca s 4. zaporednim tekmovanjem v streljanju z vojaško puško. Sodelovale so tudi ekipe strelcev, borcev, mladincev, tabornikov in teritorialcev. Ekipe strelske organizacije iz Mozirja je osvojila predhodni pokal Dušana Kvedra — Tomaža z diplomom, ekipe iz Solčave in Rečice pa sta prejeli diplomo. Med posamezniki je bil najboljši Viktor Konečnik iz Mozirja.

FRANC OMLADIČ

☆

PODANOS — ZB NOV in krajeva skupnost sta vrnili obisk zamejskim Slovencem na Vrhu pri Dobrodo. Udeležencev izleta je bilo osemdeset. Pevski zbor je zapel pred spomenikom padlim borcem, nato pa so položili venec. Govorniki so potrdili, da smo oboji Slovenci bratje, čeprav nas ločuje krivična meja. Med navzočimi je bil tudi narodni heroj Anton Ferjančič — Zvonko. Posebno zahvalo izražajo domačini tovariš Devetaku za vsestransko pozornost.

ANA PIZENT

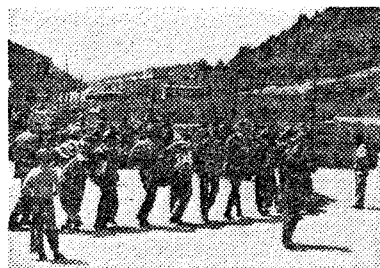
☆

LJUBLJANA — V počastitev 35. letnice vstaje je društvo Invalid iz Siške priredilo turnir v balinanju. Pokrovitelj je bil Gostinski šolski center, nastopile pa so četverke iz Postojne, Kočevja, Kranja, Celja, Ljubljane-Centra in Siške na bališču v Litostroju. Prvo mesto so zasedli Celjani. Zelo uspelo prireditve bodo prihodnje leto ponovili v Celju.

VINKO BOVCON

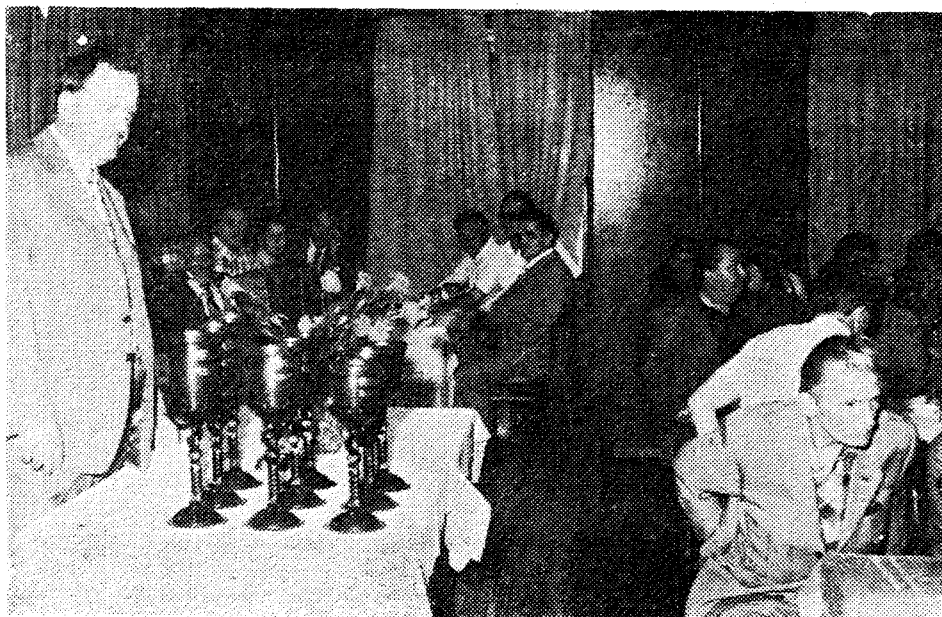
☆

HORJUL — V okviru letnega programa, so učenci osnovne šole Horjul tudi letos pripravili slavnosten sprejem pionirjev v ZSMS. Ob tej priložnosti so na slovesnost povabili tudi mladinsko pohodno enoto iz Ljubljane, ki se je na svojem pohodu ta

dan ravno mudila v tem kraju in potem, ko so izmenjali medsebojna mnenja in želje, skupaj z njo zaplesali v kolu bratstva in sloge.

B. VRHOVEC

Ob podelitvi nagrad udeležencem športnega tekmovanja invalidov v ljubljanski občini Moste-Polje.

petimi tovarišicami pa je dosegla Pavla Anžur iz Toplarne 158 krogov.

Za to jubilejno srečanje je komisija za vojne invalide pripravila posebno plaketo in tri kategorije spominskih značk, ki so jih prejeli vsi nastopajoči. Delovne organizacije, ustanove in politične organizacije so prejele plakete.

Na prireditvi so bili navzoči ugledni politični in družbeni delavci.

ALOJZ KASTELIC

streljal talce. Pričakujejo, da bo to srečanje po številu udeležencev največje, saj se ga bodo udeležili člani iz vseh treh slovenskih železarn, iz uprave slovenskih železarn in metalurškega inštituta v Ljubljani, Verige, Plamena, Tovarne vijakov in Žične.

Za to priložnost pripravljajo tudi kulturni program s sodelovanjem pihalnega orkestra železarjev. Vsi udeleženci pa bodo spet sprejeli spominske značke.

F. SREBOTNIK

KRŠKO

TABOR MLADIH PLANINCEV S POSAVJA

V Kamniški Bistrici so imeli mladi planinci iz Posavja svoj četrty tabor. Prvo izmeno, ki je taborila od 10. do 20. julija, je sestavljalo sto mladih planincev planinskih društev Bohor in Brežice. Osvojili so več vrhov v bližini. Povzpeli so se na Ojstrico, Brano, Grintavec, Kočno, Skuto in na Veliko planino. Izlete so vodili izkušeni mladinski vodniki in mentorji. — Da bi mlade seznanili z opremo, nevarnostmi, orientacijo, živalstvom in rastlinstvom, prvo pomočjo, zgodovino planinstva, je bila organizirana planinska šola. Nekdanji partizan, član ZZB v Kamniku, je govoril o NOB na tem območju. Predavanje je bilo pri spomeniku partizanom-planincem. — Mladi so zvedeli marsikaj o pohodu 2. grupe odredov, ki se je premikala čez te kraje in katere vodič je bil. Zvedeli so tudi veliko veselih in žalostnih dogodkov, ki so se pripetili tukaj. V taboru so tudi pripravili večere ob tabornem ognju s kulturnim in zabavnim programom. Drugi izmeni, ki jo je sestavljalo sedemdeset planincev planinskega društva Lisca, je nagajalo vreme, tako da niso mogli izvesti zastavljenega programa. Opravili so samo tri ture. Zaradi neprestanega deževja so zapustili tabor štiri dni pred koncem. Kljub vsemu je taborjenje uspelo. Mladi so se seznanili z življenjem v naravi, spo-

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● KROPA

Pod Črnim vrhom na Jelovici je bil 5. avgusta 1941 ustanovljen Cankarjev bataljon.

● SMARJE PRI JELSAH

V tem kraju so enote 14. divizije 7. avgusta 1944 napadle nemško postojanko.

● ROGOZNICA

Dne 8. avgusta 1941 je odšel v ilegalo Jože Lacko.

● MORAVCE

Dne 8. avgusta 1943 je odšlo iz Moravč in okolice večje število prebivalcev v partizane.

● PTUJ

V Mostju so se 8. avgusta 1942 spopadli borci slovenjgoriške čete in Nemci.

● ZAGORJE

Dne 9. avgusta 1941 je zagorska četa napadla orožniško postajo.

● VIDEM-KRŠKO

Prebivalci, ki so jih izselili Nemci, so se 12. avgusta 1945 vrnili na svoje domove.

Praznik občine Radovljica

Delovni ljudje radovljiške občine slavi-
jo 5. avgusta svoj občinski praznik. Tega
dne 1941. leta je bil po sklepu vojno-revo-
lucionarnega komiteja KP za Gorenjsko
ustanovljen v osrčju gozdne Jelovice zna-
meniti Cankarjev bataljon. To je bila prva
večja partizanska enota v porajajoči se
vstaji na Slovenskem, ki so ga sestavljali
borci iz vseh krajev Gorenjske pod povelj-
stvom legendarnih revolucionarjev Jožeta
Gregorčiča in Staneta Žagarja. Cankarjev
Bataljon je postal udarna pest upora pro-
ti nacističnemu zavojevalcu, ki mu je že od
ustanovitve naprej nenehno zadajal težke
poraze. Najtežje pa je porazil močne nem-
ške čete v znameniti Dražgoški bitki v
prvih januarskih dneh 1942. leta. Iz tega
bataljona so se pozneje razvile nove par-
tizanske enote, ki so v štiriletni osvobo-
diteljni borbi odločilno pripomogle k popol-
nemu uničenju in izgonu okupatorja in
končni osvoboditvi domovine.

Radovljiška občina se je oddolžila tej
junjski enoti z najvišjim občinskim prizna-
njem tako, da je dan ustanovitve bataljo-
na proglasila za svoj praznik in mu z od-
lokom podelila domicil.

V počastitev tega dne v občini prireja-
jo številne družbenopolitične, kulturne in
športne prireditve. Na svečani seji občins-
ke skupščine pregledajo svoje uspehe in
podelijo zasluženim občanom in organiza-
cijam najvišja občinska priznanja.

Svečana seja vseh zborov občinske skup-
ščine v počastitev občinskega praznika je
bila v sredo, 4. avgusta v avli osnovne šole
A. T. Linhart v Radovljici. Udeležili so
se je tudi predstavniki vseh družbenopoliti-
čnih organizacij, krajevnih skupnosti, or-
ganizacij združenega dela in delegaciji pri-
jateljskih občin Brus in Sviljanac iz Srbi-
je. Po pozdravnem govoru predsednika
skupščine ing. Leopolda Pernuša, ki je na-
kazal dosežke v povojnem razvoju občine,
je spregovoril o dogodkih pred 35. leti, o
današnjih aktualnih političnih vprašanjih
in nalogah naše samoupravne in nevršče-
ne socialistične skupnosti doma in v sve-
tu Marjan Rožič, sekretar zvezne konferen-
ce SZDL Jugoslavije.

V kulturnem programu je nastopil me-
šani mladinski zbor KUD Ljubno. Na se-
ji je predsednik skupščine podelil prizna-
nje občine Radovljica štirim zaslužnim ob-
čanom in trem organizacijam.

TR

Slovesno ob občinskem prazniku

V spomin na tragične dogodke, ki so se
pred 35 leti zgodili v koči pod Storžičem,
praznuje tržiška občina vsako leto 5. avgu-
sta svoj občinski praznik. Letošnje prazno-
vanje so občinske družbenopolitične orga-
nizacije in društva še posebej skrbno pri-
pravili.

Osrednji obeležji praznika občine bosta
vsekakor dve pomembni delovni zmagi de-
lovnih ljudi in občanov Tržiča. V soboto,
7. avgusta, bo odprta nova avtobusna po-
staja z dvema restavracijama in avtomat-
skim kegljiščem, poleg tega pa bo na ta
dan začel redno voziti avtobus na novi
avtobusni progi Tržič-Lom. Ob vrsti kul-
turnih in športnih prireditvah, so člani
krožka tržiških besednih ustvarjalcev pri-
pravili za svoje občane literarni večer, trži-
ški likovni amaterji pa razstavo svojih del.
Praznovanju se bo pridružila tudi trži-
ška godba na pihala, ki bo za občane pri-
pravila promenadni koncert.

Tržiški paviljon NOB, ki bo prizorišče
večine prireditev ob prazniku, bo tudi
gostitelj slovesnega zasedanja vseh delegat-
skih zborov tržiške občinske skupščine, ki
bo sklicano v čast prazniku. Pred paviljo-
nom NOB bo tudi start zanimive ocenje-
valne vožnje, ki jo je pripravilo tržiško
društvo AMD. Ocenjevalna vožnja bo od
spomenika do spomenika NOB, in bo vklju-
čevala ogled in spoznavanje skoraj vseh
spomenikov v občini. Končala se bo pri
spomeniku žrtvam pod Storžičem, kjer bo
tudi osrednja spominska slovesnost ob 35-
letnici prvih padlih tržiških partizanov.

Poleg šahovskega in rokometnega turnir-
ja so tržiški športniki in družbenopolitične
organizacije pripravile še strelsko tek-
movanje ter tekmovanje vojaških vojnih in
delovnih invalidov — športnikov z Gorenj-
ske in Zasavja. Tekmovali bodo v keglja-
nju, streljanju in šahu.

Res širok splet prireditev ob občinskem
prazniku, ki so ga pripravili Tržičani, bo
najlepša oddolžitve padlim žrtvam, ki so
darovali svoja življenja za boljši svet, za
boljši jutri.

M. VALJAVEC

IMELI SMO LJUDI

Albin Cergolj

V Loki pri Kopru so 3. junija pokopali
Albina Cergolja. Bil je borec Slovenske
čete v Makedoniji od začetka ljudske
vstaje. Tja je prebegnil iz vrst italijanske
vojske v grških in albanskih gorah. V
Makedonsko-kosovsko brigado je prispel
iz vrst grških rodoljubov. Bil je mitra-
ljezec. Prejel je več odlikovanj.

Rudolf Kocjančič

V brkinskih Vatovljah so se 6. julija
za vedno poslovili od zavednega rodolju-
ba Rudolfa Kocjančiča. Rodil se je leta
1897. Z osvobodilnim gibanjem je začel
aktivno sodelovati leta 1942. Vse do osvo-
boditve je opravljal razne odgovorne
funkcije. Prejel je več odlikovanj.

Nežka Cimerman

V Tolminu so se 21. januarja za ved-
no poslovili od Nežke Cimerman. Rodila
se je v Spodnjih Gorčah pri Zalcu leta
1916. V domačem kraju je začela aktivno
sodelovati z OF že leta 1942; zato so jo
Nemci zaprli v celjski Stari Pisker in
od tam odgnali v taborišče Ravensbrück.
Bila je odlikovana.

Albert Mlekuž

V Bovcu so se 16. maja za vedno
poslovili od Alberta Mlekuža. Rodil se
je leta 1921 v Bovcu. Bil je borec 4. Pre-
lomorske brigade. Bil je tudi odlikovan.

Franc Leban

V Tolminu so zadnjega maja poka-
pali Franca Lebana-Belka. Rodil se je na
Ljubinju leta 1916. Z OF je začel aktiv-
no sodelovati leta 1942. Kot partizan je
bil najprej borec Gradnikove brigade,
pozneje pa je bil pri VOS in nato na
karavli P 24. Bil je odlikovan.

Mihael Lenasi

V Spodnjem Razboru je umrl Mihael
Lenasi. Rodil se je leta 1901. Z narodno-
osvobodilnim gibanjem je začel sodelova-
ti leta 1944. Kot kmetovalec je mnogo
pomagal partizanom in v bližini njegove
hiše je bil bunker.

Berta Kenda

Dne 22. maja so se v Tolminu za
vedno poslovili od Berte Kenda. Rodila
se je leta 1896 na Brežicu. Kljub temu,
da je bila 100-odstotni invalid iz prve
svetovne vojne, je posvetila vse svoje
moči osvobodilnemu gibanju.

Marija Krese

Na Trebelnem so se 29. marca za ved-
no poslovili od partizanske matere Ma-
rije Krese iz Bogniče vasi. Že leta 1941
se je aktivno vključila v OF. Aktivistke
so bile tudi njene hčere in bora oba
sinova. Sin France je narodni heroj. V
času NOB je bila tudi članica Slovenske
protifašistične ženske zveze. Za svoje
delo je bila odlikovana.

Viktor Žvokelj

Aprila je preminil borec Viktor Žvo-
kelj iz Sanabora pri Vipavi. Rodil se je
leta 1911. V Italiji se je priključil preko-
morskim brigadam, kamor je prišel iz
Afrike. Služil je v 1. letalskem polku in
je bil odlikovan.

Mirko Rutar

V Kopru so se pred nedavnim za ved-
no poslovili od Mirka Rutarja. Rodil se
je v vasi Krn pri Kobaridu pred 54 leti.
Septembra 1943 je odšel v partizane; bil
je borec 18. in 30. divizije. Leta 1944 je
postal član KPJ. Tudi po osvoboditvi je
bil marljiv družbeni delavec.

Avgust Razgoršek

Dne 25. junija so se Ravenčani za ved-
no poslovili od borca in komunista Av-
gusta Razgorška-Petra. Rodil se je leta
1918 v Kotljah. Leta 1941 je odšel v voj-
no ujetništvo, odkoder se je vrnil na-
slednje leto. Junija 1943 se je vključil
v NOV. Kmalu je postal četni komisar v
1. koroškem bataljonu. Marca 1944 je
postal član okrožnega komiteja KPS in
v Kočevskem Rogu je opravil politično
šolo. Še isto leto je postal sekretar
okrajnega komiteja KPJ in član okrožne-
ga komiteja OF v dravogradskem okra-
ju. Prejel je več odlikovanj.

Ivan Vrtič

V Javorju nad Črno so 11. junija po-
tožili k zadnjemu počitku Ivana Vrtiča,
Krničnikovega očeta. Rodil se je leta
1898. V NOB je začel aktivno sodelova-
ti leta 1942. Leta 1943 so mu Nemci po-
žgali domačijo.

Jožef Čermelj

V Sanarjah na Vipavskem so 30. juni-
ja pospremili na zadnji poti Jožeta Cer-
melja iz Vrtovč. Rodil se je v Vrtovinu
leta 1916. V partizane je šel 14. septem-
bra 1943. Bil je intendant v 9. korpusu.
Pozneje pa je bil borec v udarni briga-
di 4. armade.

Marjeta Poje

V Bahnem polju so pred nedavnim
pokopali 85-letno Marjeto Poje, po do-
mače Lahovo mamo. Mož ji je umrl že
leta 1931 in sama je vzgajala štiri otro-
ke. Med NOB je bila članica odbora
AFZ, kurirka, obveščevalka in prala je
za ranjence v bližnji partizanski bolniš-
nici. Njena hči Malka je bila sekretarka
SKOJ.

Jože Klinar

Dne 14. maja so na Planini pod Golico
pokopali Jožeta Klinarja, po domače
Lešnikovega očeta. Bil je prvi sekretar
vaškega odbora OF, pozneje pa je postal
kurir na relejni progi III-910 za Gorenj-
sko. Dolgo let po vojni je bil sekretar
ZB NOV in ZK. Prejel je več odliko-
vanj.

Vladimir
Brezavšček

Na pokopališču v Avčah so se 14. ma-
ja za vedno poslovili od borca Vladimir-
ja Brezavščka. Rodil se je leta 1921. V
partizane je odšel v začetku leta 1943.
Opravljal je razne dolžnosti v VDV. Bil
je nosilec več odlikovanj.

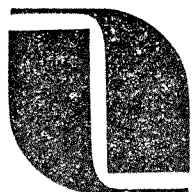
Karl Jermol

V Avčah so se 18. junija za vedno
poslovili od borca Karla Jermola. Rodil
se je v Bosni leta 1916. Bilo mu je ko-
maj dvajset let, ko so ga italijanske ob-
lasti obsodile na pet let ječe. Bil je kon-
finiran v Potenci, leta 1942 pa so ga po-
slali v posebne bataljone na Sardinijo.
S prekomorskimi brigadami je prišel le-
ta 1944 v Dalmacijo in je sodeloval v
bojih do Trsta. Bil je član ZK in je
prejel več odlikovanj.

Melhior Krebs

Na Lešah pri Prevaljah je 3. julija
umrl Melhior Krebs. Rodil se je leta
1914 v Suhi na avstrijskem Koroškem.
Od novembra 1944 do osvoboditve je bil
borec v Serčerjevi brigadi.

NOVOLES

POJEM KVALITETE

DELO

CASOPISNO IN GRAFICNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NASI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit

ILIRSKA BISTRICA

LESNO INDUSTRIJSKI
KOMBINAT

LIKO

VRHNIKA

s svojima TOZD Tovarna vrat Borovnica in Parketarna Verd

se priporoča cenjenim potrošnikom s svojim kvalitetnim proizvodnim pro-
gramom:

1. kompletna grundirana sobna vrata serijske proizvodnje za mokro vgraditev
2. kompletna finalizirana sobna vrata za objekte po naročilu za suho vgra-
ditev
3. vhodna in garažna vrata sodobnih oblik iz izbranega lesa framireja, jelo-
vine ali macesna
4. mize in stoli raznih finišev iz prvovrstnega bukovega lesa modernega in
kolonialnega tipa
5. žagan les iglavcev in listavcev standardnih dimenzij oziroma razrezan po
naročilu

Vse izdelke serijske proizvodnje lahko kupite po konkurenčnih cenah v na-
šem prodajnem skladišču »LIKO-KLI« Jelovškova 17, 61360 Vrhnika, tele-
fon 70-295.

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833, CENTRALA 23-016, KOMERCIALA 20-903
OBRAČUNI: VIČ 22-833, BROD 20-806, OPEKA 22-842, INJODP 51-814
TEKOČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ST. 501-1430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

61000 LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

vse vrste opečnih izdelkov za nosilne, predelne stene in stropne ter ostali gradbeni
material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, beton-
ske strešnike itd.

Iz nove Tovarne keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in
neglazirane keramične ploščice.

Od 1. 7. 1976 do 15. 9. 1976 posluujemo NON-STOP od 6. do 18., ob sobotah od 6. do
14. ure.

Informacije na tel. 61-965, 61-802, 58-546.

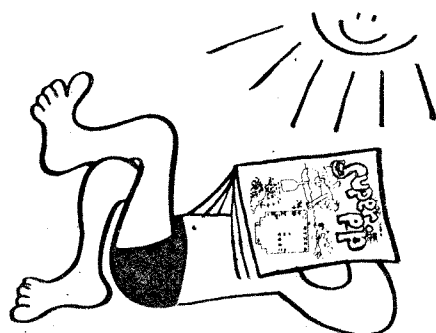
paloma

papirna konfekcija

sladkogorska

sladki vrh

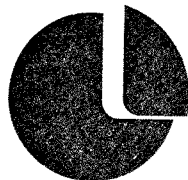

- BREZ KOPALK GRESTE
LAHKO NA DOPUST —
BREZ SUPERPIPA NIKAR!
- 64 strani križank,
ugank, zanimivega in
šaljivega branja!
- Če namakate noge
v morju ali lavorju — v
roki naj bo SUPERPIP!
- SUPERPIP vas čaka pri
prodajalcih časopi-
sov!

XXVI. MEDNARODNI
GORENJSKI SEJEM
OD 6. DO 16. AVGUSTA
V KRANJU

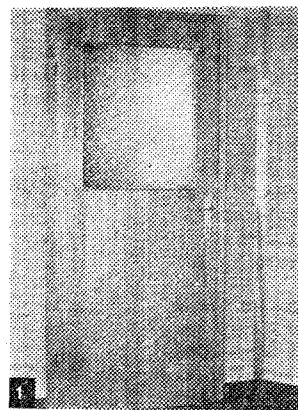
Je osrednja splošna sejemska pri-
reditve v Kranju s poudarkom na
široki potrošnji, kjer se razstavlja-
no blago tudi prodaja. Na sejmu
je na vseh razpoložljivih površinah
zastopano celotno gospodarstvo od
industrije, kmetijstva, trgovine, go-
stinstva in turizma do obrti. V okvi-
ru sejma je zabavni program z raz-
nimi kulturnimi in športnimi pri-
reditvami.

lesna

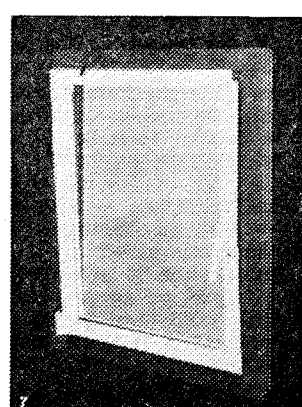
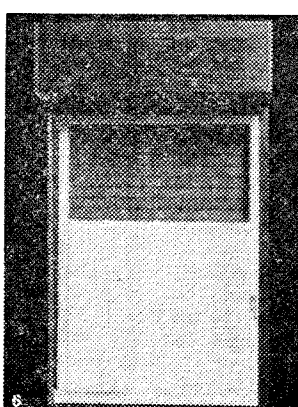
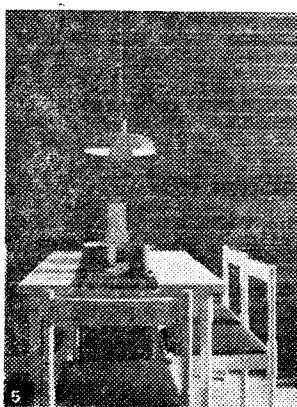
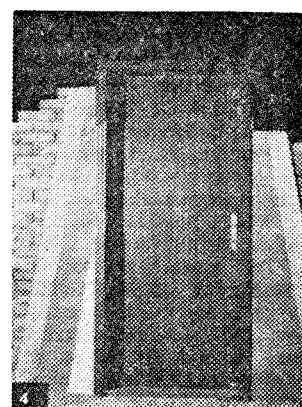
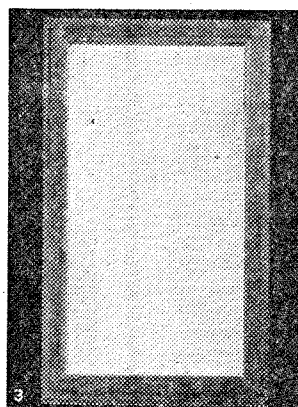
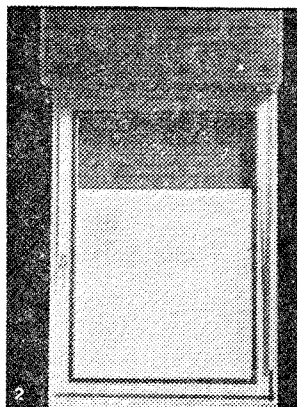
slovenj gradec

gozdarstvo in
lesna industrija
o. sol. o.

LESNA, SLOVENJ GRADEC,
vam s svojimi TOZD nudi:
žagan les iglavcev, ladijski pod,
iverne plošče — navadne in oplemenite-
ne, oblažnjeno pohištvo in drugo
Tukaj vam želimo predstaviti naš pro-
gram stavbnega pohištva ter stropnih
in stenskih oblog.

- 1, 4 — SUMO vrata
- 2, 3 — IZOLIR lips okna
- 3 — Stenske in stropne obloge
- 6, 7 — INTRO okna

Da popis lahko prave rezultate?

Ob ponovnih problemih preštevanja koroških Slovencev

Nepoznavalcem razmer ni dovolj jasno zakaj so koroški Slovenci proti preštevanju. Besede tov. Mitja Ribičiča na sestanku Društva slovenskih pisateljev so me spodbudile, da povem nekaj v zvezi s tem. Razmere na Koroškem so mi namreč dobro poznane, ker sem dve leti prebival v Ziljski dolini, v okviru 4. operativne zone pa sem leta 1945. opravil funkcijo komandanta koroških železnic v Celovcu, do septembra 1945 pa sem bil komandant železniške postaje v Podrožici.

Ko sem v času od 1941. do 1943. leta prebival v Vočivu (Hart) v Ziljski dolini, je bila v omenjeni vasi samo ena družina, kjer doma niso govorili slovensko. Ti so se namreč preselili semkaj iz Solnogradskega pa je razumljivo, da so znali le nemško. V vasi, ki je imela takrat okoli 25 števil in nekaj več kot toliko družin, je bilo pet družin tako zavednih, da so upali najbolj zagrizenemu Hitlerjancu ob vsakem času reči, da so Slovenci. Zato so bili leta 1944 izseljeni in zaprti v Beljaku ter drugod.

Kaj je »österajhar«

Če izznamemo omenjeno nemško govorečo družino, sta tu prebivali dve slovensko govoreči družini, katerih člani so bili na žalost povečini zagrizeni hitlerjanci. Ko sem starejše spraševal, kaj so, mi je dejal Alojz Madritsch, pri katerem sem stanoval in vedno le slovensko govoril, da je österajhar. Ko sem ga spraševal, kakšna je to narodnost, mi ni znal povedati. Dejal je le: »Saj veš, da mi ne znamo prav slovenje marnjati, Mi smo pač österajharji!«

V srcu me je greblo, pa ga kljub pričevanju, da se dobro slovensko pogovoriva in lepo razumeva, nisem mogel pripraviti do tega, da bi rekel, da je Slovenec. Takrat mi niti malo ni hodilo na misel, da bi ga spraševal, kakšna je potem njegova materina govorica, saj mi je bilo povsem jasno, da je slovenska. Vmes so bile nekatere popačenke, kot so na primer: cugsfirer, mašinfirer, radel, skratka take besede, ki so se vrivale s

tehničnim napredkom. Te besede so me sicer motile, pa zopet ne tako zelo, saj smo jih takoj po prvi svetovni vojni v govornem jeziku uporabljali tudi drugod po Sloveniji. Vzrok temu je bilo dejstvo, da je stara avstro-ogrska država raznarodovala Slovence in zelo slabo skrbela za slovenske šole.

Madritschu sem dopovedoval, da je prav tak Slovenec kot jaz, saj sva oba govorila skoraj enako narečje. Tudi v Kranjski gori, kjer sem rojen, se je namreč še vse do danes ohranilo to ziljsko narečje.

Petdesetletnemu Lojzu iz Vočiva nisem pravzaprav niti mogel zameriti zaradi njegove razlage o pripadnosti. Hodil je le v dvoletno nemško osnovno šolo. Bil je Franc-Jozefov vojak. Hodil je na delo v nemško tovarno Katz und Klump na Ernci. Njegov sin, ki je bil že pred »anšlusom« poklicni narednik, je svojo kariero nadaljeval kot »Feltwebel« v nemški vojski. Lojz se je upal govoriti slovensko le z ženo in otroki ter tistimi, ki so ga tako ogovorili.

Razlika med narodnostjo in strankarstvom

Takih družin pa je bilo v omenjeni povsem slovenski vasi več kot 17. Vidi-te, kaj bi pokazal popis in to še 35 let pozneje. Kako bi se izjasnilo teh 17 slovensko govorečih družin? Močno dvomim, da bi se katera priznala za slovensko. In verjetno tudi ne bi povedali, da je občevalni jezik slovenščina. Morda bi kdo od njih rekel, da je vindišarski. Morda pravim zato, ker so takrat, ko sem bil jaz tam, nacisti zmerjali Slovence z »Du windische Hund!« (ti slovenski pes!) Poudarjam, da takrat od tam živečih Slovencev nihče ni vedel za to »narodnost«. Tudi jaz o njej nisem nič slišal. To je bilo privlečeno na dan po drugi svetovni vojni. Dejal bi, da je to bolj strankarska pripadnost, narodnost pa v nobenem pogledu ni. To so Slovenci, ki se žal iz raznih vzrokov nočejo za take pri-znati. To so Slovenci, ki jih Heimat-

Prenos ranjencev

dienst zelo učinkovito uporablja za raznarodovanje, še bolj pa proti Slovincem, ki se za to priznavajo. Da pri tem ne omenjam še tistih prebivalcev Koroške, ki doma govorijo slovensko, pa se ne priznavajo niti za Slovence niti za Vindišarje.

Kje tiči prava moč

No, in kaj bi se ob nameravanem popisu zgodilo v tej vasi Vočivo. Po stanju leta 1943 bi sklepal, da je v vasi od 25 le pet hiš, kjer govorijo slovensko. To pa ni niti četrtnina, ki jo hočejo postaviti kot pogoj za izpolnjevanje 7. člena državne pogodbe. Tam torej, kjer je tekla slovenska zibelka, kot poje pesem, ne bi bilo slovenskih napisov, šol, kulturne dejavnosti. Skratka še nekaj desetletij, pa bi se vsi Slovenci utopili v nemško govorečem »večinskem« narodu. Besedo večinskem sem zapisal v narekovanju, ker tu v tej vasi sredi Ziljske doline prevladujejo Slovenci, večinski narod pa živi v večini v severnih in zahodnih predelih Koroške, tam kjer ni Slovencev. Ker šovinista, hajmatdinstovci, in potuhnjeni neonacisti poznajo te razmere, se pod krinko demokracije potegujejo za preštevanje. Vemo namreč, da je raznarodovanje prišlo že tako daleč, da bi zelo malo Slovencev reklo, da doma še govorijo svoj jezik. Pod krinko demokratičnega izjavljanja hočejo namreč dokazati, da je Slovencev zelo malo, še manj pa naselij, kjer bi jih na tak način našte-li nad četrtnino.

Glede na tako stanje je že zdavnaj napočil čas za izpolnitev določb 7. člena državne pogodbe sicer se bodo tisti Slo-

venci, ki pravijo da so vindišarji, in ti-sti, ki se ne upajo povedati, da doma go-vore slovensko, čez nekaj desetletij po-vsem germanizirali.

Zato je naša dolžnost, da jasno in glasno povemo povsod, zakaj so koroški Slovenci proti preštevanju. Ne zaradi demokracije, pač pa zaradi več stoletne raznarodovalne politike nemško govorečih priseljencev na Koroško, ki so s svojimi hercogi, kralji in cesarji podjarmili miroljubni slovenski narod. Dokler so bili tu živeči Slovenci pretežno kmetje, je germanizacija počasi napredovala, v moderni dobi pa poteka hitreje s preseljevanjem. Bojkot preštevanja koroških Slovencev je torej nujen, ker je to takorekoč zadnji poskus rešitve slovenskega življa na avstrijskem Koroškem. Brez preštevanja je vsem dovolj jasno, do kod so še naseljeni slovensko govoreči prebivalci Koroške; do tam naj veljajo določbe 7. člena državne pogodbe.

Komur je torej kaj do tega, da slovenska narodna manjšina na avstrijskem Koroškem še živi in se razvija, naj ji pomaga. To bi bilo v skladu ne samo s pogodbo, pač pa tudi z demokracijo. Pomagati bi morali vsem, ki doma govorijo slovensko in ne glede na to, kam se prištevajo, da bi imeli slovenske šole, da bi se tako tudi kulturno razvijali, da bi vasi in mesta, kjer žive, lahko poimenovali po slovensko. Zato je vsako preštevanje odveč, odveč, ker v teh razmerah ne bi bilo realno. Za rešitev vprašanja je potrebna le dobra volja, veliko strpnosti in resnične želje, da bi manjšina postala most dobrega sosedstva.

BRANKO BLENKUŠ

REŠITEV KRIŽANKE 131.

Vodoravno: STRINA, TRATAR, RODOP, MAJA, AJ, OSAMA, METLIKA, STRANKA, BOTROVANJE, NIAS, POSEGANJE, KAL, ATEST, ANATOM, REAL SLINAR, KOLITIS, SREDA, SEČA, ANI, ANIS, KANADA, ORAN, KIM, RAL, KATA, ANAHORET, DEL, VI, KOPALKE, ARU, AIN, OP, PELOD, KAPITAN, ALAVA, AN, ŽIGA, ATAMAN, POMOTA, ARARA.

Keramično vazo — unikat prejmejo po pošti:

1. Janez ZALAR, Golnik 34, p. 64204 GOLNIK in

2. Milan SEGULA, Cesta S. Rozmana 3/2, 64000 Kranj

REŠITEV KRIŽANKE 132.

Vodoravno: INGRID, PLANIKA, RADOVAN, MILENA, JAR, ETIKETAR, RC, TRS, PELOD, TEAM, KITA, REAL, IZVIR, AJAJA, IR, LN, APOLLO, OJ, KI, ANAA, KRI, ENCIM, TOLMIN, INTIMA, ADIDAS, ETAT, ANITA, RAMO.

Knjižno nagrado »Na bojni črti osemnajste« bo Založba BOREC poslala:

1. Roziki VERBUČ, Šmihel 23, p. 63330

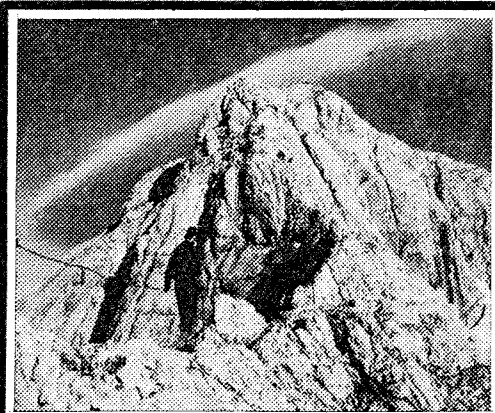
MOZIRJE in

2. Tonetu MASLO, Ljubljanska c. 33, p. 63000 CELJE.

Vsem štirim nagrajencem čestitamo z obljubo, da homo poskrbeli, da nagrade čimprej prejmejo.

V 29. številki smo objavili rešitve križanke 130 in ne 132. kot je bilo po »zalogi« tiskarskega škrata objavljeno.

UPRAVA TV-15

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	KAPNIKI	PRID	NAČNIK	VLADAVINA KANA
MENADEN DVG				
NEVARNA PADAVINA				
OTOK OB IRSKI				
VRSTA BARVE ETIOPSKI KNEZ				
RISAL: JAK	TOPNIŠKI NAPAD	TROPSKA RASTLINA	TRUP	MENIČNI DOLŽNIK ETIOP. PLEM. NASLOV
SLAP, BRZICA				
DRAG KAMEN				
POTNI DOKUMENT				
MAKEDONS. KOLO				AVION
				VRSTA PALME
NIS			KLICA	
			ZIVALKI RIJE POD ZEMLJO	
ZIDNA VDOLBINA				
ANGLEŠKO M.IME				NIKOLA TESLA
ANGLEŠKI FIZIK				AMERIŠKO M.IME
				POSUŠENA TRAVA
TV 15.	STAREJŠI			NAČ-TURJAN

PREBERITE

ZAHVALA

Zahvaliti se vam moram za objavo sestavka »Bolničarka Vislava«, ki ste ga uvrstili med utrinke in odmeve. Vaša zasluga je, če sem zvedel, da Vislava še živi. Pa ne samo to: pred dvema tednoma se je oglašila pri meni doma in lahko sva se pogovorila o marsičem.

Lepo vas pozdravlja!

Joško Ferlot

POPRAVEK

V 28. številki »TV-15« ste objavili tri moje zapise, ki ste jih pozveli iz rožnodolske kronike narodnoosvobodilnega boja. V prvi zapis o Janezu Kiklju se je vrnila napaka in prosim, če jo popravite.

Stavek se pravilno glasi: »Ob osmih (ne zvečer!) so ga odvedli proti Čadu.«

Ina Slokan

POIZVEDBA

V roški ofenzivi 1942. leta, bilo je konec julija, je padla bolničarka z imenom Mimica (Marija). Življenje je zgubila zaradi izdajstva pobeglega bolnika bolnišnice drugega bataljona Notranjskega odreda. Gre za znano bolnišnico na Ogancih pri Loškem potoku. Ker je bila Mimica pred tragedijo na Ogancih v bolnišnici le kratek čas, je ni nihče natančneje poznal. Vemo le, da je bila iz Ljubljane in da je imela takrat mlajšega brata, mamo in očeta, ki je bil tudi že 1942. leta pri partizanih.

Prosimo vse, ki bi kaj vedeli, kdo je bila Mimica, da to javijo na naslov uredništva »TV-15«: 61000 Ljubljana, Miklošičeva 28.

Dr. Aleksander Gala-Peter

Dragatuš, tretji pohodni dan.

»Predsednik nisem in ne sekretar, saj je naše mladinsko vodstvo v celoti na delovni akciji,« se je jel opravičevati z nasmehom na licu, ki je dal slutiti veselje nad snidenjem in iskreno gostoljubnost, s kakršno se človek ne sreča kar tako. »Pa tudi mi, kar nas je ostalo, smo se pravkar vrnili s polja.«

S pogledom je stisnil roko tridesetih pohodnikom mladinske pohodne enote »Ljubljana — mesto heroj«, ki je šestnajstega julija krenila na sedemdnevno potovanje po poteh vojnopolitičnega vodstva NOV in POS ter skromno nadaljeval:

»In malo glasbe smo vam pripravili, da se bomo ob tabornem ognju tudi zavrteli.«

»Besede niso bile le besede in spomin na večer, ki smo ga preživeli v Dragatušu, nas bo še dolgo spremljal,« je povedal Stane Skrabar, načelnik pohodne enote mestne konference ZSMS Ljubljana, pobudnik te zdaj že tradicionalne akcije ljubljanske mladine, po poklicu časnikar. »In takih večerov je bilo še kar nekaj!«

Mladinke in mladinci ljubljanskih občin ter vojakci ljubljanskih vojašnic so odšli na pohod, ki vam ga danes predstavljamo, izpred hiše, kjer je bilo ustanovljeno poveljstvo slovenskih partizanskih čet... Na to naporno in glede na načrtovane naloge tudi odgovorno pot skozi kraje, v katerih se je med vojno zadrževalo vojnopolitično vodstvo NOV in POS.

Na poti so imeli vrsto srečanj in pogovorov z borci, obiskali so nekatere delovne organizacije v Beli krajini in na Gorenjskem ter se s predstavniki delavskih svetov pogovarjali o »samoupravljanju v temeljnih organizacijah združenega dela«, s predstavniki krajevnih skupnosti so vodili pogovore na temo »krajevna samouprava«, srečanja z mladimi so izkoristili za pogovore o »delovanju mladinske organizacije na vasi«, v Črnomlju pa

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Učna ura — dolga sedem dni

»Bratstvo in enotnost smo kovali po partizanskih poteh, skupaj z borci narodnoosvobodilnega boja in na krajih, kjer so padali naši heroji«

Mladinska pohodna enota »Ljubljana — mesto heroj« pred spominskim obeležjem...

jim je o »delegatskem sistemu med narodnoosvobodilnim bojem in danes« spregovoril Savin Jogan, član republiške konference SZDL.

»Pohod je bil pravzaprav ena sama učna ura našega včera, danes in jutri,« kot je dejal pohodnik Rado, ki smo ga srečali v vrstah mladinske pohodne enote kot delegata osnovne organizacije ZSMS vojašnice Maršala

Tita. »Težko pa bi se odločil za dogodek, ki je name napravil najbolj močan vtis, morda je bilo to vendarle srečanje s Francem Leskoškom-Lukom, prvim komandantom slovenskih partizanov.

»Doma sem iz Kragujevca in ker mi je ta pohod prvi tovrstni pohod, bom spomin nanj še dolgo nosil v svojem srcu.« se je predstavil Rado.

van Simović iz vojašnice Borisa Kidriča. »Bratstvo in enotnost smo kovali po partizanskih poteh, skupaj z borci narodnoosvobodilnega boja in na krajih, kjer so padali naši heroji. Zato bi bilo prav, če bi v to mladinsko akcijo prihodnje leto vključili tudi mladi iz pobratenih mest.«

»Dolga je vrsta tistih, ki bi se jim morali zahvaliti,« je v pogovoru še posebej poudaril tovariš Stane.

Zahvaliti bi se morali članom Odpora borcev zaščitne čete vojnopolitičnega vodstva NOV in POS ter med njimi posebno Francu Šiferju-Adamu, delovnim organizacijam Iskri iz Semiča, Plamenu iz Kroke in Induplati iz Jarša, zahvaliti bi se morali pohodnikom za vztrajnost in izjemno tovarništvo, pa vsem, ki so jim na tej poti razvijanja in negovanja revolucionarnih tradicij prirejali nepozabne trenutke, tudi mladinci iz Dragatuša in njegovim prijateljem.

Hkrati so izkušnje letošnjega pohoda po poteh vojnopolitičnega vodstva NOV in POS pokazale še nekaj: Vsem zahtevam, ki jih nalaga mladinska pohodna enota z imenom mesta — heroja, iz leto v leto vsebinsko in organizacijsko zahtevnejša, kar je tudi edino prav, mestna konferenca ZSMS Ljubljana sama ne bo mogla biti več kos!

Mladinska pohodna enota »Ljubljana — mesto heroj«, ki se je v treh letih svojega obstoja še kako potrdila, pa mora živeti! Ziveti mora zato, da bo v svojih vrstah prihodnje leto lahko pozdravila mlade iz pobratenih mest, da bo še naprej utirala korake po poteh vojnopolitičnega vodstva NOV in POS... Da bo kot šola socialističnega samoupravljanja postala naš nepogrešljivi del.

Tista mladinska pohodna enota, ki jo krasi znak ilegalca in ki hrani v dnevniku svojih spominov tudi nepozabno uro, v kateri so za sprejem v zvezo komunistov predlagali Branišlavo, Bojana, Jožeta, Martina, Čopa in Miro.

Tam v legendarni Bazi 20.

MILENA ŠTRAJNAR

Pred nekaj leti je bil v naši vasi pismonoša Alojz Peternel, prijazen in postaven mož. Vsi so ga klicali Lojzek. Čez ramo mu je visela zajetna poštarška torba. Levi rokav je imel vedno potlačen v žep suknjiča. Takšnega se ga spominjam! Dolgo nisem vedela, da je invalid. Danes živi Lojzek v Martuljku in se še vedno rad vrača v Mojstrano, kjer je bil rojen.

Prosila sem ga, če mi pove kaj o svojem življenju med vojno.

»Kdaj ste se prvič srečali s sovražnikom?«

»Bilo mi je štirinajst let, ko sem se prvič srečal s sovražnikom... Doma smo živeli v revščini, pa so me dali v Rateče za pastirja. Bilo je prvo leto vojne. Ko sem z drugimi dečki rezal bodečo žico v ograji ob meji, so nas zalotili Italijani in zaprli v bunker. Seveda so nas kmalu izpustili. Hotelo so nas le prestrašiti. S prijateljem si nisva upala domov. Pripravila sva nahrbtnik in odšla na Pokljuko iskat partizane. To pa ni bilo tako preprosto. Po enem tednu sva se vrnili domov.

»Kaj ste takrat občutili kot štirinajstletni deček?«

— Zdelo se mi je, da je prišel čas boja in vedel sem, če se bomo borili, da bomo nekoč lepše živeli. Čutil sem, da moram v tem boju za svobodo prispevati tudi svoj delež.

»Kako ste navezali stike s člani OF?«

— Šel sem se učiti za tesarja. Podjetje je imelo delo v Lescahu. Še sam ne vem, kdaj so me opazili. Ponoči sem trosil letake in nosil hrano na dogovorjena mesta. To je bila moja prva zadolžitev. Žandarji so delali preiskave, a ne pri nas. Kdo bi pomislil name! Bil sem droben fantič, majhne rasti.

Spominjam se, kako sem nekoč sređi noči peljal s hrano natovorjeno kolo proti domu. Bila je zima. Pot je bila naporna. Pred seboj sem zagledal kolono Nemcev. Bežati nisem mogel. Spustil sem zračnici in ju začel polniti, ko so prišli k meni. Povedal sem jim, da peljem hrano domov in da sem jo dobil na Jesenicah na karte. Nekdo mi je celo pomagal napolniti

Čutil sem, da moram prispevati svoj delež

»Štirinajst let mi je bilo, ko sem se prvič srečal s sovražnikom«

zračnico. Vesel sem nadaljeval pot. Samo potipali bi me, pa bi odkrili zalogo letakov, ki sem jih imel za srajco in pod nogavicami. In tudi hrana je bila za partizane.

»Že 1943. leta ste postali član SKOJ... Kakšne so bile vaše naloge?«

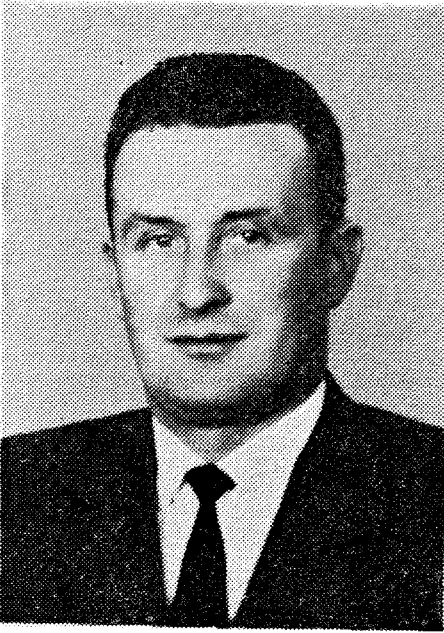
— Naloge smo sprejemali od članov terenskih odborov OF. Širili smo propagandno gradivo in zbirali hrano, pa obveščali o gibanju sovražnika.

»Kdaj ste postali kurir?«

— Nemci so začeli sumiti. Začeli so z aretacijami. V vasi nisem bil več varen, pa sem se pridružil partizanom. Ker sem dobro poznal teren, sem postal kurir v naši dolini. Prve poti sem prehodil skupaj z Mihom Krznaričem in pokojnim Janezom Poldom. Vzdrževali smo zvezo s Plavškim rovtom, s Kranjsko goro in s Pokljuko. Prvo taborišče smo imeli na Boru na desnem bregu Save. Vsak dan smo počakali, da se je znočilo. Nato smo prebredli Savo, prečkali cesto in progo ter se napotili v Karavanke. Ob pol dveh smo že morali biti na javki v Plavškem rovtu. Dolge so bile te poti. Včasih se mi je zdelo, da jih ne bo nikoli konec. Če smo zaslužili nevarnost, smo obšli naše redne poti in si jih s tem podaljšali za več ur.

»Ste na svojih poteh kdaj padli v zasedo?«

— Bili smo previdni, toda včasih se premalo. Z Janezom in Mihom smo

Lojze Peternel iz Martuljka

nesli pošto v Radovno. Poti smo bili vajeni. Mislili smo, da zanje vemo le mi. Zmotili smo se. Na drugi strani Bistrice so nas v zasedi čakali Nemci. Torbico sem potisnil pod suknjič. Za kape z zvezdami ni bilo časa, še manj za beg. Nadaljevali smo pot. Čudno! Nihče nas ni ustavil, nihče ni streljal. Oddahnili smo se šele, ko smo prispeli na vrh hriba. Nemci so ta dan zaman čakali na partizane, ki naj bi nas tri poslali v izvidnico.

»Katerih dogodkov se večkrat spominjate?«

— Bilo je poleti 1944. leta. Štirje kurirji smo se vračali v taborišče v Mlinco. Bili smo na Pokljuki. V Radovni smo dobili mleko, pri Šraju v Mojstrani smo si nahrbtnike napolnili še s hrano. Čez Savo in cesto ni bilo ovir. Samo nekaj minut kasneje pa se je zataknilo. Dva žandarja sta bila na Rupah na lovu. Opazila sta nas in počakala v zasedi. Kurirja Jože Mertelj in Mirko Pezdarnik sta padla... Z Alojzom Vidcem sva se sama vrnili v taborišče. Oba sva bila ranjena. Bil sem ranjen v vrat in noge. Hujših ran me je rešil poln nahrbtnik.

»Kje se je končala vaša kurirska pot?«

— Rane se mi še niso zacelile, ko smo zapustili taborišče v Mlinci in se preselili v Karavanke, v bližino Sedušnikove kmetije. Bilo je to 5. avgusta 1944. leta. Ob prvem svitu je bilo naše taborišče že obkoljeno. Kratka nemška povelja so pretgala jutranjo tišino. Eksplozivne bombe. Pognal sem se z ležišča in stekel po strmini navzdol. V levi roki sem začutil bolečino. Močno sem krvavel. Zavlekel sem se za skale. Nezvestnega me je našel nemški policijski pes. Vlekel me je za ranjeno roko. Pod pazduho so mi potisnili dve dolgi palici in me tako vlekli do prve hiše. Na jese-niškem gestapu so me mučili več ur. V Begunjah so me zaprli v bunker s številko 4. Bil sem že na koncu svojih moči, ko so ugotovili, da je roka zastrupljena. V bolnišnici na Golniku so mi 8. avgusta odrezali roko. Kmalu so me poslali nazaj v begunjske zapore in od tam v internacijo v Nemčijo.

Ko je zasijala svoboda, mi je bilo osemnajst let.

LILIJANA GARTNER

TV-15 ZA MLADINO

Kdo bi pozabil!

Njegove besede so mi še vedno v spominu: »Žena, pazi na otroke, mene bodo ustrelili!«

To mi je pripovedovala mamica. — Z mojim sva stanovala pri moji materi Frančiški Robič na Hrušici. Hiša stoji na vznožju Mežaklje. Zaradi njene ugodne lege so se kmalu začeli pri nas ustavljati prvi partizani, kurirji ter terenski politični delavci iz okolice. Moj prvi mož Ernesr Ambrožič je bil povezan z OF in tako sem tudi jaz vsestransko pomagala narodnoosvobodilnemu gibanju. Nikdar nisem pomislila, kaj se lahko zgodi, če bi Nemci našli ranjenega partizana v hiši. Misel, da naš zavedni človek ne sme ostati brez naše pomoči, me ni nikoli zapustila. Toda to ni ostalo skrito. Ponoči, 10. julija 1942, so Nemci are-

nas do golega slekli in obrili, sem morala obleči slabo obleko. Bila je tako velika, da bi bila zadoščala vsaj še za dve enaki meni. Namesto čevljev smo dobili cikle. Potem so nas premestili v barako, kjer smo vse premrle presedele noč, saj od utrujenosti nismo mogle spati, a tudi odeje nismo imele. Drugo jutro so nas poslali na delo, spominjam se, da sem ves dan vozila samokolnico.

Po daljšem času so nas premestili v delavnico h krznarstvu. Ta obrat je delal za vojaštvo kože s podloženim krznom, plašče s krznom, kape za vojaštvo. Tudi tu so me večkrat pretepali, ker sem nalašč počasi delala. Večkrat

TV-15 ZA MLADINO

tirali mene in mojega moža, kakor tudi vse moje in mozeve svojce. Moja hčerka in moja mlajša brata so sredi noči ostali sami v hiši. Nemci so sicer objubili, da me bodo izpustili, a jim nisem verjela.

Po aretaciji so nas peljali na Jesenice, kjer so nas mučili in pretepali. Pri tem sem izgubljala zavest in so me polivali z vodo, a tistega, kar so hoteli od mene, niso izvedeli. Mojo mamo in druge starejše ženske so tako pretepli, da so bile vse v ranah, ki so se jim potem presadile, da so jih morali pozneje rezati.

Iz jeseniških zaporov so nas 22. julija 1942 odpeljali v Begunje.

Takrat sem zadnjič govorila s svojim možem. Njegove besede so mi še vedno v spominu: »Žena, pazi na otroke, mene bodo ustrelili!« Po petih dneh so moške odpeljali na Belo polje in jih tam ustrelili... Kako nam je bilo, ko smo izvedeli, rajši ne pišem, ker za to nimam besed in še danes po tolikih letih, je to preboleče.

Razmere v zaporih so bile neznosne, alj naša zavest in naš ponos sta nam ohranila življenje.

Na transport v Ravensbrück so šle poleg mene še moja mati, Ambrožičeva mama, Matilda Ambrožič, Vika Ambrožič, Albin Branc in še dosti drugih, katerih imen se ne spominjam več. Vožnja je trajala dvanaest dni. Bile smo po raznih zaporih, da se vseh niti ne spominjam.

Prvi občutki v taborišču so bili strašni.

Potem ko so nas oropali vsega ter

sem tudi pokvarila stroj, da je bilo manj narejenega.

Nekoč je neka Nemka ukradla sto šivank. Ker je pred tem dala paznika nekaj šivank meni, so osumili mene. Zato me je esesovski paznik tako pretepel, da mi bolečine v glavi več mesecev niso prenehale. Še tisto popoldne so šivanke našli, a ne pri meni, temveč pri tisti Nemki. Paznik pa se mi je smejal v obraz.

Pretepanje in mučenje se je nadaljevalo tudi potem.

V zboru smo stale tudi po več ur, pa kakršnokoli je že bilo vreme. Spalo nas je po osem na dveh ozkih pogradih. Niti podnevi niti ponoči se nismo mogle odpočiti. Vsepovsod so nas nadzorovali, a kljub temu niso mogli preprečiti, da bi ne imele sestankov, proslav. Izdelovali smo tudi razne spominke, robčke, albume, rdeče rute in podobno.

Izpustili so me 27. aprila 1945, skupaj s sestro in materjo ter z več drugimi Slovenkami.

Moja mati in Golobova mama sta med potjo na Češkem zboleli in smo ju tu morali pustiti kar tamkajšnji bolnišnici. Mati je se vrnila čez štiri najst dni, a je že leta 1946 umrla... Posledice vojne in taborišča so bile prevelike. Svobodo, za katero je s svojci toliko žrtvovala, je uživala komaj eno leto. Bila je tako močna, da je prestala vse trpljenje in pričakala svobodo ter vrnitev v domovino, na katero je vedno mislila in ki si jo je tako želela še videti.

BOJANCA DOLINAR

Bili smo v Bazi 20

Nad vsem, kar sem videla, sem bila zelo presenečena in hkrati ponosna

Ko sem bila na republiškem taborišnem mnogoboju v Novem mestu, smo neki dan odšli z avtobusi na izlet v Kočevski Rog. To je obsežna, z velikimi gozdovi porasla gora, ki v sebi hrani del junaške zgodovine slovenskega naroda.

Že doma sem od našega vodnika zvedela, da organizator mnogoboja pripravlja izlet na Rog. Ker še nisem bila na Rogu, sem komaj čakala tisti dan, ko se bo moja davna želja uresničila.

Peljali smo se skozi Dolenjske Top-

lice ter v vasi Podturn, tam pod roški-mi gozdovi, zapeljali navkreber. Dobro vzdrževana gozdna cesta nas je vodila vse više v to gozdno tišino, med neminljive spomine iz naše polpretekle zgodovine.

Obstali smo na prostoru pred Lukovim domom.

Se dobrih petnajst minut strme hoje med kraškimi skalniki in prispeli smo na cilj. Naš namen je bil, da si ogledamo nekdanje partizansko naselje, imenovano Baza 20, kjer na majhnem prostoru, posejanem s kraškimi vrtačami, stoji še danes šestindvajset barak.

Iz pripovedovanja vodiča sem zvedela, da je bil tu že pomladi 1943. leta Glavni štab slovenske partizanske vojske, vodstvo Osvobodilne fronte, partijska šola, bolnišnica, tiskarna, delavnice in še drugo. Okupator ni nikoli odkril tega naselja. Kočevski Rog z obsežnimi gozdovi je bil sedež, srce in glavni motor slovenskega odporniškega gibanja proti okupatorju, o vsem tem pričajo spomeniki in spominske plošče, posejane na tem koščku slovenske zemlje.

Nad vsem, kar sem videla, sem bila zelo presenečena in hkrati ponosna... Kajti šele sedaj, po ogledu tega kraja, vidim, kako močni in pogumni smo bili, pa čeprav nas je mnogo močnejši sovražnik hotel za vedno iztrebiti!

Ko smo zapuščali Rog, se je razlegala borbeno partizanska pesem, ki je govorila o tem, kaj čutimo mladi državljani naše socialistične domovine.

SILVANA MATJASEC-NANA

KRAMLJANJE

Če nas je kdo v zadnjem času prijetno presenetil, je bil to prav gotovo Slavko Hren iz Kopra. »Oglašam se z desetdnevnega pohoda AVNOJ 76,« pravi. »Življenje in počutje v brigadi je izvrstno. Tudi pot je zelo zanimiva. Vse dogodke si pišem, pa tudi fotografiram pridno. Mislim, da bi bilo prav, če bi temu pohodu posvetili nekaj več prostora.«

Ce je to ponudba, bi bil naš odgovor takšen:

Naj te nič ne moti, dragi Slavko, da smo se za štiri reportažne zapise s tega pohoda že dogovorili s tovarišem Branetom Jakovljevičem, našim stalnim sodelavcem! Na naši strani se bo za tvoje misli in za pohod, kakršen je AVNOJ 76, vedno našlo dovolj prostora.

In tu je še legendarna drvar-ska pečina s tvoje kartice, na kateri pošiljaš pozdrave prav vsem, ki prebirajo naš časnik in v njem »TV 15 za mladino«.

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda se je članov našega uredništva s čestitko spomnila tudi Lilijana Gartner iz Mojstrane.

»Želela sem nekaj prispevati k prazniku, pa sem se pogovarjala s partizanskim kurirjem. Njegove spomine sem zapisala in danes vam jih pošiljam. Prilagam tudi njegovo fotografijo. Po

najinem pogovoru se počutim bogatejša. Povedala bi vam rada tudi to, draga tovarišica Milena, da sem se srečanja z vami na naši šoli zelo razveselila in želim si, da bi nas še obiskali.«

Reportažni zapis o obisku na vaši šoli, draga Lilijana, je že pripravljen, v ogledalu našega časa pa ga bomo predstavili v prvi septembrski številki; v po-

zdrav novemu šolskemu letu in kot kratko opozorilce, da so se zaloge vaših sestavkov med počitnicami vendarle nekoliko stanjšale.

Lepo pozdravljeni!

Milena

Tone Ožbolt pripoveduje

Belica je tudi vasica, iz katere sta bila doma Jakec in Vinko, prva pionirja, ki sta padla na našem območju

»Tovariš Ožbolt, nam lahko kaj poveš o svoji rojstni vasi Belici ter njeni okolici med narodnoosvobodilnim bojem?«

— Mislim, da je prav, da vam povem, da je Belice doma Ljubo Šerčer, eden prvih slovenskih partizanov, ki se je že oktobra 1941. leta skupaj s tovariši spopadel s Italijani v Ložu. Prišel je tudi v rojstno vas svojega očeta in nas pripravljaj na vstajo.

Jaz sem že od vsega začetka sodeloval s hrvaškimi partizani in terenskimi političnimi delavci. Naj jih nekaj naštejemo: Anton Muhvič iz Plešče, ki je bil prvi med borci v občini Plešče, iz Čabra je bil inž. Zdravko Turk. Za Oslinico sem priprave vodil jaz. Sestanke smo imeli v Belici in na Pleščih, a tudi v vasicah Bezgovica in Čačič. Od vseh sestankov se mi zdi najvažnejši tisti, na katerega je prišel Aleš Bebler-Primož. To je bilo spomladi 1942. leta, ko je bil skupni sestanek slovenskih in hrvaških partizanov in smo se dogovarjali o skupnih nalogah.

Tu je bila moja rojstna vas Belica imenovana med prvimi, ki so organizirale vstajo v Čabranski in Kolpski dolini.

Z mojo rojstno vasjo je najtesneje

povezana tudi Taborska stena in vse, kar se je dogajalo v njej... Belica je tudi vas, iz katere sta bila doma Jakec in Vinko, prva pionirja, ki sta padla na našem območju. Italijani so jo 1942. leta požgali, ljudi pa odpeljali v internacijo, mnoge so ustrelili.

»Kje ste vse hodili med narodnoosvobodilnim bojem in katerih dogodkov se najbolj spominjate?«

— Najbolj se spominjam Taborske stene, v katerih sem s tovarišem Rudijem Cvarom začel organizirati par-

V SPOMIN

tizanski štab in v njem delovati, spominjam se tudi partizanske tiskarne »Triglav«.

»Zakaj ste začeli pisati knjige?«

— Med zadnjo vojno, ko je šlo za svobodo domovine, so se dogajale velike stvari. Čas gre hitro naprej in veliko spominov še ni zapisanih. Da ne bi šli v pozabo, sem se odločil, da opišem vsaj nekaj velikih dogodkov iz svoje doline.

METKA STIMEC

MARJANKA RUGOLE

Na grobu Jakca in Vinka ob Taborski steni nad Belico raste kamnita piramida. Nanjo polagajo spominske kamne borci, drugi rodoljubi, pionirji in mladina... Posnetek je bil narejen 25. maja 1972 in na njem so (z desne proti levi): general Jože Ožbolt iz Belice, Rudi Cvar iz Ravna pri Borovcu, Tone Ožbolt iz Belice in prof. Ante Novak, ki so pomladi 1942. leta vsi delovali v Taborski steni

Ker je bil gozdar, je prišel kmalu v stik s partizani; bilo je to na Čreti in tovariši so bili iz Savinjskega bataljona. V tistem obdobju se je povezal tudi s člani OF in organizatorji odpora v Smartnem ob Paki. Spominja se Jožeta Letonje Kmeta pa njegovega brata Vlada (Mirka) in Franceta Hribarja Savinjska, njegovega brata Rudija ter drugih.

Ivan je postal kurir. Skrbel je za povezavo med tovariši v Smartnem ob Paki in novoustanovljenim odborom OF v Nazarjih, katerega član je bil tudi sam Sekretar omenjenega odbora je bil Anton Remic Škorjanc, v odboru pa je bil tudi Jože Planovšek Jaka.

»Tako smo delali do aprila 1942, ko smo se morali zaradi izdaje umakniti v partizane,« pripoveduje tovariš Marko. Odšli smo v Stajerski bataljon. Z njim sem sodeloval na vseh akcijah v Zg. in Sp. Savinjski dolini in pozneje na Moravskem. Takrat pa ko je prišel v Dobrovlje tovariš Franc Rozman Stane s štabom druge grupe odredov, sem bil dodeljen v ta štab. Postal sem Stanetov kurir. Organiziral sem javke in veze, kamor so prihajali partizanski kurirji s Pohorja, Sp. Savinjske doline in Koroške. Ker kurirji niso prihajali neposredno v štab, mi moglo priti s te strani do izdaje. je.

V štabu druge grupe odredov sem bil do znane bitke pri sv. Joštu pri Tolstem vrhu na Dobrovljah. Takrat me je tovariš Dušan Kveder Tomaž določil za vodiča ob preboju skozi sovražnikove obročce.

Med jurišem je bil tovariš Ivan v prvih vrstah. Borecem je uspelo prebiti sovražnikov obroč, vendar s precejšnjimi žrtvami. Po preboju so se zbrali na Slepah za Menino. Od tam je odšlo del borcev pod vodstvom Dušana Kvedra in Slepah za Menino. Od tam je odšlo del pod vodstvom Janka Sekirnika Simona, Borisa Čizmečka Bora in Maroka na Menino, Rogatec in pri Lučah čez Savinjo, na vrh Travnika. Na štajersko-koroški meji se je skupina razdelila. Približno enajst partizanov, med njimi tudi tovariš Ivan, je odšlo na Koroško. To je bilo po napadu na Solčavo. Po umiku so prišli na Koprivno in pozneje na Peco, kjer so si uredili prezimovališče. Ivana so določili, da ponovno vzpostavi zvezo s preživeli mi borci Stajerskega bataljona, z okrajnim komitejem OF Celje in koroškimi partizani.

Poišči luknjo v sovražnikovem obroču!

»To mi je uspelo proti koncu decembra 1942 z Viktorjem Šoštarjem — Dobroveljskim Mihom. Takrat sem se tudi povezal z aktivistko Elo Letonjo Ateno. Leta je bila zadolžena, da ponovno ogra-

PODOBE NAŠIH LJUDI

Marko, poišči zvezo s tovariši!

V Letušu so mi vaščani povedali kam naj zavijem, da bom prišel do domačije Ivana Moga Marka. Na pragu lepo urejene hiše sva si segla v roke. Povalbil me je v svojo lovsko sobo in razumljivo, da je stekla beseda najprej o lovu. In čez čas sem začel slediti pripovedi o njegovem življenju.

Začelo se je v letu 1916 prav v tej hiši, kjer dandanes živi. Seveda je bila takrat drugačna, revnejša na oko in sicer. Pa tudi življenje je bilo revno. Sreča je bila kot oblak nedosegljiva. Otrok revnih staršev največkrat se kruha ni imel, da bi se lahko šolal niti pomisliti ni bilo mogoče.

Ivanov oče je bil bolehen in na mater je padla največja mera skrbi. Ivan se je sicer zaposlil v tovarni barv v Letušu, trdo pa je delal tudi na kmetijah, da bi prišel do nekaj več 'grošev'. Po končanem odsluženju vojaškega roka se je vpisal na gozdarsko šolo v Mariboru in jo tudi končal. V Nazarjih, kjer se je zaposlil, ga je zatekla druga svetovna vojna.

nizira odbore OF na območju Letuša, Mozirja, Smartnega ob Paki. Skornega in Andraža ...

Člani Mogačeve družine so začeli sodelovati z NOB konec leta 1941. Njihov prispevek k naši revoluciji se je še posebno razvejal pozimi 1941-42, ko so zbirali podatke v Smartnem ob Paki in jih prenašali v Savinjski bataljon in organizatorjem odpora na tem območju.

»... Po mojem odhodu med partizane sta odšli v gozdove tudi moji sestri Justina in Franja; prva je imela partizansko ime Draga, druga pa Ema. Po tistem znanem odhodu letušanov v partizane, se je začelo maščevalno pošiljanje prebivalcev Letuša v taborišča. Med odpeljanimi je bil tudi moj 75-letni oče (tako je bil bolehen, da so ga prinesli na nosilih!), mati Marjeta, ki je umrla drugega avgusta v taborišču Oswiencim (1942) in sestra Marija, ki je umrla v istem taborišču marca meseca naslednje leto.

Brat Franc je padel v partizanih oktobra 1944. Justina je bila že leta 1942 težko ranjena pri preboju 2. čete v Pižornovem grabnu pod Oljko. Tako ranjena je prišla v roke nemški policiji, a je po nekaj urah umrla v celjski bolnišnici. Zgodovinski viri pišejo, da je bila prva padla partizanka na Stajerskem.

Casi, o katerih govoriva, so zapustili v Ivanu vrsto spominov, ki tudi z leti ne obledijo. Kdo ve kolikokrat se spom-

ni na šesti januar leta 1943. Takrat so počivali na kozolcu pri znani Kumrovi partizanski domačiji Ela Letonja Antena. Ivan Strigl Zuti in Ivan. Vračali so se s Koroške. Bilo je uro pred dvanajsto, ko jih je obkolila nemška policija. Vpili so, naj se predajo. Bili so izdani pa tudi močno presenečeni. Najprej niso vedeli, kaj naj storijo. No, to so že vedeli, da se predali ne bodo. Odločitev je bila nagla. Ivan je vrgel med Nemce bombo, ki je napravila precejšnjo zmedo. Samo trenutek kasneje so se partizani pogнали na plano in si z orožjem v rokah krčili pot vsak v svojo smer. Vsi trije so bili ranjeni, toda že čez dva dni so se dobili na že prej dogovorjenem mestu pri kmetu Vrhuču v Smihelu.

»... Tista družina nam je res nesebično pomagala. Napotili so nas v pastirsko kočjo na Goiteh, ki je bila last kmeta Podforštnika. Zuti in Antena sta bila težko ranjena. Zaradi razbolelih ran sta se skrajno težko premikala. Sam sem bil še najbolj pri močeh in sem dobavljal hrano iz Smihela.

Po nekaj dneh nas je našla patrolja Pohorskega bataljona, ki je odšla na pot dva dni pred legendarno bitko na Osankarici. V patrolji so bili: Vlado Letonja Mirko, Janko Vincenc Harkov in Jože Zagožen Servac.

Rane so bile prehude, da bi lahko odšli na pot. Skopali smo si zemljanko

Ivan Moga Marko

in se po tistem, ko nas je zasledil domači nemški ovaduh, v zadnjem trenutku umaknili nemški patrolji. Umikali smo se v smeri Smrekovca, Krneza, Travnika, Bele peči in Olševe do Pece. Po zelo naporni poti po visokem snegu smo končno na Peci našli partizane, ki so tam prezimovali.

Tovariš Ivan ostaja revolucionar

Po reorganizaciji marca 1943, ki jo je izvedel Franc Rozman Stane na Dobrovljah in po napadu na Mežico je bil del partizanov določen za nov bataljon na Pohorju, ostali pa so na Koroškem organizirali 1. koroški bataljon.

»... Moja dolžnost je bila organizirati kurirske zveze in TV postaje med Savinjsko dolino, Koroško in Pohorjem do Maribora. To dolžnost sem opravljal do jeseni v letu 1944, ko so me poslali v Slovenske gorice. Tudi tam naj bi vzpostavili dobre kurirske zveze. V bližini Lenarta pa sem bil, skupaj s tremi partizani, na nekem skednju izdan. Dva sva se uspela prebiti, dva pa sta obležala pod smrtonosnimi streli.

Po prihodu na osvobodeno ozemlje Zg. Savinjske doline, v jeseni leta 1944, sem postal načelnik gozdarskega oddelka celjskega okrožja. V zelo težkih pogojih sem opravljal to dolžnost do osvoboditve.

Zdaj bi lahko začela pogovor o drugem delu njegove udeležbe v revoluciji — o revoluciji v izgradnji med vojno porušene domovine. Toda o tem pogovora ne bi mogla zaključiti; ta revolucija še traja in zdi se, da bo tudi Ivan Moga do zadnjega koraka — revolucionar.

D. N. — S. T.

FRANC ŠETINC:

IZGNANCI

Knjigo Franca Šetince »Izgnanci«, iz katere v nadaljevanjih objavljamo odlomke, je izdala Partizanska knjiga.

Preiskujoče so mi vrtali v dušo. Pred njimi sem bil kot obdolženec — simbolični krivec za Hitlerjevo smrt.

»Si kaj žalosten?« me je vprašala ena izmed žensk. Lagerführer mi je s prstom privzdignil glavo.

Bil sem nepremičen: nisem ne odkimal ne pokimal. Kaj sploh nisem vedel, kaj hočejo od mene.

»Odgovori!« je zarenčal lagerführer.

»Se boš kaj jokala, ker je umrl naš ljubljani vodja?« je žensko še naprej spraševalo.

»No, kaj?« me je lagerführer spet sunil pod brado in mi potisnil glavo navzgor.

»Ne boš pozabila nobene solze zanj?«

Ko sem pomislil, da utegne to trajati v nedogled in da se bo igra z mano stopnjevala do neznanega, sem se prestrašil. Oči so mi zalile solze. Začel sem smrkati, v grlu me je nekaj zagrabilo. Z rokavom suk-

nja sem si brisal solze.

»Priden fant,« me je kuharica pobožala po laseh. »Lepo od tebe, da si žalosten zaradi našega ljubljene fuhnerja...«

Lagerführer se je potuhnjeno nasmehnil. Premieril me je od nog do glave. Vedel sem, da bo spet podivjal.

»Zakaj pa nisi na delu?« je zakričal, da so se zdrznili tudi njegovi. »Ali misliš, da ti ni treba več delati? Marš na delo! Los, los, schnell!«

Popoldne se je skoraj ves Waldenburg zbral na velikem stadionu. Po številnih zvočnikih so odmevali govori, žalostinke in koračnice daleč po mestu. Na koncu je godba zaigrala »Deutschland, Deutschland über alles...« To je bila hkrati množična prisega Hitlerjevemu nasledniku — Dönitzu.

To je bilo v torek. Do nedelje, 7. maja, je življenje v Waldenburgu teklo po svojem ustaljenem tiru, kakor da se ni zgodilo nič posebnega. Trgovine so bile odprte: v njih so ljudje kupovali skromne obroke živil. V gostilnah so točili sladkobno črno pivo. Fronta je bila še vedno pri Strigau, nekakšnih trideset kilometrov daleč od Waldenburga. Od tam je prihajalo zamolklo bobnenje.

V nedeljo je bil lep dan, sončen majski dan. Nad mestom je brnelo letalo in se isknilo v soncu. Letelo je nad taboriščem in se usmerilo proti Gottesbergu. Potem se je v osterem loku nenadoma obrnilo in se kot jastreb spustilo nad Fellhammer. Tisino so presekali strojnični rafali.

V taborišču se tisto dopoldne ni zgodilo nič posebnega. Lagerführer je bil zdoma, zato so ljudje pohajkovali brez strahu pred njegovim divjanjem. Po vonju, ki je prihajal iz kuhinje, so sklepali, da kosilo niti ne bo tako zanič.

Po dvanajsti je nenadoma privihral lagerführer. Vzpenjal se je proti vhodu in preskakoval po več stopnic hkrati. V rokah je imel nepogrešljive usnjene rokavice. Ko je šel mimo vratarja, je ukazal apel.

Med prebivalce Waldenburga je tresčilo kot z jasnege: evakuacija proti zahodu. Rusi so prebili fronto pri Strigau, Breslau se je vdal, Berlin je v ruskih rokah. Vsesplošen umik!

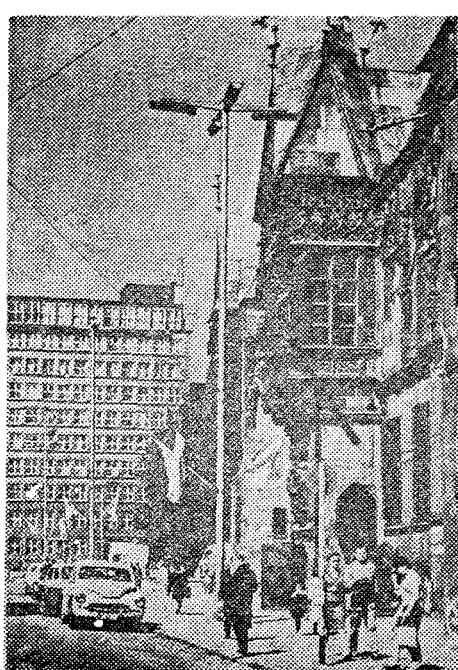
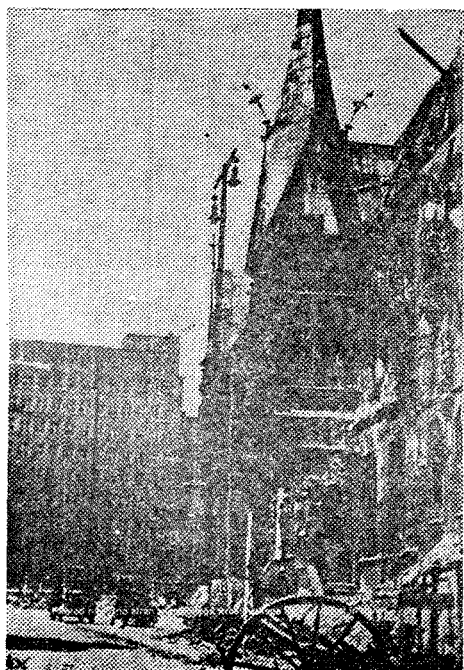
Ukaz v taborišču je veleval: pripravite se za na pot. Nihče ne sme ostati. Kdor ne bo ubogal, bo ustreljen.

V trgovinah so delili živila. Mnogi ljudje so se, preden so se odpravili na pot, postavili v vrsto, da bi dobili, kar jim je pripadalo. Mahoma pa so ulico spet zajezili begunci. Kot reka so hrumeli proti Hirschbergu. Vse je bežalo pred Rusi. Blížala se je fronta.

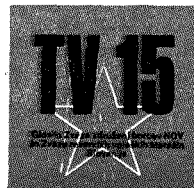
Polotil se me je strah, da ne bom več videl staršev. Nemci so me že pred letom ločili od njih. Zvedel sem, da so v Grissauu, le dobrih dvajset kilometrov od tod.

»Kaj naj storim,« sem povprašal za svet bratranca Jožeta.

(se nadaljuje)

Pogled na južno stran znamenitega wrocławskega trga — včeraj in danes

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUŽIČ, ANDREJ SKALERIČ, MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVSEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; faks: 0100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarje

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišei: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35